

lallennettu HankePelin
3.8.1977 Jaane Pieth

TORNION RAATIHUONEEN PAIKAN KAIVAUSKERTOMUS 1966

Allekirjoittanut sai Muinaistieteelliseltä Toimikunnalta Rakennushistoriallisen toimiston amanuenssi Pekka Kärjen välityksellä tehtäväkseen Tornion vanhan torin rannanpuoleisessa päässä olevan raatihuoneen paikan tutkimisen. Tutkimuksen syynä oli viereisen kunnalliskodin laajennustyö. Kaivauksen kenttätöitä johti allekirjoittanut, apulaisena oli fil.yo Jukka Luoto lähinnä piirtäjänä sekä kaivajina oli 4-5 opiskelijaa tai koululaista. Paikalla oli myös 2 ensimmäistä päivää maisteri Ilkka Mäntylä.

Kaivauksen kustansivat Tornion Kalevalaiset Naiset ry, Tornion Lions klubi ja Tornion Rotary klubi. Tornion kaupunki lainasi tarvittavan teknillisen materiaalin ja välineistön sekä lainasi päiväksi kauhakuormajaa.

Kenttätöitä suoritettiin 1.8.-10.8. välisenä aikana 1966.

Työjärjestys oli seuraava: (kts. liite 4)

- 1.8. Kaivausalueen määrittely ja koeojien A-C kaivuu kauhakuormajalla.
- 2.8. Kaivausalueen ruudutus ja ruutujen 0+8, 0+10, 0+12, 0+14, -2+8, -2+10, -2+12 ja -2+14 kaivuu aloitettiin.
- 3.8. Aloitettiin edellisten lisäksi ruutujen 0+4 ja 0+6 kaivuu, edellisinä päivinä aloitetuissa jatkettiin.
- 4.8. Aloitettiin ruutujen 0+2, -2+0 ja -4+0 kaivuu, muissa jatkettiin.
- 5.8. Ruutujen kaivuuta jatkettiin.
- 6.8. Kova sade ja lauantai, töistä ei tullut juuri mitään.
- 7.8. Sunnuntai
- 8.8. I ryhmä paljasti pääoven edessä ollutta kiveystä ja II ryhmä

kaivoi koeoja E:tä.

9.8. II raatihuoneen kellaria kaivettiin tyhjäksi kahdessa kaivannosssa, toinen ruuduissa -4+6, -2+6 ja 0+6, toinen ruudussa -2+10.(0+10)

10.8. IIraatihuoneen kellarin kaivamista jatkettiin, kaivettiin koekuoppa viimeisen raatihuoneen lounaissivun keskivaiheille ja tehtiin kaivausten lopettamistyöt.

Tiettävästi tämän jälkeen Tornion kaupunki on tasoituttanut alueen ja täten loputkin kaivausalueen kiinteät jäänteet ovat hävinneet.

Huomioonottaen kenttätöihin käytetyn rahamäärän pienuuden (1500 mk) voidaan kaivauksen tuloksia pitää vähintään tyydyttävänä. Tärkeimmät saavutetut tulokset olivat:

1. Määriteltiin Tornion viimeisen vuosina 1722-1871 paikalla sijainneen raatihuoneen sijainti ja suuruus.
2. Löydettiin jäänteitä kahdesta aikaisemmasta 1600-luvun raatihuoneesta.
3. Talteenotettiin määrällisesti ja laadullisesti melko huomattava kaupunkiarkeologinen esineistö, jonka arvoa lisää vielä se, että materiaalia voidaan tarkkojen stratigrafisten tietojen ansiosta käyttää monenlaisiin esineellisiin perustutkimuksiin.

Kaivauksesta kirjoitetussa artikkelissa on edellä mainituista asioista sanottu lähes kaikki oleellinen, kuitenkin tekijä ei voinut valitettavasti "virallisesti" käyttää maisteri Ilkka Mäntylän lyhyttä tutkielmaa Tornion raatihuoneista (liite 13) tekijän kiellettyä sen käytön.

Toinen tutkimusta haitannut tekijä oli raatihuoneitten paikalla tapahtuneet lukuisat maansiirtotyöt ym. Nämä olivat seuraavat:

1. Viimeistä raatihuonetta rakennettaessa 1700-luvun alussa oli tuhottu paikalla olleitten 1600-luvun raatihuoneitten jäännöksiä, koska aluetta ei oltu täytemaalla samottavammin tasattu.

2. Viimeisen raatihuoneen luoteispuoliskon kivijalka oli hävitetty peltoa tehtäessä Kunnalliskodin tontille, raatihuoneen maapohjalattiaa oli kuitenkin osittain säilynyt.
3. Viimeisen raatihuoneen kaakkoispuoliskon kivijalkaa oli hieman tasattu Porthaninkatua tehtäessä.
4. Viimeisen raatihuoneen pohja-alueen läpi, pitkin Porthaninkadun luoteislaitaa oli kaivettu II maailmansodan aikana sirpalesuoja, ja siihen liittyvä viemäri. Tämä rakennustyö oli tuhonnut mm. II raatihuoneen kellaria.
5. Kaivausalueella oli ollut saksalaisten parakkeja ja kun nämä paloivat sodan lopulla, syntynyt palokerros oli helposti sotkettavissa raatihuoneen palokerrokseen.
6. Suunnilleen ^{viim.} raatihuoneen kaakoisseinän suuntaisesti kulkenut sähkökaapeli rikkoi myös alueen rakenteita.

Kaivausalueen kerrokset.

Itse torialueella eli raatihuoneen koillispuolella olivat kulttuurikerrokset vahvuudeltaan noin 50-60 cm, kerroksissa ei yhtä poikkeusta lukuunottamatta näkynyt mitään rakenteita. (kuvat 6 a-c ja 7) Kulttuurikerrokset olivat koko matkalla varsin yhtenäisiä ja muodostuneet erilaisista palo- tiilimusska- ja hiekkamaalaaduista. Itse pääkaivausalueella kulttuurikerroksen paksuus oli noin 50 cm, ja se oli täynnä kiviä, kivijalan jätteitä, hirrenjäänteitä ja palokerroksia. Kivien, hirrenjäänteiden ym. välissä oli tavallisimmin likaista, hienoa hiekkaa, joskus puunroskaa. Kaikkia aloitettuja ruutuja ei pääkaivausaluetta lukuunottamatta ehditty kaivaa pohjaan. Syvimmät kulttuurikerrokset olivat ruuduissa -2+6, 0+6 ja -2+10, joissa ~~on~~ pohjahiekkaan kaivettu, lankuilla vuorattu kellari ulottui aina 3 metrin syvyyteen. Kunnalliskodin tontin puolella, peltoalueella kulttuurikerros oli pelto mukaanluettuna vain n. 30cm. Tämä todistanee, etteivät 1600-luvun rakenteet ulottuneet sanot-

tavasti Kunnalliskodin tontin puolelle.

Mitään yhtenäistä profiilipiirrosta ei koko alueesta ollut mahdollista tehdä, mutta monin paikoin, havaittiin 1714 palokerros, jopa vielä vanhempien palokerrosten rippeitäkin. Ainoa yhtenäinen palokerros oli vuoden 1871 palossa syhtynyt, se peitti koko raatihuoneen pohja-alueen, mutta ei juuri ulottunut missään kohdin kivijalan ulkopuolelle.

Rakenteet

Viimeisen raatihuoneen säilyneet rakenteet selvinnevät artikkeleista, kts kuitenkin myös luonnokset I-III, kaivauskartat 1-2, valokuvat 8-15, 22-24 ja 42. Kaivauksessa löytyneen esineistön sijainnista saattaa myös tehdä monia johtopäätöksiä rakennusten sijainnista, niiden ovien, ikkunoitten, jopa tornikellonkin sijainnista, jos rakennus, kuten viimeinen raatihuone, on tuhoutunut palamalla. Muutamat sulaneet pronssimöyköt esimerkiksi löytyivät Koeoja E:tä kaivettaessa ruudusta -8+10, paikalta, jonka yläpuolella oli raatihuoneen tornikello todennäköisesti ollut. Muista, viimeistä raatihuonetta vanhemmista rakenteista oli ehkä tärkein II raatihuoneen kellarin itänurkka, vrt artikkelia ja valokuvia 25-39 sekä karttoja 3-5.

Viimeisen raatihuoneen edestä, pääkaivausalueelta löytyi erittäin monia kiveyksiä, joista yhtenäiset, tasaiset kiveykset liekevät olleet 1600-luvun raatihuoneitten lattiakiveystä tai niiden kivettyä edustaa. Myös selviä kivijalan jätteitä löytyi, mutta ei yhtenäisiä kivijalkoja. On tässä vaiheessa vielä erittäin uskallettua lausua, mitkä jäänteet kuuluvat mihinkin 1600-luvun raatihuoneeseen, toivon voivani palata asiaan Mäntylän kirjoittaman historian ilmestyttyä ja vertailumateriaalin kasvetua.

Esineistöä, joka kaivauksissa löytyi, on melko monipuolisesti käsitelty artikkelissa, kaivauksista löytynyt rakennusraudoitus kuitenkin vaatisi tarkempaa analyysiä.

Kaivauskertomuksen liitteet:

1. Eripainos Torniolaakson vuosikirjasta 1968, P. Koivunen: Tornion vanhan raatihuoneen paikan kaivaus ja esinelöydöt.
2. Kaivaus- ja tutkimusmateriaaliin liittyviä valokuvia 54 numeroa.
3. Luonnos I, kaivausalue ja vuonna 1871 palaneen raatihuoneen pohjakaava.
4. Luonnos II, kaivausalueen ruudutus ja viimeisen raatihuoneen kiinteät rakenteet.
5. Luonnos III, viimeisen raatihuoneen sijainti verrattuna nykyiseen asemakaavaan.
6. Kaivauskartat ja profiilipiirros 1-5.
7. Asemakaavaote Kunnalliskodin tontista joulukuussa 1967.
8. "Geometrisk Carta öfwer Torneå Stadh 1782" Xerokopia.
9. Xerokopio kahdesta Tornion karttajäljennöksestä vuosilta 1623? ja noin 1700.
10. Xerokopio Tornion kartasta vuodelta 1698.
11. Valokopio Hyldenin Tornion kartasta vuodelta 1839
12. Xerokopio Vanhan Pappilan palovakuutuskartasta 1862.
13. Maisteri Ilkka Mäntylän tutkielma: "Tornion kaupungin raatihuoneet asiakirjalähteitten mukaan" Tekijä kieltänyt käyttämästä tutkielmaa.
14. Valokopio OWS 1871 no 18, Tornion raatihuoneista historiikki.
15. Pöytäkirjaote maistraatin tutkintapöytäkirjasta, liittyy koulutontin vakuutuspapereihin vuoden 1871 palon johdosta.

Turussa maaliskuun 4. 1968

Pentti Koivunen

Tornion vanhan raatihuoneen paikan kaivaus ja esinelöydöt

Tornion kaupungin kunnalliskodin uutta laajennusta suunniteltaessa katsoivat eräät kaupunkilaiset aiheelliseksi, että vanha raatihuoneen paikka tutkittaisiin ennen sen mahdollista lopullista häviämistä kunnalliskodin laajennustyössä. Alueen kenttätutkimus eli paikan kaivaus suoritettiin Muinaistieteellisen toimikunnan valvonnassa ja kirjoittajan johdolla elokuun alussa 1966. Kaivausvarat lahjoittivat Tornion Kalevalaiset Naiset ry, Tornion Lions klubi, Tornion Rotary klubi ja myös Tornion kaupunki antoi suosiollisesti lähinnä teknillisluonteista apua. Tutkimusalue käsitti Keskikadun ja entiset Jääkärikadun välisen Porthaninkadun osan, eli vanhan Tornion torin rannapuoleisen pään. Alustava raatihuoneen paikan etsiminen suoritettiin konekaivurilla siten, että varovasti kaivettiin noin 2 metriä leveät ja 30—100 cm syvät koeajat A—C lähestyen usealta taholta oletettua raatihuoneen sijaintipaikkaa. Konekaivaus keskeytettiin heti, kun törmättiin kiveyksiin tai muihin rakenteisiin. Kun täten oli useista

Kuva 4. Yleiskuva pääkaivausalueesta, edessä 1600-luvun kerroksia ja rakenteita, keskellä viimeisen raatihuoneen sivuoven edessä ollut kiveys, sen alla II raatihuoneen kellari, taustalla Ruotsin puolta. KM

kohdin löytynyt kiinteitä rakenteita, näiden sisäpuolinen alue ruudutettiin ja rakenteet paljastettiin lappioilla ja harjoilla (kuva 1). Kaikki kiinteät jäännökset valokuvattiin, piirrettiin ja vaaittiin. Pienetkin esineet, kuten saviastioitten palaset ja lasinsirpaleet talteenotettiin kaivausruuduttain ja -kerroksittain ja tärkeimmät esineet, kuten rahat, merkittiin löytökartoille sekä vaaittiin niiden suhteellinen korkeus.

Rakennusjäännökset ja paikan historiaa

Tornion kaupungista ei ole vielä kirjoitettu asiakirjalähteisiin perustuvaa yhtenäistä kaupunkihistoriaa, joten eri raatihuonerakennusten suhteen on pakko tyytyä kartoista, lyhyistä historiikeista ym. saatui-

hin, ehkä paikoin hieman epäluotettaviin tietoihin.

Tornion vanhin raatihuone olisi 1600-luvun alun kaupunkikarttojen mukaan sijainnut nykyisen Keski-kadun ja Porthaninkadun risteyksen lounaispuolella. Julkisivu oli rannanpuolella, silloisen torin koillispäässä ja itse rakennus oli Keski-kadun suuntainen. Erään kartan mukaan olisi raatihuone ollut kooltaan 12,6 x 7,0 metriä¹). Kaivauksissa ei pyrittykään löytämään tämän raatihuoneen jäännöksiä määrärahojen asettamien rajoitusten vuoksi ja siksi, että tätä aluetta ei uhanut ainakaan välitön tuhoutuminen. Tämän alueen reunaa pitkin kuitenkin kaivettiin koeoja A, jonka seinämässä näkyi 1600-luvun kerroksissa pieni kerrosten rikkoutuminen ja painuminen. Tämä saattoi olla pienen puisen rakennuksen perusta. Käytävissä olevista asiakirjoista ei selviä tämän raatihuoneen rakentamisvuosia, eikä ikää, mutta se lienee tuhoutunut tulipalossa 1600-luvun puolivälin tienoilla. Koeoja A:n seinämässä näkyi paksu palokerros, josta löytyi palossa vaurioitunut 1/4 äyriä 1630-luvulta.

Toinen raatihuone lienee rakennettu 1600-luvun puolivälin jälkeen, erään historiikin mukaan 1650²). Tämä raatihuone oli sijoitettu edellisestä rantaanpäin, uuteen paikkaan Porthaninkadun rannanpuoleiseen päähän. Syynä oli nähtävästi se, että toria haluttiin laajentaa saaren sisäosaan päin. Kaivauksissa tästä raatihuoneesta löydettiin joitakin julkisivun puoleisen

kivijalan kiviä ja osia alimmas-ta, hiiltyneestä seinähirrestä. Raatihuoneen tarkkaa suuruutta ei saatu selville. Tärkein rakennejäännös tästä raatihuoneesta oli hiekkään kaivetun kellarin ainoa ehjänä säilynyt kohta, kellarin itänurkka. Ilmeni, että kellarin seinät oli vuorattu vaakasuorassa olleilla lankuilla, ja että siinä oli ollut maapohjalattia. Kellarin pohjassa oli myös eräitä puurakenteita, jotka kuitenkin kellarin läpi kaivetun viime sodan aikaisen sirpalesuojan ja siihen liittyneen viemärin tekeminen oli tuhonnut. Tämän kellarinjäännöksen täyttömaakerroksista löytyi joukko mielenkiintoisia esineitä, jotka käsitellään tämän artikkelin toisessa puoliskossa. Raatihuoneen edustalla, torilla näyttää olleen kiveys, vaikka muuten tori olikin kiveämätön. Nimittäin koeoja A:n seinämässä ei ollut millään tasolla vähäisintäkään yhtenäistä kiveystä. Erään matkailijan kertomuksesta vuodelta 1800 selviääkin torin kasvaneen siinä määrin ruohoa, että sitä kutsuttiin "pormestarin niityksi"³). Tämän toisen Tornion raatihuoneen yläosa paloi vuoden 1672 kaupunkipalon yhteydessä⁴). Raatihuone kuitenkin korjattiin ennalleen, mutta se paloi uudestaan, tällä kertaa kokonaan, vuonna 1679⁴). Viimeistään tällöin on tämän raatihuoneen kellari joutunut pois käytöstä ja täytetty.

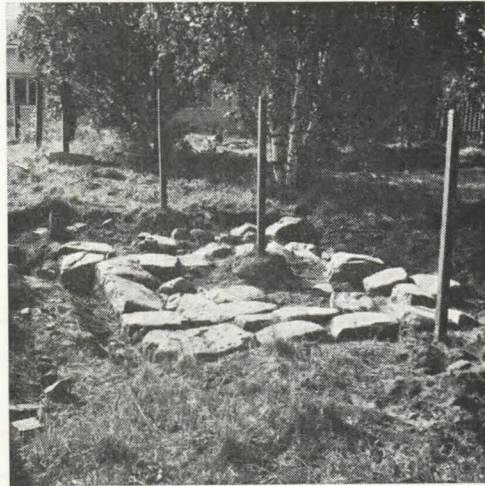
Kolmas raatihuone rakennettiin samalle paikalle kuin edellinen vuonna 1680²). Tämä rakennus näyttää olleen edeltäjiään suurem-

MÄNTYLÄN
MUKAAN
I RAATIHUONE
NE
1644-1661

MÄNTYLÄN
MUKAAN
1662

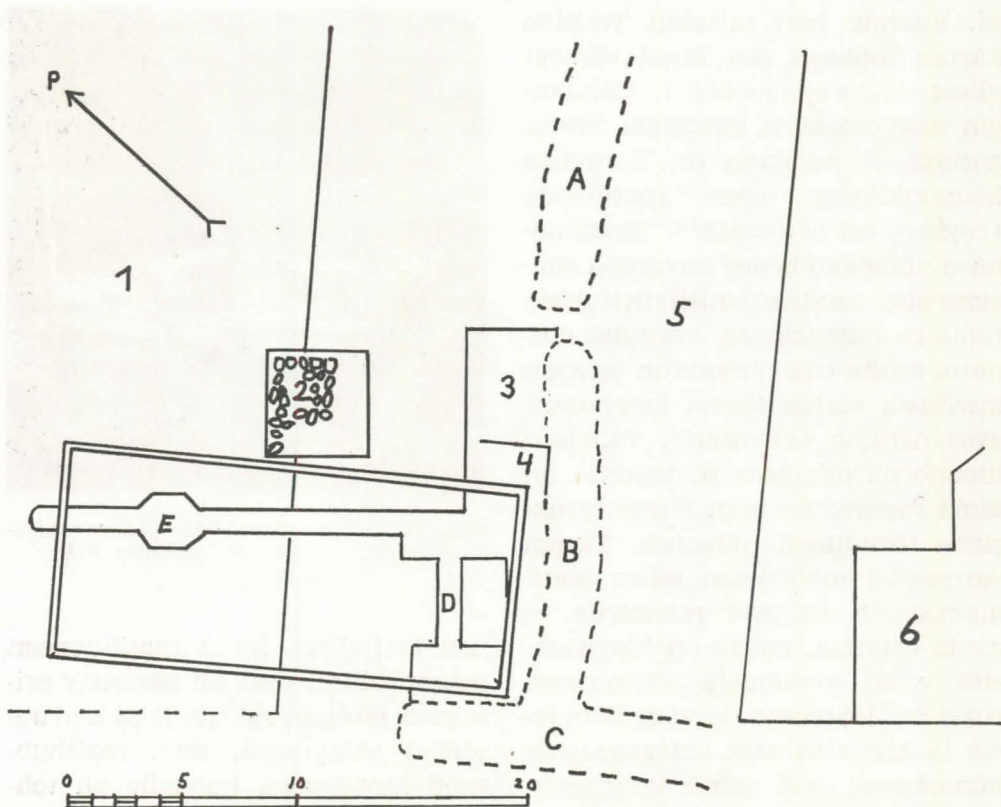
pi. Vuonna 1697 mitatun Tornion kartan mukaan sen mitat olisivat olleet 17,2 x 8,4 metriä⁵). Dahlbergin moniosaisessa teoksessa *Svecia antiqua et hodierna* on Tornion kaupunkikuva, jossa raatihuone (*curia*) on näkyvä⁶). Raatihuoneen ulkonäkö lienee kuitenkin suurimmalta osaltaan mielikuviituksen tuotetta loistokkaine yksityiskohtineen, mutta edellämainitun teoksen kuvitusta varten tehdyt luonnokset ovat osittain säilyneet⁷). Tällaisen luonnospiirustuksen perusteella on tämä raatihuone ollut kaksikerroksinen tornillinen rakennus. Täysin varmasti nimenomaan tähän raatihuoneeseen liittyviä rakenteita ei voida osoittaa, mutta on luultavaa, että eräät ylemmistä kaivauseroksista löytyneet hirsienjäännökset ja kivijalan osat kaivausalueen itänurkassa ovat siihen kuuluneet. Tämän kolmannen raatihuoneen samoin kuin osan kaupunkia venäläiset polttivat vuonna 1714²), tästä syntynyt palokerros näkyi useissa kohdin kaivausalueella.

Neljäs järjestyksessä ja kolmas samalla paikalla Porthanikadun päässä ollut raatihuone tehtiin ison vihan jälkeen, rakentaminen aloitettiin vuonna 1722⁴). Luotettavimpien kaupunki- ja asemakaavakarttojen mukaan raatihuone olisi ollut noin 21,5 metriä pitkä ja vain 8,6 metriä leveä rakennus⁸). Kaivauksissa löydettiin tämän raatihuoneen etelänurkan kulmakivi, kaakkoisseinän peruskiveys ja osa saman seinän alinta, hiiltynyttä hirttä ~~on ollut~~ sekä osa lounaissei-

Kuva 3. Vanhan raatihuoneen pääoven edessä ollut kiveys. Kaivauskuvat KM

nän kivijalkaa. Muut raatihuoneen maanpäälliset osat oli hävitetty erilaisten raivaus, rakennus ja kaivutöiden yhteydessä, mm. raatihuoneen luoteispään kohdalle oli tehty pelto, josta kaikki raatihuoneen peruskivet oli tarkoin raivattu pois. Muita säilyneitä jäännöksiä olivat raatihuoneen torin puoleisten ovien eteen ladotut kiveykset, joista varsinkin toinen, pääoven eteen tehty, oli säilynyt lähes ehjänä (kuva 3). Kaivauksissa löytyneiden edellämainittujen kiinteitten rakenteitten ja asemapiirrosten avulla voidaan nyt määrätä tarkalleen viimeisen tällä paikalla sijainneen raatihuoneen sijainti ja laajuus; tämä olikin yksi kaivauksen päätarkoituksista (kuva 1). Aivan kaivausten lopulla kaivettiin raatihuoneen sisälle, sen lounaissivun keskivaiheille koe-kuoppa, josta ilmeni, että raatihuoneessa oli ollut kaupunginkellari⁹)

Kuva 1. Tornion vanhan raatihuoneen paikan kaivausalue. Keskellä oleva kaksinkertainen suorakaide on viimeisen, 1722—1871 pystyssä olleen raatihuoneen pohja-alue. 1. Kunnalliskodin tontti. 2. Raatihuoneen pääoven edessä ollut kiveys. 3. Varsinainen kaivausalue. 4. II raatihuoneen kellarin itänurkka. 5. Porthaninkatu (entistä torialuetta). 6. Vanhan papin pään päärakennus A-E. Kaivauksen koeojat

juuri siinä. Heti maanpinnan alta alkaen oli yli 1,5 metrin kerros tiiltä ja tiilimurskaa ja pohjaan ei päästy. Ajoittavia löytöjä^x oli ollut punamullalla maalattu, sillä punamultaa oli valunut raatihuoneen ulkoseinien viereen ja väri oli punannut maalaadut ainakin koillis- ja kaakkoissivuilla.

Viimeisestä raatihuoneesta on säilynyt lukuisia piirroksia, mutta ei tiettävästi yhtään valokuvaa. Y. G. Cronnstrandin vuonna 1861 raa-

tihuoneesta tekemä akvarelli lienee näistä kaikkein täsmällisin ja yksityiskohdissaan oikein (kuva 2). Alkuperäinen teos on Nordiska Museet'issa Tukholmassa. Herman Paulin Eino Tamelanderin teokseensa julkaisema raatihuonepiirros vuodelta 1859, on virheellinen mm. raatihuoneen ympäristön ja ovien keskinäisen suuruuden suhteen¹⁰.

Raatihuonetta käytettiin, paitsi luonnollisesti raadin kokoontumispaikkana, myös monenlaisiin mui-

Kuva 2. Tornion vanha, 1871 palanut raatihuone. Y. G. Cronnstrandin akvarelli vuodelta 1861. Alkuperäinen teos on Nordiska Museet'issa Tukholmassa.

hin tarkoituksiin. Yläkerran isossa istuntosalissa pidettiin tanssiaisia, samassa kerroksessa oli myös kaupungin arkistohuone. Alakerrassa säilytettiin kaupungin palokalut¹¹) ja siellä oli ainakin 1800-luvun alussa myös kauppiaitten ”puoteja” (bodar)¹²). Lisäksi raatihuoneen alla oli ”hyvä kaupunginkellari”, jota käytettiin kapakkanakin. Vuosikymmenien kuluessa puinen raatihuone kuitenkin vähitellen rappeutui ja maistraatti katsoi uuden raatihuoneen rakentamisen tulevan edullisemmaksi kuin vanhan korjaamisen. Lopulta vuonna 1870 maistraatti muutti väliaikaisesti erääseen kaupunkitaloon ja vanhaa raatihuonetta ei enää vuoden 1870 jälkeen käytetty raadin kokoontumispaikkana. Kuitenkin siellä vielä säilytettiin kaupungin palokalut ja osa arkistoa sekä kauppatavaraa. Rakennushistoriallisesti hyvinkin arvokkaan, 179 vuotta vanhan raatihuonerakennuksen lopullinen kohtalonhetki koitti sunnuntaina huhtikuun kolmaskymmenes 1871, selostus tästä ilmestyi Oulun Viikko-Sanomissa¹³).

Mutta äläpäs huoli — noin 12 ½ päivällä raastuwan ja koulun tornikellon kamala sointi ilmoitti tulen vaaraa ja yht’äkkiä kajahti kammottawa hätähuuto: ”tuli on irti”. Kaikkein sydämmet säikähtiwät tunnottomiksi, kun näkiwät, että tuo raastuwan korkea ja kaunis torni oli tulen wallassa, joka yht’äkkiä tänä kuiwana vuoden-aikana sytytti koko huonerakennuksen tuleen, wiskellen hir-

muista häwitystä kauwas ympärilleen, yhdeksään eri taloon. Kaikki, joilla vähänkään kykyä oli, kaikin voimin ryhtyiwät palotouhuihin. Haaparannallaki soitettiin hätäkelloja. Tämän naapurikaupunkimme hywäntahtoiset ja ylewämieliset wirkamiehet ja porwaristo, nähtyään surkean kohtalomme ja koko Torniota uhkaawan hirmuisen waaran, ojensiwat meille ystävällisen ja woimallisesti auttawan kätensä; yksimielisesti miehissä riensiwät he ruiskuun ja hewosten kanssa parhaalla ajalla apuun; sillä ilman tätä naapureimme jaloa hywää työtä emme olisi omilla woimillamme woineet tuosta korkeasta tornista noin moniin paikoin wiskottua tulta sammuteksi saada, joka wälttämättä olisi ollut ei ainoastaan wanhan kaupunkimme, waan myös satain köyhäin perheguntain perikato ja ikuinen häwiö. Tästä kaikkesta kaikkein sydämistä ja tunnoista ylösnousee sywimmät ja sulimmat onnentoiwotukset ja kiitokset hywäntekijöillemme. Näin onnettomasti päättyi meille tämä ilolla aljettu ihana päivä, että ehtoolla oli sekä raastupa kelloineen ja tornineen että neljä muuta taloa tuhkaläjänä. Koulukartanon ulkohuoneet niinkään paloiwat tykkänään. Itse koulu ja sen asuntohuoneet kärsiwät sangen suuren wahingon, joka waatii suuremman työn ja kostannuksen. Neljä muuta taloa sai vähempiä wammoja. Kuinka ja mi-

tenkä walkea on walloilleen pääsyt, ei tiedetä. Se waan, että tornista se alkuun lähti ja että tulta siellä ei ole pidetty kuukauden aikaan.

H. H — p.

Raatihuoneen vieressä ollut vanha pappila, nykyisin Jääkärikatu 35, säästy vaurioituneena tuulen suunnan vuoksi. Palo lienee saanut alkunsa poikien tupakoinnista tornitasanteella, jonka seurauksena raatihuoneen kellotorni oli ensiksi syttynyt¹⁴). Raatihuoneen lisäksi paloi muutamia yksityisten rakennuksia, ja tästä koitui niin suuret vahingot, että jopa kaupungin 250-vuotisjuhllaisuuksiin varatut rahat jouduttiin luovuttamaan palosta eniten kärsineille¹⁵). Sittemmin noin puolet palanutta raatihuoneen perustaa tasattiin kaduksi, toinen puoli rakennuksen pohja-alueesta liitettiin entiseen koulu-, nykyiseen kunnalliskotitonttiin, ja raivattiin pelloksi. Viime sodan aikana katuosalle taas kaivettiin sirpalesuoja ja siihen liittyvä viemäri, samoilla tienoin oli myös saksalaisten majoitusparrakkeja, jotka paloivat sodan loppuvaiheessa¹⁶). Tämänkin jälkeen raatihuonealueen läpi vedettiin sähkökaapeli ja katu tasattiin. Nykyisin, kaivauksen jälkeen paikalla ei ole enää maanpäällisiä raatihuoneen osia.

Esineistö

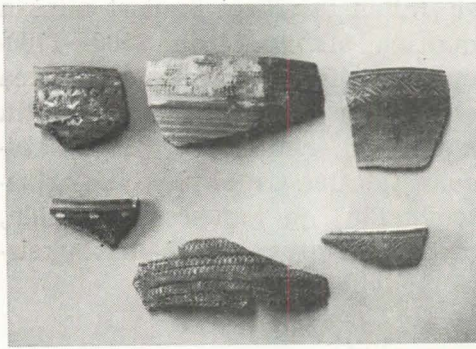
Historian kirjalliset lähteet ovat hyvinkin niukat, kun on selviteltä-

vä, miten tavalliset ihmiset niinkin nuorina aikoina kuin 1500—1700-luvuilla elivät ja asuivat. Kaikkea emme saa koskaan selville, mutta kulttuurin esineellistä puolta voidaan valottaa paitsi niukoilla arkistolähteillä ja museokokoelmilla, myös tämältyyppisistä kaivauksista tehdyillä löydöillä.

Keramiikka

Saviastioita on puuastioiden ohella Suomessa käytetty jo tuhansia vuosia ja vasta 1700—1800-luvuilla alkoivat muista materiaalista tehdyt astiat vähentää saviastioiden käyttöä. Savipatoja, -ruukkuja, -vateja, -lautasia, -kulhoja ja -kannuja on tuhansittain sirpaleina varsinkin kaupunkien kulttuurikerroksissa. Kaupunkiarkeologialle ”ruukunkappaleet” ovat erittäin tärkeä lähde-ryhmä, sillä parhaassa tapauksessa ne kertovat tutkijalle monenlaisia asioita, mm. löytökerroksen iän, valottavat alueen kauppasuhteita, selvittävät aikansa kulttuurivirtausten leviämistä ja vaihtelua sekä kertovat alansa käsityön laadusta ja itse käsityöläisistä. Historiallisen ajan keramiikkaa on tosin Pohjoismaissa vielä varsin vähän tutkittu, mutta juuri tällaiset järjestelmälliset kaivaukset lisäävät tutkimusmateriaalia.

Tärkein kaivauksissa löytynyt keramiikkaryhmä on leimakoristellut sangallisten kulhojen eli korvakippojen reuna- ja seinämäpalat, joita esineistössä on yhteensä 6 kpl, neljästä eri astiasta. (kuva 5)¹⁷). Lei-

Kuva 5. Leimakoristeita kippojen reunapaloja, alin seinämäpala. Kaikki punasavea, lasituksen värit: yläriivi vasemmalta: oranssi-keltainen, vihreä, punaoranssi-valkoinen. Alariivi: oranssi-keltainen, ruskea, punaoranssi-valkoinen. KM

makoristelu rajoittuu kolmessa astiassa reunaan, yhdessä 66101:139, joka on seinämäpala, se peittää koko ulkopinnan. Leimat lienee tehty pyörivällä leimarullalla vielä kosteaan savipintaan. Ajallisesti koko ryhmä sijoittuu 1600-luvun jälkipuoliskolle. Palat 66101:138—140 löytyivät tiilimurska- ja laastikerroksesta, joka oli II raatihuoneen kellarin täytemaana (kuva 1). Noin 65 cm astianpalojen löytökohdan yläpuolelta talteenotettiin hyväkuntoinen 1/6 äyriä vuodelta 1667, tämä ei kuitenkaan ehdottomasti merkitse, että astianpalat olisivat vuotta 1667 vanhempia, vaan, että kellarin täyttäminen on tapahtunut vuoden 1667 jälkeen, todennäköisesti II raatihuoneen tuhoutumisen jälkeen 1679. On luultavaa, että täyttämiseen käytetty maa rahoineen ja astianpaloineen on siirretty muualta, eikä syntynyt paikan päällä. Tätä tukee se, ettei täytteestä

löytynyt useampia paloja samoista astioista. Reunapala 66101:34 on samaa astiaa, kuin 66101:138, mutta erillisenäkin löytökerros riittää ajoittamaan palan 1600-luvulle. Epävarmin tapaus ovat kaksi reunapalaa 66101:229, jotka molemmat ovat selvästi olleet tulessa. Palat löytyivät koeoja A:sta, eikä tarkkaa löytösyvyyttä voitu määrätä. On kuitenkin luultavaa, että ne ovat peräisin 1600-luvun lopun palokerroksista. Muodoltaan viimeksimainitut palat muistuttavat erästä Raumalta 1682 palokerroksesta löytynyttä astianjäännöstä KM 66100:215. Nokea erottaa myös paloissa 66101:138 ja 140. Vastineita kipun reunan leimakoristelulle tunnen ainoastaan Raumalta,¹⁸⁾ en muualta Suomesta löytyneestä esineistöstä. Ruotsista on ainoat kirjallisuudesta löytämäni vastineet Lundista,¹⁹⁾ varsinkin erään 1500—1600-luvulle ajoitetun kipun (skål) tai padan reunapalan koristelu (Lund, kuva 63) muistuttaa niin suuresti astianpaloja 66101:34 ja 138, että kysymys ei voi olla satunnaisesta yhteensattumasta. Pidän mahdollisena, että astian, nimenomaan korvakipun, reunan leimakoristelu on 1600-luvun jälkipuoliskolla paikoin käytössä ollut barokkivaikutteinen koristelutyylillä. Tätä tuntevat tukevan paitsi Rauman löydöt, myös Lundin leimakoristeinen esineistö, jonka katson ajoittuvan 1600-luvun jälkipuoliskolle^{19—20)}.

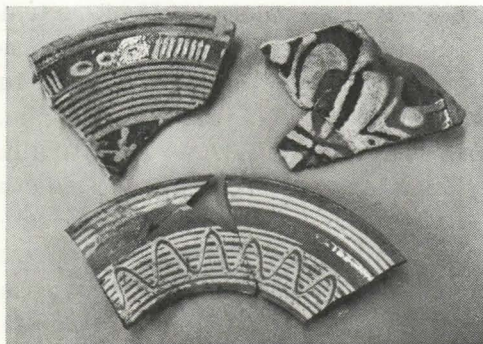
Muista punasavisista astioista ovat tärkeitä erivärisillä lasituksilla koristellut kulhot ja vadit. Useat

näistä voidaan löytösyvyyden perusteella ajoittaa 1600-luvulle, koristelu on geometrista kierreviiva- ja kasvi-aiheista (kuva 6). Leimakoristeettomia kippojen reunapaloja löytyi noin tusinasta eri kiposta. Kolmi-jalkaisten savijalkapatojen muutamia osia talteenotettiin myös, näistä ehkä vanhin on pohjaosa II raatihuoneen kellarin lattialta 66101:154. Näiden lisäksi löytyi epäluokui-nen määrä ~~paltoja~~ ja muita savi-astiatyyppejä.

Kaupungeissa punasaviastioita ja uunikaakeleita valmistivat omat käsityöläiset eli ruukkumaakarit. Torniossa ei kuitenkaan tietämäni mukaan ole ollut koskaan omia ruukkumaakareita¹²⁾ ja ²¹⁾. Toden-näköisesti kaupunkilaisten tarvitse-mat saviastiat tuotettiin muualta, mahdollisesti naapurikaupungeista, kuten Luulajasta ja Piitimestä. Näiden ^{Kaupunkien} kanssa torniolaiset kävivät vil-kasta kauppaa jo 1500-luvulta al-kaen²²⁾. Vain perusteellinen erikois-tutkimus saattaisi nämä asiat sel-vittää.

Ulkolaista tuontia edustavat ne vähäiset vaaleasaviset, keltaisella lasitetut kippojen? palaset, jotka löytökerrosten perusteella ajoittu-vat lähinnä 1600-luvulle²³⁾. Tällaiset, maalöydöissä suhteellisen yleiset vaaleasaviset ja keltalasiset astioidenpalat saattavat olla hollanti-laista tuontitavaraa, sillä kauppayh-teydet sinne olivat varsin vilkkaat varsinkin 1600-luvun jälkipuoliskol-la. Myös sikäläinen savilaatu on vaaleaa, kellertävää²⁴⁾.

Saksasta, lähinnä ehkä Rheinin-

Kuva 6. Kulhojen kaksi reuna- ja yksi pohja-pala 1600-luvulta. KM 66101:141, 144 ja 228

laaksosta, ovat peräisin ne kovaa, harmaata savea olevat astioiden ja pullojen palat, joidenlaista löytyy jo keskiajan kerrostumista. Tor-niosta löytyneet tällaiset saviastioi-den, lähinnä pullojen, sirpaleet ovat melko nuorta, 1700—1800-lukujen tavaraa²⁵⁾.

Kaivauksen vanhinta, edes suunnilleen ajoitettavissa olevaa fajanssia edustavat ne kaksi vadin pohja-palaa 66101:148, jotka löytyivät II raatihuoneen kellaritäyhteestä. Pa-laset ovat luultavasti hollantilaisesta, 1600-luvun puolivälin tienoilla valmistetusta vadista, mutta palas-ten pienuuden vuoksi niitä ei voi tarkemmin määrätä.

1700-luvun alkupuolen hollanti-laista tai pohjois-saksalaista fajanssia ovat taas ne muutamat sinival-kaisen juomakannun sirpaleet, joi-ta löytyi kaivauksen kaakkoisosan kerroksista²⁶⁾.

Vuoden 1871 palokerroksesta raatihuoneen sisältä, sen kaakkoispäästä ja eteläkulmasta löytyi suhteelli-sen runsaasti fajanssi- ja porsiini-

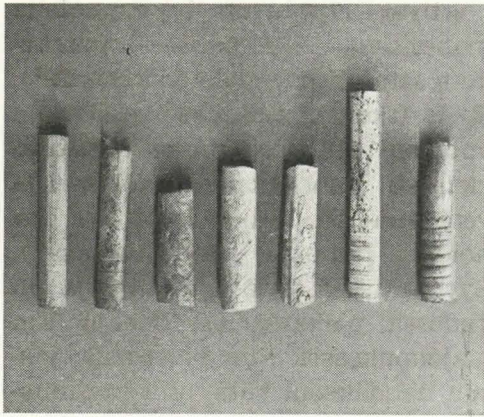
astioitten sirpaleita. Nämä olivat kaikki palossa mustuneita ja särkyneitä, mutta liimaamalla saatiin astioiden muoto osittain selville. Ne näyttävät olevan 1800-luvulla yleisiä, englantilaista ja ruotsalaista käyttöastiasiaa, kahvikuppeja, lautasia ja maljoja, erikoisuutena on eräs fajanssien kynttiläjalan osa 66101:4. Nämä posliini- ja fajanssitarat ovat saattaneet kuulua jonkin kauppiaan myyntivarastoon. Nuorimmat fajanssiesineet löydöissä ovat lautanen ja sokeriastia 66101:222 ja 223, jotka kuuluvat Arabian porsiinitehtaan 1920—30 lukujen tuotantoon. Nämä löytyivät rikkilyötyinä viimeisen raatihuoneen pääovikiveyksen keskeltä.

Liitupiiput

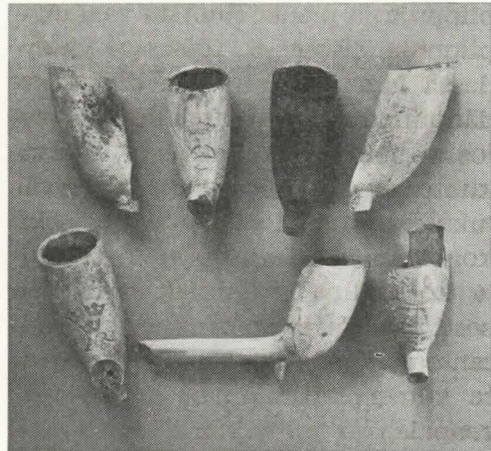
Leimakoristeisen keramiikan ohella toinen huomattava löytöryhmä Tornioista ovat liitupiiput ja niitten osat. Tupakanpolton leviessä Ruotsi-Suomeen 30-vuotisen sodan jälkeen, ruvettiin myös täällä käyttämään valkoisesta tai hyvin vaaleasta liitusavesta tehtyjä hauraita ja pitkävartisia piippuja. Koska piiput olivat helposti särkyviä ja samalla melko halpoja jokapäiväisiä käyttöesineitä, ovat liitupiippujen varrenpalat ja pesät kaikkein tavallisimpia löytöjä 1600—1700-lukujen kulttuurikerroksista. Vanhimmat Suomessa käytetyt liitupiiput ovat todennäköisesti olleet ulkolaisia, ehkä hollantilaista valmistetta, mutta 1700-luvulla Ruotsi asetti ensin tullin ulkolaisille piipuille,

sitten kielsi niiden tuonnin kokonaan, jotta kotimainen piipunvalmistus kestäisi kilpailun²⁷). Niinpä useimmat 1700-luvun loppupuolen ja 1800-luvun Suomessa käytetyt piiput lienevät valmistettu Ruotsi-Suomessa. Arkeologisesti liitupiiput ovat rahojen veroinen eri löytökerosten ja rakennusjäännösten ajoituskeino, sillä liitupiippujen ”elinikä” oli vain muutamia vuosia, kun taas rahat kiersivät jopa kymmeniä vuosia. Ulkomaisista liitupiipuista ja tšekäläisestäkin materiaalista päätellen myös piippujen muoto ja koristelu muuttui riittävän nopeasti.

Ruotsi-Suomessa ei ole tosin vielä valmistettu samanlaisia kronologia- ja tyyppitaulukoita kuin esimerkiksi Englannissa,³³) mutta ajoitetun tai ajoitettavissa olevan materiaalin kasvaessa sellaiset kyllä voidaan laatia. Tornioista, raatihuoneenpaikan kaivauksesta, koeoja E:n laajennuksesta löytynyt liitupiippuryhmä 66101:281—311 on toistaiseksi laajin yhdeltä paikalta talteenotettu kokoelma Suomessa. Tämän ryhmän arvoa nostaa vielä se, että useissa piipunpesissä tai varrenpaloissa on valmistajan nimi tai nimikirjaimet sekä erilaisia leimoja. Tornion kaivauksen varrenpalojen kokonaismäärä on 625 kpl, näistä 27 on koristeltuja (kuva 7). Liitupiippujen pesiä tai pesäosia on yhteensä 126 kpl (kuva 8). Yksistään edellämäin mainitun suurimman löytöryhmän, eli koeoja E:n laajennuksesta talteenotettujen sileitten ja koristeltujen varrenpalojen sekä

Kuva 7. Liitupiippujen koristeltuja varrenpaloja. Koristelutyyliä: sahalaita ja ympyrä, saha- ja hammaslaita, kasviornamentiikka, Ranskanliija, Ranskanliija, teksti D. ALMQVIST-STOCKHOLM ja teksti WETTERVIK-STOCKHOLM. KM 66101:258, 244, 246, 70, 93, 206 ja 208

Kuva 8. Liitupiippujen pesiä, kaikissa leimoja. KM 66101:293, 290, 286, 295 ja 283

pesänosien vastaavat määrät olivat 293, 6 ja 82.

Nyrkkisääntönä liitupiippujen iän määräämisessä voidaan pitää, että mitä pienempi pesä sen vanhempi piippu. 1600-luvulla liitupiippujen pesät olivat yleensä vain noin sormustimen kokoisia, mutta 1700-luvun loppua kohden pesät suurenevät, mahdollisesti tämä aiheutui tupakan hinnan laskusta. Tällaista 1600-luvun tyyppiä edustaa pieni pesänpuolikas täytetystä kellarista 66101:130. Eräät koristellut varrenpalat,²⁹⁾ kuten Ranskanliljaleimaiset, kuuluvat mielestäni myös 1600-luvun tuotantoon, tälle koristelulle on vastineita mm. Lundista³⁰⁾. 1600—1700-luvuilla on valmistettu kasviornamentiikalla, sahalaita- ja ympyrä- sekä sahalaita- ja hammaslaitakuviolla koristettuja liitupiippuja, joiden varrenpaloja löytyi

näiden vuosisatojen kerroksista. Erikoisesti on huomattava, ettei suurimman, pääasiallisesti 1700-luvun loppuun ajoittuvan löytöryhmän varrenpaloissa ollut yhtään Ranskanlinja- tai sahalaitakoristeita. Erästä varrenpalaa kiertää paitsi koristelu, myös teksti W(E)TTERVIK — (S)TOCKHOLM, tämä varsi piippuineen on tehty, Tukholmassa, Wettervikin piipputehtaassa luultavasti 1700-luvun lopulla³¹⁾. Kahden piipun pesän alaosan nipukassa on kirjaimet M ja W.)

(Mahdollisesti kirjaimet tarkoittavat M Nybergin ja Wettervikin yhteistä piippuvalmistamoja, joka toimi Tukholmassa vuoden 1750 tienoilla³¹⁾). Erään muistiinpanon mukaan piipputehtailija Wettervikilla oli vuonna 1798 suuri piippuvarasto, mm. pitkiä Ruotsin vaakuna-piippuja, pitkiä kolmen kruunun

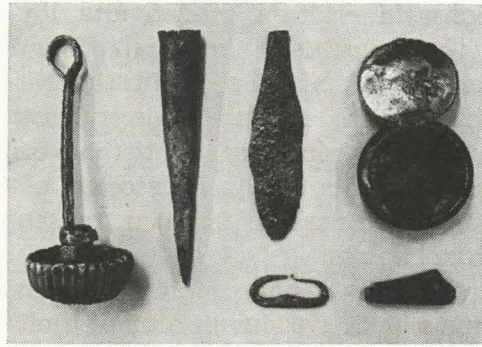
piippuja ja pieniä Ruotsin vaakuna-piippuja. Eräessä toisessa yhteydessä hänellä mainitaan olleen sydämpiippuja³¹). Näitten tietojen valossa herättävät erikoista mielenkiintoa Tornion löytöihin sisältyvät lukuisat kolmella kruunulla sekä koholeimana olevilla sydämenkuvilla koristellut liitupiiput. Mahdollisesti osa näistä on Wettervikin tuotantoa. 1700-luvun lopun kerroksista talteenotettiin myös kolme varrenpalaa,³²) joita kiertää teksti D. ALMQVIST — STOCKHOLM ja useita pesänosia, joissa on kirjaimet D.A., toisissa näiden lisäksi vielä kirjaimet Sth (= Stockholm). Muutamissa piipuissa on taas koristeena Upsalan vaakunaa muistuttava kuvio³³). Eräs varmasti ajoitettava pesänosa on ns. Kustaa III:n propagandapiipusta 66101:198. Tälläisen piipunpesän molemmin puolin on monogrammi G (= Gustav) ja kaksi heraldista leijonaa. Tekstissä, joka kiertää monogrammeja, on vallankaappausvuosiluku 1772³¹). Edellälueteltujen lisäksi esiintyy liitupiipunpesissä muitakin tekijöiden nimikirjaimia sekä erilaisia leimoja, joiden merkitys on vielä selvittämättä. Tämä työ vaatisi pitkäjänteistä arkisto- ja esinetutkimuksia mm. Tukholmassa, missä suurella todennäköisyydellä useat piiput on valmistettu. Eräeseen liitupiipun pesään 66101:293 on jäänyt noin 1/3 pesällistä polttamatonta tupakkaa tai pikemminkin mahorkkaa, sillä tupakka-aines on suuri-kokoista, suonista lehteä. On luultavaa, että useimmat torniolaiset

polttivat 1700-luvun loppupuolella mahorkkaa, sillä pääosa tupakka-kaupasta oli karjalaisten käsissä³⁴). T. I. Itkonen mainitsee, että noin vuoteen 1918 asti Lapissa käytettiin yleisesti mahorkkaa eli kokonaisia venäjänlehtiä, jotka leikeltiin hienoksi, piipussa poltettavaksi³⁵). Syynä siihen, että liitupiippuja oli yhdessä paikassa eli koeoja E:n laajennuksessa niin runsaasti, johon nähdekseni siitä, että raatihuoneen kellarissa oli kapakka. Vanhempina aikoina näet kerääntyttiin kapakkaan paitsi seurustelemaan ja nauttimaan paikan juotavista, myös tupakoiimaan. Osa siellä särkyneistä piipuista on nähtävästi paiskattu raatihuoneen maapohjalattialle, jonka mullansekaisesta hiekasta ne löytyivät. Toinen paikka, missä liitupiippujen osia oli runsaammin, oli pääsisäänkäynnin edessä olleen kiveyksen vieri. On luultavaa, ettei itse raatihuoneessa saanut tupakoida tulenvaaran vuoksi³⁶).

Metalliesineet

Kaupunkiarkeologille ovat kaivauksissa löytyvät rahat ensiarvoisen tärkeitä, vaikka yleensä rahojen numismaattinen arvo onkin verraten pieni. Rahojen tärkein merkitys onkin siinä, että ne ajoittavat rahan alapuoliset kerrokset rahan lyöntivuotta vanhemmaksi. Poikkeuksiakin tästä säännöstä on, sillä jos maata on siirretty paikasta toiseen, siirtyvät siinä oleva esineetkin, ja täten kerrosten keski-

näinen kronologia vaihtuu. Toiseksi raha saattaa kiertää jopa kymmeniä vuosia. Tästä kaivauksesta löytyneistä kahdeksasta rahasta on kokonaista seitsemän ruotsalaisia, vain yksi on muualta, nimittäin saksalainen 2 penniä vuodelta 1905. Tämä viimeksimainittu raha on palokerroksesta aivan pinnasta ja on todennäköisesti joutunut maahan paikallaolleitten sotilasparakkien palaessa saksalaisten vetäytyessä Tornioista. Tästä samasta palosta on muitakin jäännöksiä, nimittäin neljä räjähtänyttä ja palanutta sotilaskiväärin hylsyä ja yksi litistynyt kiväärinluoti³⁷). Toiset rahat kertovat vanhemmista tapahtumista, ne nimittäin ovat: palanut 1/4 äyriä 1630-luvulta, 1/4 äyriä 1636, 1/6 äyriä 1666, 1/6 äyriä 1667, 1 taaleri 1718, 1 äyri 1720-luvulta ja 1/2 killinkiä 1824. Lukumääräisesti suurin metalliesineryhmä on eri raatihuonerakennuksiin kuuluvat "raudoitukset", naulat, saranat, salvat, sinkelit, lukot, avaimet ja haat. Ryhmänä mielenkiintoinen on viimeisen raatihuoneen melkein etelänurkasta in situ löytyneet suuri rautasalpa 66101:355, täydellinen lankkulukkolaite 66101:356 sekä ovensarana 66101:386. Tämä löytöryhmä todistaa sen, että rannanpuolella raatihuoneessa on ollut ovi, josta mikään kirjallisen aineiston perusteella ei ole ollut tietoa. Rakennusraudoituksista saattaa osa olla peräisin Tornionjokilaaksossa sijainneesta Kōnkään ruukista. 1600-luvun lopulla Kōnkään ruukiin kuului mm. läkkitakomo ja muita manufaktuu-

Kuva 9. Metalliesineitä, vasemmalta: kynttiläkruunun ylin osa, palovartian sauvan kärki, äkeenpiikki, tupakka- tai nuuskarasia, alinna: tulusrauta ja kääntöpäveitsi. KM 66101: 349, 321, 394, 374, 350 ja 369

reja masuunin ja vasarapajojen ohella. Ruukin tuotteita markkinoitiin paitsi Ruotsi-Suomeen, myös Lyypekkiin, Kuurinmaalle ja Danzigiin. Luettelo tehtaan työntekijöistä, joita oli vuonna 1661 kaikkiaan 27, paljastaa, että siellä työskenteli myös hienotaeseppä (klenmed), kaksi kupariseppää, kymmenen renkiä ym.³⁸) Ison vihan aikana 1717 ruukki tuhoutui, mutta sen jälkeen toiminta saatiin uudelleen käyntiin 1724³⁹).

Oman tarinansa kertovat ne lukuisat sulaneet pronssimöykät, jotka ovat ainoa jäännös viimeisen raatihuoneen tornikellosta.

Luultavasti kolmannen raatihuoneen irtaimistoon kuului arvoituksellinen, vuoden 1714 palokerroksesta löytynyt messinkiesine, johon kuului ~~kokonainen~~ ^{LEANKILAINEN} rautavarsi (kuva 9). Esine lienee kynttiläkruunun ylin osa. Raatihuoneenpaikan kaakkoispään keskivaiheille, sen sisäpuolelle, kaivetun koekaivannon

pohjasta eräitten hirsien alta löytyi rautapeltisen kolmijalkapadan kahva ja yksi jalka 66101:346. Nämä padanjäännökset ajoittunevat 1600-luvun lopulle ja tietääkseni näin vanhoja rautapeltipatoja ei ole säilynyt missään Suomen museo-koeloissa.

Vanhaa esinetyyppiä edustaa myös ehkä 1700-luvun alkuun ajoittuva lyyränmuotoinen tulusrauta 66101:350, jonkalaisia on Suomessa käytetty jo ainakin nuoremmalla rautakaudella⁴⁰). Samanlaiset tulusraudat olivat sittemmin käytössä aina 1800-luvun jälkipuoliskolle.

Pöytäkalustoon kuuluu rautainen, kaksipiisen haarukan jäännös, joka lienee 1700-luvulta 66101:392. Saman vuosisadan kerroksesta löytyi myös pyöreä, kustavilaistyyppinen messinkinen avaimenreikälevy 66101:329.

Eräs maanviljelyskulttuuriin liittyvä esine talteenotettiin läheltä 1 taalerin rahaa vuodelta 1718, tämä on keihäänkärjen mallinen rautainen äkeenpiikki 66101:394.

Eräs arvoituksellinen löytöryhmä oli viimeisen raatihuoneen palokerroksesta talteenotettu rautaisten kärkien yhteen kasaan sortunut kimppu. Näitä kärkiä oli yhteensä 12 kpl, 66101:321. Näyttää siltä, että kärjet ovat kuuluneet palovartioiden sauvoihin, joita säilytettiin raatihuoneen alakerrassa⁴¹). Muuta 1800-luvun esineistöä ovat pääoven edustalla olleen kiveyksen vaiheilta löytyneet rautainen nuuska- tai tupakkarasia ja kääntöpääveitsi, joka toimii vieläkin erinomaisesti,

vaikka on ollut maassa vähintään 100 vuotta.

Muut löydöt

Lasiesineistä vanhimpiin kuulune kuusikulmaisen, ohutlasisen pikarin seinämäpala 66101:149, joka löytyi II raatihuoneen kellarin täytötkerroksista. Tällaisia ohutlasisia, kuusikulmaisia pikareita käytettiin 1600-luvulla ja tämäntyyppisten pikarien sirpaleita on meidänkin maastamme useilta paikkakunnilta⁴¹).

Talteenotettujen ikkunalasin sirpaleiden joukossa on monia pieniä lyijypuitteisista ikkunoista peräisin olevia ruudunpaloja. Useat niistä ovat sateenkaarenvärisen oksiidin, ns. iriskeröksen, peitossa. Kaivauksen ikkunalasinpalojen perusteella voidaan nähdä eri raatihuoneissa käytetyn ainakin suorakulmaisia, viisikulmaisia ja pyöreitä ruutuja, joita lyijylistojen avulla yhdistelmällä saatiin suurehkojakin ikkunoita. Eri kokoiset ja malliset lyijypuitteiset ikkunat olivat maallissakin rakennuksissa käytössä 1500-luvulta alkaen⁴²). Joskus tällaisissa ikkunoissa oli maalauskoristelua, kuten ruudunpalassa 66101:26. Viimeisen raatihuoneen palokerroksessa oli runsaasti sulaneita lasinpaloja ja lasikuonaa, jotka kaikei olivat peräisin raatihuoneen sulaneista ikkunoista.

Hiiltymisen säilyttävä vaikutus näkyy hyvin niistä tekstiilien kappaleista 66101:98, jotka talteenotettiin viimeisestä palokerroksesta.

Nämä kankaitten kappaleet ovat silkki- ja pellavakangaspakoista, jotka vuoden 1871 palo hiillytti mustiksi. Mahdollisesti nämäkin ovat kuuluneet johonkin kauppavarastoon, jota säilytettiin raatihuoneessa, 1700-luvun alkupuolella tiedetään raatihuoneessa käydyn tekstiilituotteilla kauppaakin⁴³).

Kenties raatihuoneessa olleesta arkistomateriaalista olivat peräisin ne hiiltyneet paperinapalat, joista saattoi todeta, että ne olivat 1800-luvun alkupuolen suomalaisia painotuotteita, pääasiassa lehtiä. Nämä hiiltyneet paperinapalat olivat niin hauraita, etteivät ne kestäneet talteenottoa.

Summary

In August 1966, an archaeological research was carried out in the town of Tornio on the site of its old town hall, where three of the five wooden town halls of Tornio had been situated. The oldest of

the town halls on this spot was built in the middle of the 17th century and destroyed by a fire in 1679, the following was erected in 1680 and burnt during the "iso viha" war in 1714. The building of the last town hall started in 1722, and it burnt down in 1871. Some constructions of all of them were found in the excavations, chiefly remains of their stone foundations and parts of their basements and cellars. Of the things that were found the most important were a number of splinters of stamp decorated clau pots from the latter half of the 17th century, a collection of Swedish clay pipes, mainly dating from the end of the 18th century, and a great number of different metal things. The excavation of the site of Tornio town hall is so far the town archeological research that has been carried out on the youngest definite groups of buildings in Finland.

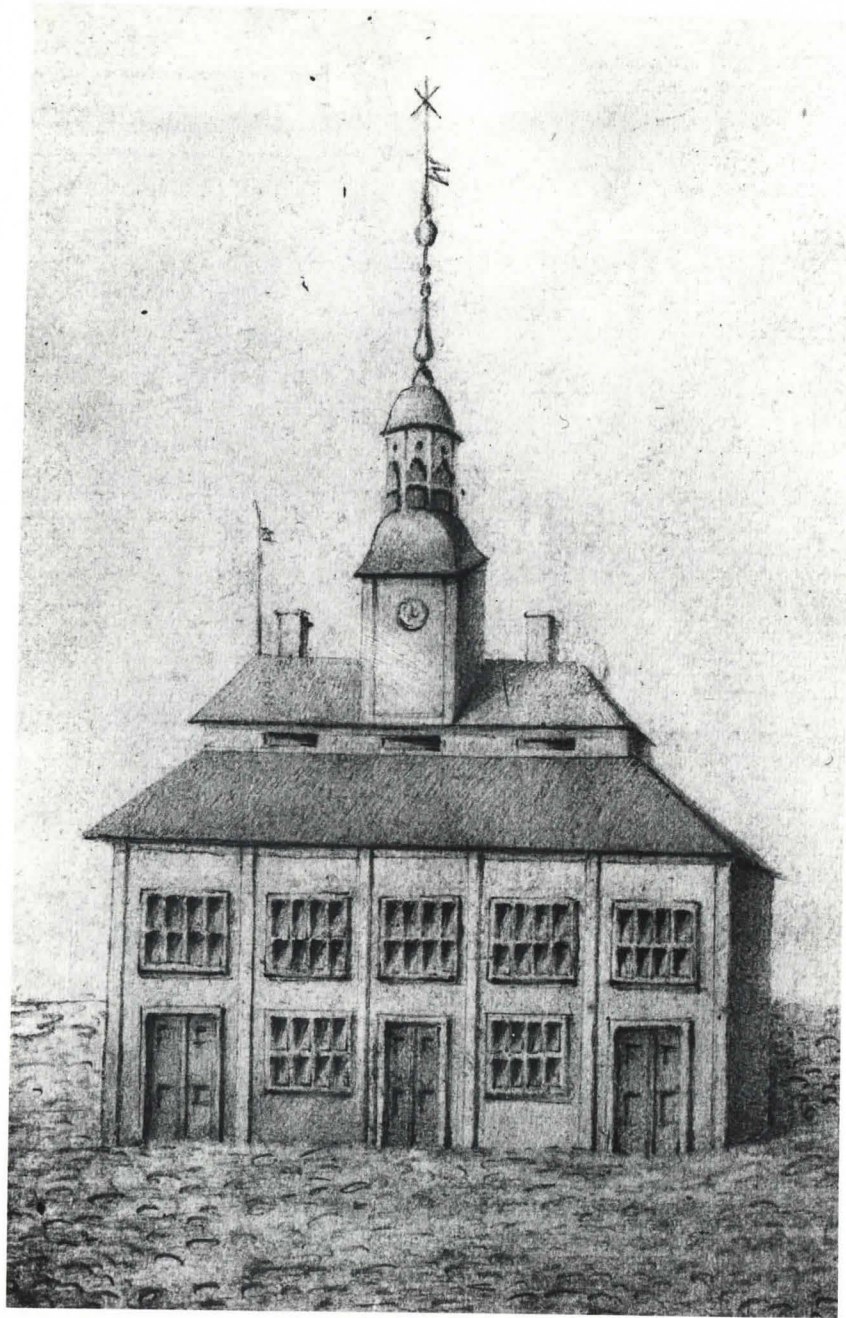
- 1) Kartor utan känd prov. 433. RA, jäljennös VA, rulla 32:25/2
- 2) H. H-p: "Torniosta" OWS 1871 no 24
- 3) "Från förgånga tider I" HD 1873 no 38
- 4) H. H-p: "Torniosta" OWS 1871 no 24 ja E. Cajanus: "Torneå Stad 1816", käsikirjoitusjäljennös KM
- 5) Läntmäteristyrrelsens leverans 1892 no 41 RA, jäljennös VA, rulla 24:23/2
- 6) Teoksen kuparipiirroksista valokuva ja negatiivi KM, luonnospirros
- 7) Eino Tamelander: "Tornion kaupungin pesäluetteloita 1666—1800". Tornio 1941 s 17
- 8) "Geometrisk Carta öfwer Torneå standh 1782" VA, Tornio 2 D. 19/16 ja VA Tarmon arkisto, pal.vak. kirja 4823/1862
- 9) Julius Castrén: Tornion kaupungin toimintakertomus vuodelta 1843, ruotsinkielinen käsikirjoitus KM

- 10) Eino Tamelander: "Pesäluetteloita", s 91
- 11) Eero Heickell: "Tornion muinainen raastupa". Tornio 1621 12/5 1921. Oulu 1921 ss 156—157. Tämän artikkelin tietoihin on suhtauduttava kriittisesti.
- 12) E. Cajanus: "Torneå Stad 1816", käsikirjoitusjäljennys KM
- 13) H. H-p: "Torniosta" OWS 1871 no/18
- 14) VA, Tornio 5266/1863, koulutontti IV/3
- 15) "Torniosta" OWS 1871 17/6
- 16) Paikkakuntalaisten suullinen ilmoitus tekijälle elokuussa 1966
- 17) KM 66101:34, 138—140 ja 229
- 18) KM 66100:23 ja 1534
- 19) William Karlson: "Kruk- och pottemakare i Lund under nyare tid intill 1850". Skrifter utgivna av föreningen Det gamla Lund XXIV—XXV. 1942—1943:

- Lund 1943 ss 76—77 ja 90—91, kuvat 22 ja 63
- 20) Martin A. Ohlsson: "En krukmakareverkstad i barocktidens Örebro". Från bergslag och bondebygd 1947. Örebro 1947 ss 143—144, kuvat 3—16
- 21) Ellen Raphael: "Kakelugnmakare och krukmakare i Sverige cirka 1700 till 1846". Personhistorisk tidskrift 1914:3. Ei mainitse yhtään torniolaista ruukku-
maakaria, luettelo tosin epätäydellinen
- 22) Armas Luukko: "Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia II. Keskiäika ja 1500-luku". Oulu 1954 s 483
- 23) KM 66101:29, 42, (49), 88, 184, 252 ja 269
- 24) Vertaa esim. vanhemman Delftin fajanssisaven ja hollantilaisten holvitilliien väriä
- 25) KM 66101:23, 87, 99, 261 ja 270. Vertaa esim. Hans Hansson: "Med tunnelbanen till medeltiden". Stockholm 1960 ss 195—197
- 26) KM 66101:16, 56, 66, 169 ja 256
- 27) Hans Hansson: "Tunnelbanan" ss 199—201
- 28) Adrian Oswald: "The evolution and chronology of english clay Tobacco pipes". The Archaeological News Letter 1955 no 12
- 29) KM 66101:70, 93, 170 ja 243
- 30) Sven T. Kjellberg: "Ur tobakens svenska historia", Kulturen 1938 s 95 kuva 28
- 31) Hans Hansson: "Tunnelbanan" ss 200—201
- 32) KM 66101:205, 206 ja 304
- 33) Vertaa Gustav Upmark: "Guld- och silversmeder i Sverige", Stockholm 1943 s 839
- 34) Aimo Halila: "Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia" v. 1721—1775. Oulu 1954 s 290
- 35) T. I. Itkonen: "Tornio ja Lapin kauppa viime vuosisadan alkupuolella". Tornionlaakson vuosikirja 1964 s 41
- 36) Hans Hansson: "Tunnelbanen" ss 198—199
- 37) KM 66101:333, 336, 340 ja 322
- 38) Henrik Wennerström: "De gamla Kengisverken under deras första tid." Norrbotten 1923:2 ss 18—22
- 39) Aimo Halila: "Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia V" s 336
- 40) Ella Kivikoski: "Suomen rautakauden kuvasto I". Porvoo 1947 s 58 kuva 604
- 41) Turun Linnan löydöt, Rauman Pappilanhaka, Rauman Kauppatori, ym. Katso myös Troels-Lund: "Dagligt liv i Norden på 1500-talet V". Stockholm 1934 kuva 241
- 42) Nils Cleve: "Lasimaalaus Palikaisten kartanosta". Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja museoyhdistys, vuosikirja XV 1946
- 43) F. E. Arve: "Hajanaisia piirteitä Tornion kaupasta". Tornio 1621 12/5 1921. s 64

Artikkelin tekijä ei ole saanut korehtuuria luetta-
vakseen, siksi artikkelissa lukuisia painovirheitä,
tähän kappaleeseen ne lähes kaikki korjattu.

1. Herman Paulin v. 1859 tekemä piirros Tornion raatihuoneesta. Piirros jonkin verran virheellinen, totuudenmukaisempi teos raatihuoneesta on Cronnstrandin akvarelli vuodelta 1861. Vrt. eripainos s. 5, kuva 2.

1.

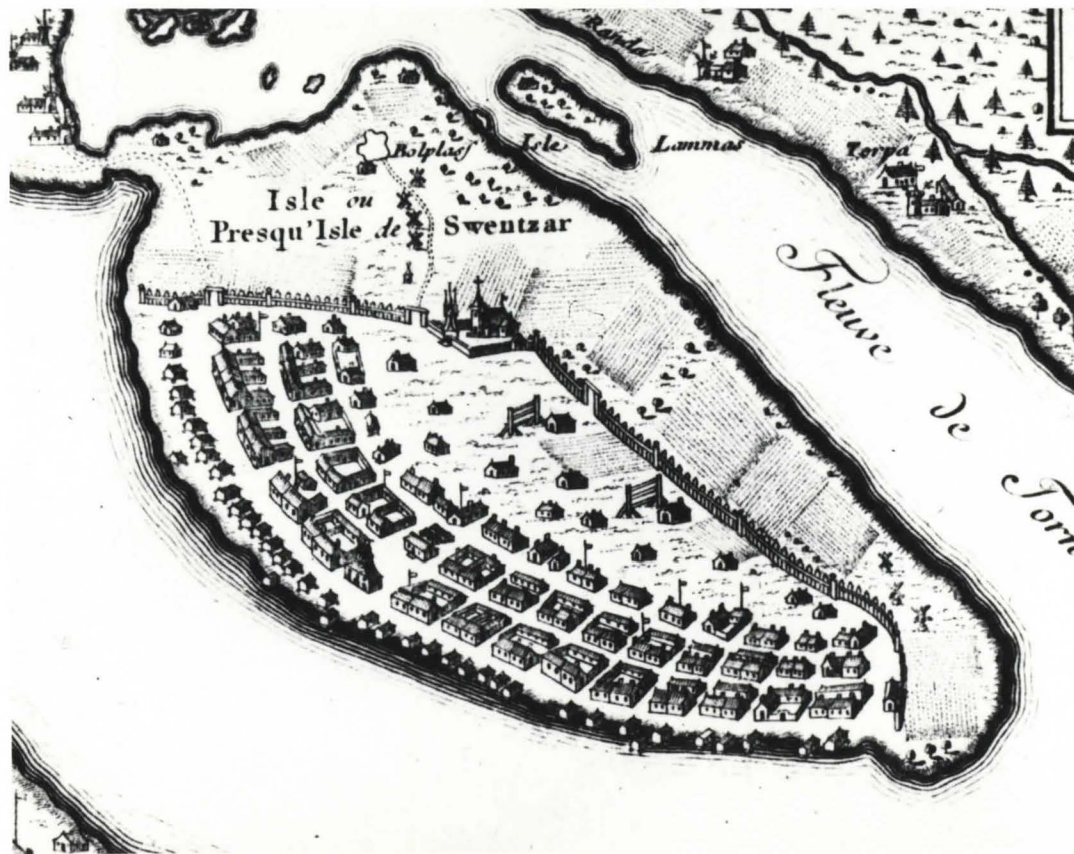
2. Kaivajat yhteiskuvassa, toinen vasemmalta piirtäjä, yo Jukka Luoto, oikealla esimies, yo Pentti Koivunen. Kaivajat seisovat ruutujen -4+6 ja -2+6 kaivannossa. Kuvattu aikavalotuksella lounaasta.

3. Yleiskuva 1700-luvun Tormiosta teoksesta M. Outhier: Journal d'u voyage au Nord 1730-1737. A Paris MDCCXLIV. Viimeinen, 1971 palanut raatihuone muolten leikkauskohdalla. Osasuurenus KM:n hist. os. negatiivista.

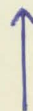

2.

NEG.RHO 50309

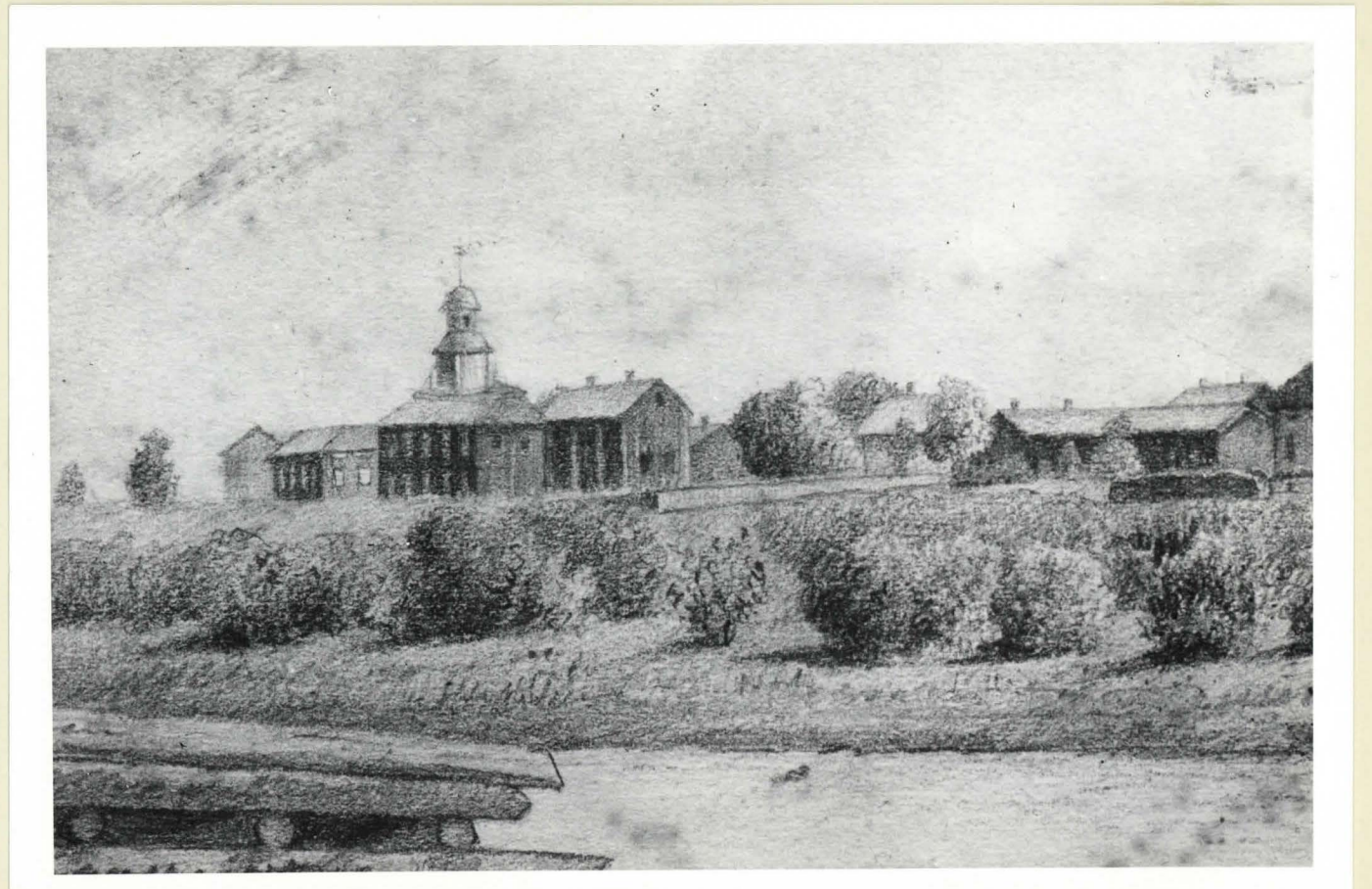
3.

4. Magnus von Wrightin piirros Tor-
nion Keskikadusta v. 1856. Raatihuo-
neen torni näkyvissä nuolten leik-
kauspisteessä. Edessä oleva rakennus
on ent. koulutalo. Neg. KM hist. os.
5. Yksityiskohta Emilia Appelgrenin
maalauksesta vuodelta 1864. Kuvassa
raatihuone rannanpuolelta, oikella
oleva talo vanha pappila, joka on
vielä pystyssä. Osasuurennus KM:n
hist. os. negatiivista.

4.

5.

6 A-C. Koeoja A:n toinen eli luotei-
nen seinämä, alkaen koillisesta. Ker-
rosten näennäinen aaltoilu johtuu ku-
vusteknisistä virheistä.

7. Yleiskuva koeoja A:sta. Nuolten
leikkauskohdalla alinten kerrosten
pieni sekoittuminen ja painuminen,
joka saattaisi merkitä rakennuksen
pohjajäännöstä, vrt. kuva 6 C.

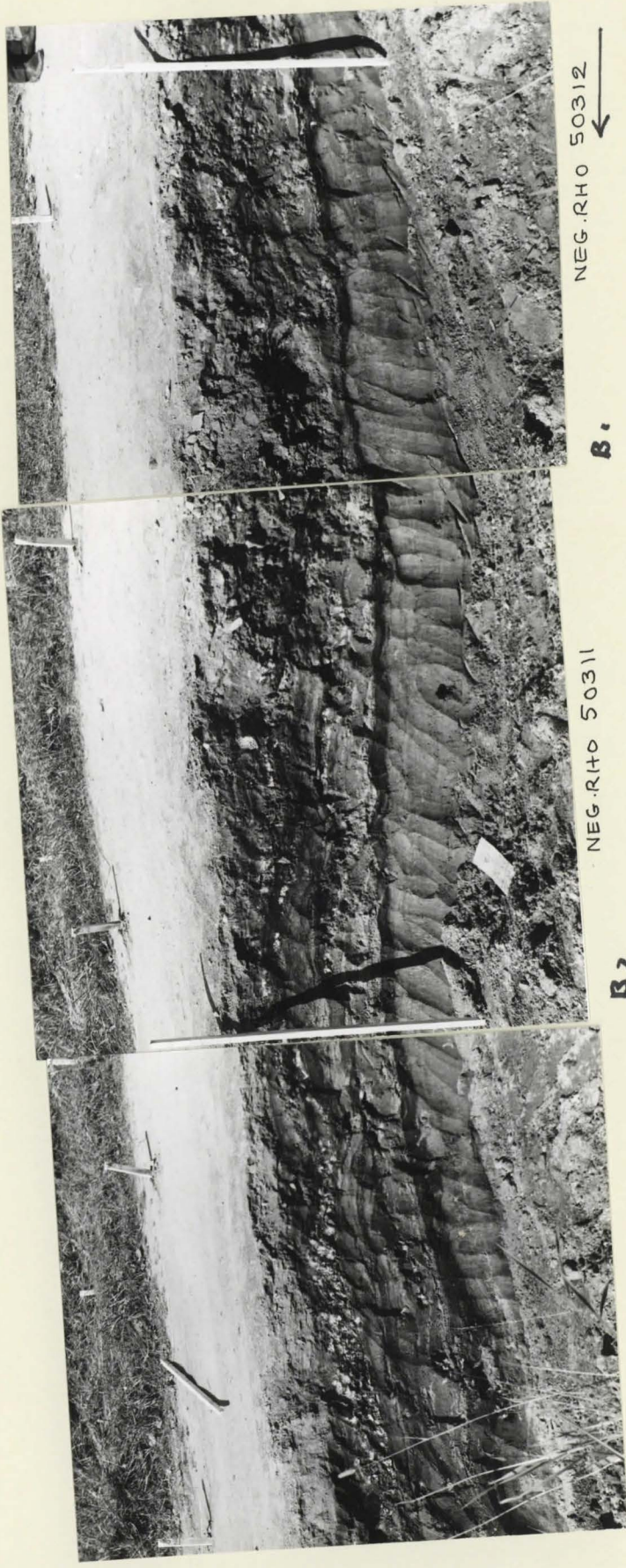

6c

NEG. RHO 50316

7.

NEG. RHO 50312

B1

NEG. RHO 50311

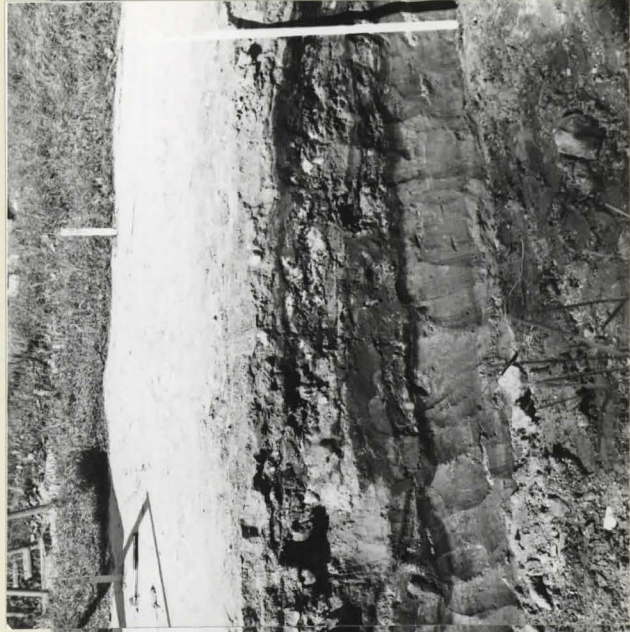
B2

B3

NEG.RHO 50313

A3

NEG.RHO 50314

A2

NEG.RHO 50315

A1

NEG.RHO 50316

6A4

8. Viimeisen raatihuoneen nurkkakivi ja osa lounaisseinän perustuskiveyttä, koeoja C:n reunassa. Kuvattu etelästä.

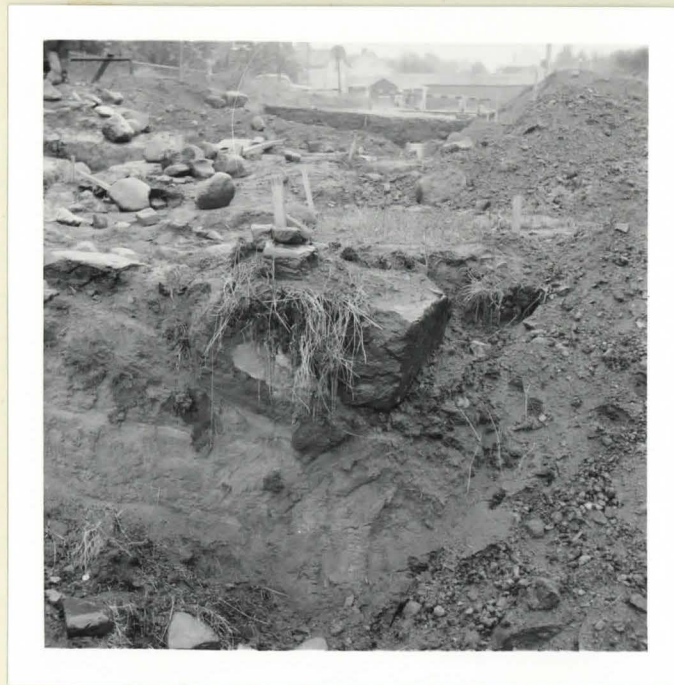
9. Viimeisen raatihuoneen eteläinen nurkkakivi, päällä merkkipaalu 0+0. Kuvattu lounaasta.

10. Ruudut 0+0 vas. ja 0-2 oik., pintakerros ja osa viimeistä palokerrosta poistettu, nuolten leikkauskohdalla iso salparauta in situ. Taustalla Ruotsin puolta, kuvattu koillisesta.

NEG. RHO 50317

8.

↑ NEG. RHO 50318

9.

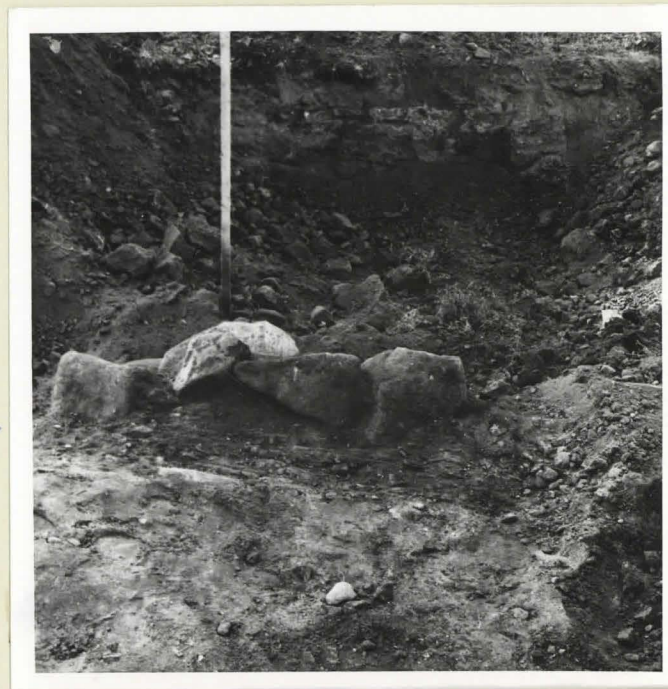
↑ NEG. RHO 50319

10.

11. Viimeisen raatihuoneen kaakkois-
seinän kivijalkaa ja osa hiiltynyttä,
alinta seinähirttä. Kuvattu raatihuo-
neen sisäpuolelta, länsiluoteesta.

12. Sama kuin ed. kuvattuna kaakosta,
kivien välissä ja edessä punamullan
värjäämää hiekkaa.

13.

11.

NEG.RHO 50320

12.

NEG.RHO 50321

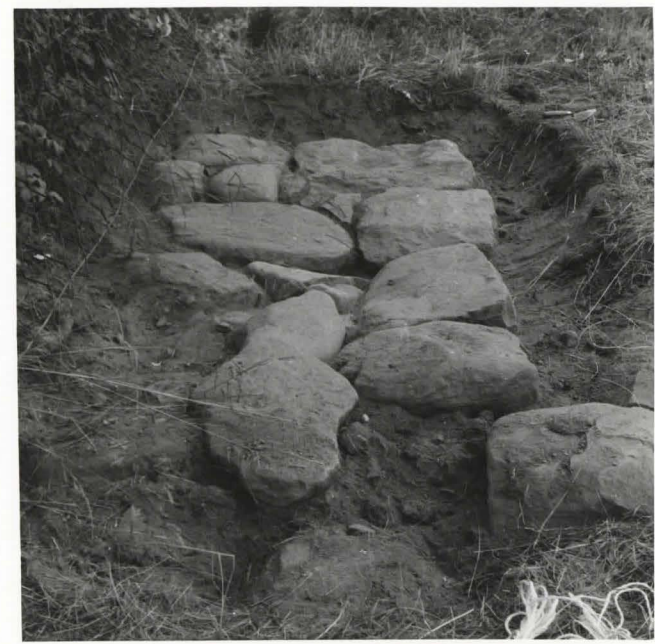
13. Viimeisen raatihuoneen pääoven edessä ollut kiveys osittain paljastettuna. Kuvattu koillisesta.

14. Sama kuin ed. kuvattuna toiselta puolen, lounaasta. Etualan kivien välissä ja niistä oikealle ollut maa oli punamullan värjäämä.

15. Raatihuoneen pääoven edessä ollut kiveys kokonaan paljastettuna. Kunnalliskodin ja Porthaninkadun välinen rautaverkkoaita on poistettu, aita-pylväät paikoillaan. Kuvattu itäkoillisesta, vrt. eripainos s. 3, kuva 3.

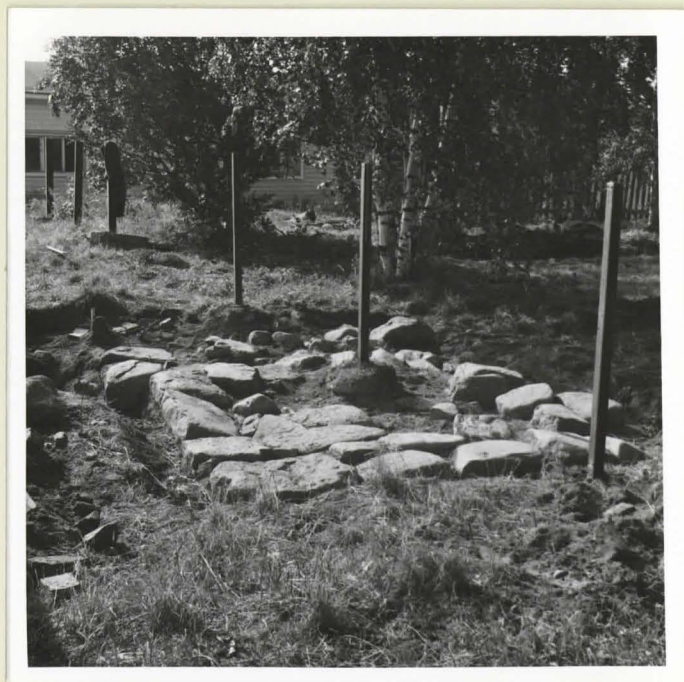

13.

14.

NEG.RHO 50322

15.

16. Tasainen kiveys ruuduissa -2+12 ja -2+14, II kerros, kuvattu koillisesta.

17. Kiveystä ruuduissa -2+12 ja -2+14 III kerros, oikealla lahonnut hirsimurkka. Etualalla oleva numeroitu lankku on profiilipiirroksen piirtämistä varten kellarin täyttökerroksista. Kuvattu lounaasta.

18. Pohjimmaisin eli IV kerros ed. kuvan ruuduissa, mahdollisesti kuvassa näkyvä hirsi on kuulunut II raatihuoneen seinäkonstruktioon. Huomaa myös tiililatamus ruudun -2+ 14 yläosaassa. Kuvattu lounaasta.

19. Ruudun -2+14 III kerroksen yksityiskohta, 4 tiilen ryhmä, joiden päällä oli ollut hirrenjäännös. Kuvattu luoteesta.

20. Hirsi tai pikemmin hirrenjäännös ruudussa 0+12, III - IV kerros, ympäristö kaivettu pohjahiekkaan saakka. Kuvattu koillisesta.

21. Sama kuin ed, lähikuva, jossa näkyy heikosti, että samalla kohdalla on kolme lahonnutta hirrenjäännöstä päällekkäin, välissä joko tiilimurskaa tai hiesua. (pohjahirsi vaihdettu kahdesti ?) Kuvattukkaakosta.

16.

17.

NEG.RHO 50323

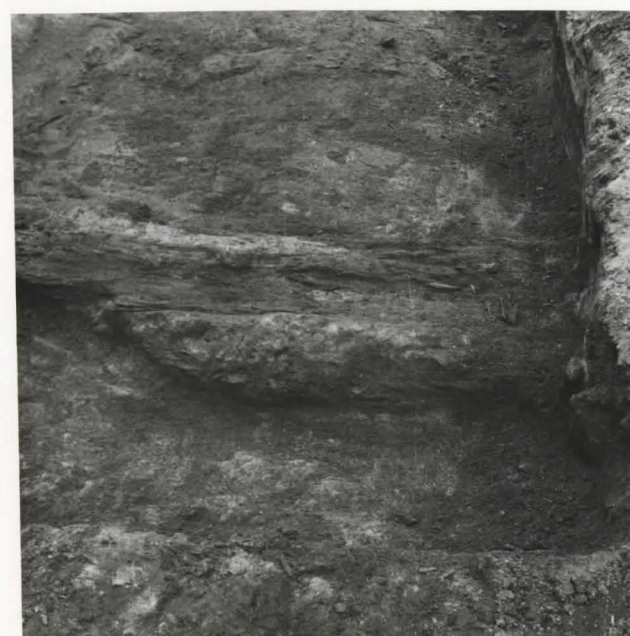
18.

NEG.RHO 50324

19.

NEG.RHO 50325

20.

NEG.RHO 50326

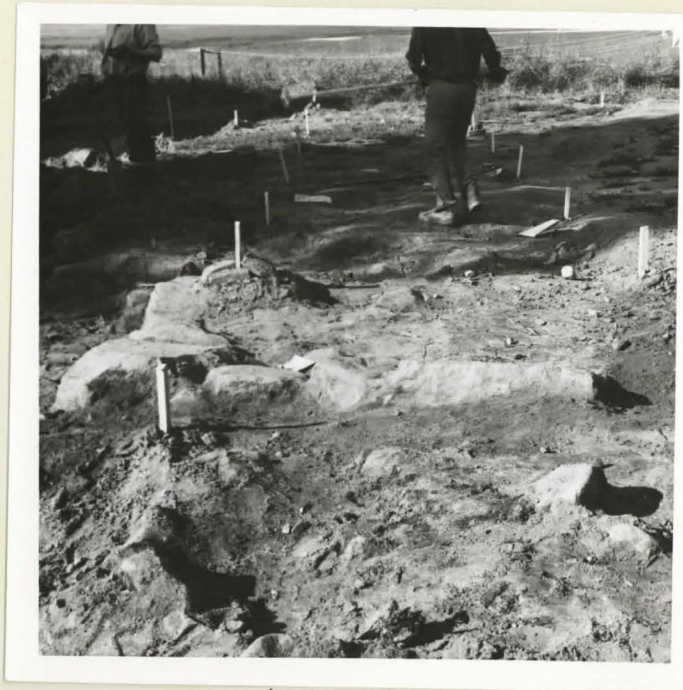
21.

NEG.RHO 50327

22. Ruuduissa -2+8, -2+10, 0+8 ja 0+10 ollut viimeisen raatihuoneen sivuoven edessä sijainnut kiveys kuvattuna kaivauksen akussa. Jo ennen kaivausta näkyivät tämän rakenteen ylimmät kivet maanpinnalle. Kuvattu koillisesta.

23. Sama kuin ed. kuvattuna itäkoillisesta.

24. Ed. kuvien kiveys kokonaan paljastettuna. Kiveys on osittain rikkoutunut sirpalesuojan kaivamisen takia. (kuvassa vasemmalla) Etualan kivien välinen maa oli punamullan värjäämää. Kuvattu lounaasta.

22.

NEG. RHO 50328

23.

NEG. RHO 50329

24.

NEG. RHO 50330

41. Koeoja E:n keskiosa kaivettuna pel-
lonreunaan asti. Kuvattu kaakosta.

42. Koeoja E:n loppupää eli luoteispää
ja ojan laajennus jo osittain täytetty-
nä. Huom. koekuoppa (nuolet), josta to-
dettiin, että viimeisen raatihuoneen
lattiataason alla oli tällä kohdalla
puhdas, koskematon hiekka. Kuvattu
kaakosta.

43. Raatihuoneen sisälle, sen lounais-
sivun keskivaiheille viimeisenä kaivaus-
päivänä tehty koekuoppa, josta todettiin
että tiili-, tiilimurska- ja muurilaas-
tikerros jatkui yli 1.5 m maanpinnan
alle. Kuvan laaty sateen vuoksi kehno.

44. Työkuva, kaivaukset alkamassa, ruu-
dutus jo valmiina. Kuvattu koillisesta.

45. Työkuva, vrt eripainos s.1, kuvattu
koillisesta.

46. Pääkaivausalueen ruudut 0+12 ja
0+14 kaivettu puhtaaseen pohjahiekkaan
asti. Taustalla vanhaa torialuetta, ku-
vattu luonaasta.

41.

NEG.RHO 50345

42.

NEG.RHO 50346

43.

NEG.RHO 50347

44.

NEG.RHO 50348

45.

NEG.RHO 50349

46.

NEG.RHO 50350

25. Ruudun -2+10 kohdalla, edellisten kuvien kiveyksen kohdalla on kaivettu alaspäin, kiveyksen reunakivet vielä paikoillaan. Kuvattu lounaasta.

26. Sama kohta kuin ed. kaivaus edistynyt kellarin pohjaan asti, kuvassa näkyvät kellarin täyttökerrokset. Kyseisestä paikasta myös profiilipiirros.

Kuvattu lounaasta.

27. Luultavasti II raatihuoneeseen kuuluneen kellarin pohjassa olleita puurakenteita, mahdollisesti portaat?

Kuvattu ylhäältä, lounaasta.

28. Sama kuin ed., mutta kuvattu ylhäältä kaakosta. Nuolten suunnassa kulkee II maailmansodan aikana rakennetun sirpalesuojan laudoista tehty seinämä, joka halkoo kellarin.

29. Viimeinen vaihe kellarin kaivauksesta, kellarin itänurkasta on kaikki täytemaa poistettu ja saatu alkuperäinen nurkka esille. Kellari on ollut

vaakasuorilla, paksuilla lankuilla vuorattu. Kuvan oik. ylä laidassa sähkökaapeli. Kuvattu länsiluoteesta, vrt. kuvat 31-34.

30. Sama kuin ed., oikealla keskellä näkyvissä kellarin nurkkaus, jonka takana puhdas hiekka. Suurin osa lahonneista seinälankuista täysin hävinnyt. Myös pohjassa lankunjäänteitä (nuoli).

25.

NEG.RHO 50331

26.

NEG.RHO 50332

27.

NEG.RHO 50333

28.

NEG.RHO 50334

29.

NEG.RHO 50335

30.

NEG.RHO 50336

31. Kellariin viettäviä maakerroksia, ruudun 0+12 merkkikeppi oik., vas. raatihuoneen sivuoven kiveyksen murkakivi, vielä paikoillaan. Kuvattu idästä.

32. Lähikuva viettävistä kerroksista, vuorotellen puunroskaa ja hiekkaa.

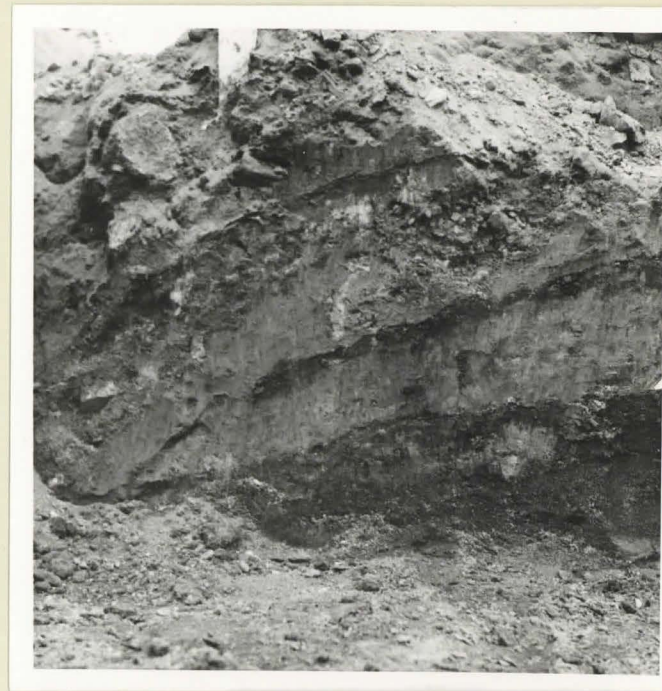
33. Kellariin viettäviä kerroksia vas. alanurkassa (nuolet), osa sivuoven kiveyksestä vielä paikoillaan, oik. alhaalla kellarikaivanto (kaksosnuolet). Kuvattu idästä.

34. Kellariin viettäviä kerroksia, kuvan vas. puolella esillä ruudun 0+12 pohjahiekka, oik. puolella kellarin täyttömaata. Kaivajan takana kellarin pää. Kuvattu pohjoisluoteesta.

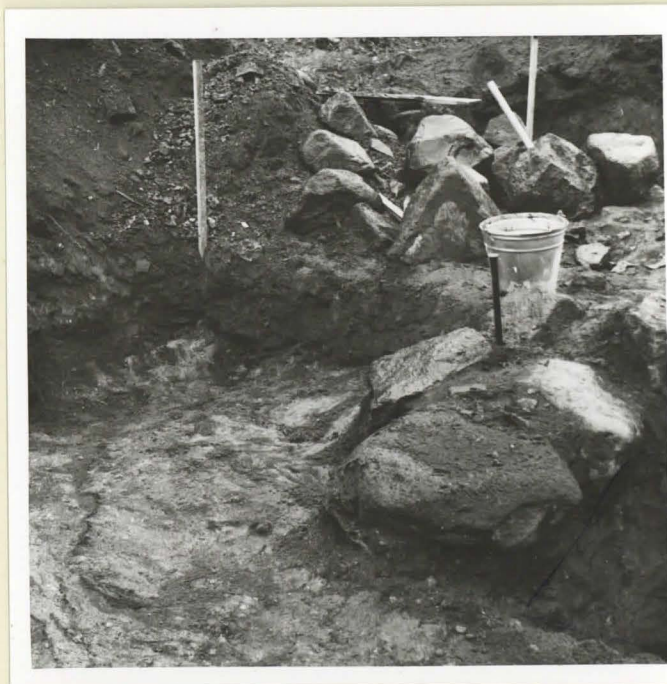

31.

NEG.RHO 50337

32.

33.

NEG.RHO 50338

34.

NEG.RHO 50339

35. (kuva sivuttain) Ruutuihin 0+6 (osaksi), -2+6 ja -4+6 tehty, n. 3 m syvä kaivanto. Keskellä pohjalla sirpalesuojan viemäri, sen yläpuol. alkuperäisrakenteisiin kuuluva poikittainen hirsi, ylinnä kellarin seinän viereinen hirsi, jonka takana oleva hiekka oli koskemattonta. Etualalla nostokraanan sanko. Kuvattu ykhäältä luoteesta.

36. Lähikuva kaivannon seinän vier. pohjarakenteesta, jonka funktio ei täysin selvinnyt, rakenteen keskellä oleva maa oli puunroskan sek. savea, kerroksen pohjaan ei päästy. Kysymyksessä saattaisi olla kaivo tms. Kuvattu luoteesta.

37. Ed. kaivannon luoteisseinämä, josta näkyy, että ainakin kaivannon tämä pää oli täytetty pääasiassa kivillä. Kuvattu kaakosta.

38. Ed. kaivannon kaakkoisseinän yläosa. Kuvattu luoteesta kaivaustyötä suorittaessa.

39. Ed. kaivannon luoteisseinämästä lähtevä koeoja D. Kuvattu koillisesta.

40. Ed. kaivannon luoteispäästä alkavan koeoja E:n alkupää. Kuvattu kaakosta.

35.

NEG.RHO 50340

36.

NEG.RHO 50341

37.

NEG.RHO 50342

38.

NEG.RHO 50343

39.

NEG.RHO 50344

40.

47. Rautaisia kärkiä, sijainti suudun 0+4 luoteissivun keskivaiheilla, viimeisen raatihuoneen hiiltyneen seinähirren vieressä, kuvattu in situ.

48. Samanl. kärkiä kuin ed. kuvassa, toinen kerros, ympärillä hiiltyneitä lehtien ym. paperien paloja 1800-luvun alkupuoliskolta.

49. Kaikki löydetyt rautakärjet, jotka ovat mahdollisesti kuuluneet palo-vartioiden sauvoihin. Kuvattu ennen konservointia, useissa kärjissä hiiltynyt puuvarrenpala putkiosan sisällä.

50. Kolmijalkaisen rautalevypadan kahva in situ, ruutujen -4+6 ja -2+6 kaivannon pohjassa hirrenaalalla. Vrt. kuva 36.

51. Lankkulykkolaite ja rautasalpa viim. raatihuoneen palokerroksessa in situ. Vrt. kuva 10.

52. Osa kaivauksen rauta- ja metalliesineitä ennen konservointia. Vasemmältä ylhäältä oikealle alas: raha, raha, rautasaranat, avain, kynttiläkruunun ylin osa?, raha, rautahaarukka, raha, raha, tulusrauta ja 3 muuta rautaa, avaimenreikälevy ja raha.

47.

48.

NEG. RHO 50351

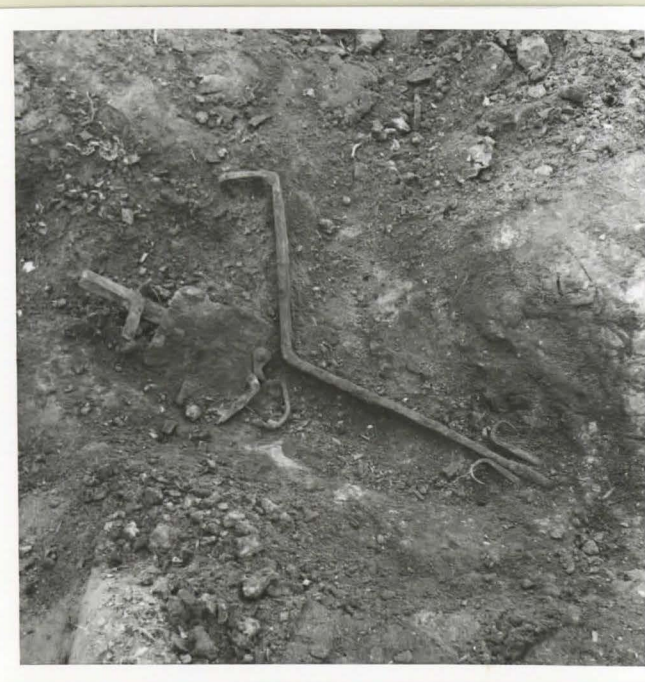
49.

NEG. RHO 50352

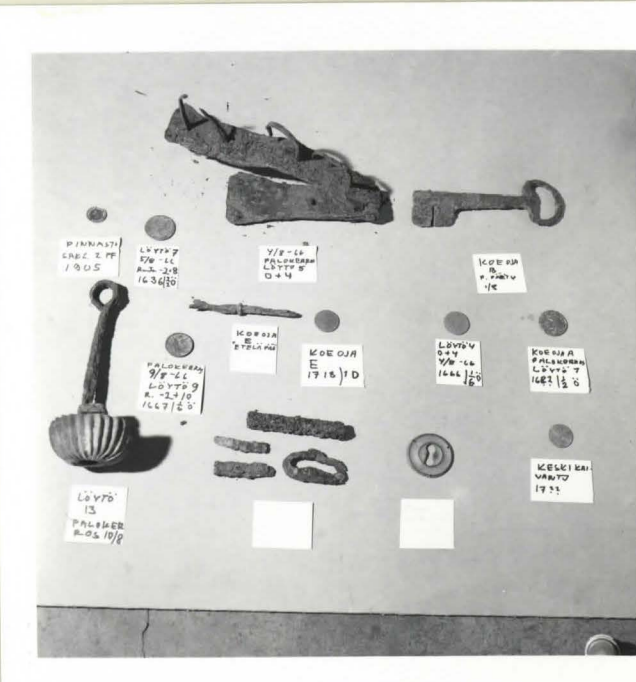

50.

NEG. RHO 50353

51.

52.

NEG. RHO 50354

53. Liitupiippujen pesiä ja pesien osia.
Vas. ylh. 1600-luvun tyyppinen pesänpuo-
likas, oik. pesä, jonka sisällä oli vä-
hän mahorkkaa, alh. vas. mahdollisesti
hollantilainen pesä, oik. pala Kustaa
III propagandaapiipusta. Vrt esrpainos
ss. 10-12.

54. Joukko leimallisia piipunpesiä, vrt.
eripainos s. 11, kuva 8.

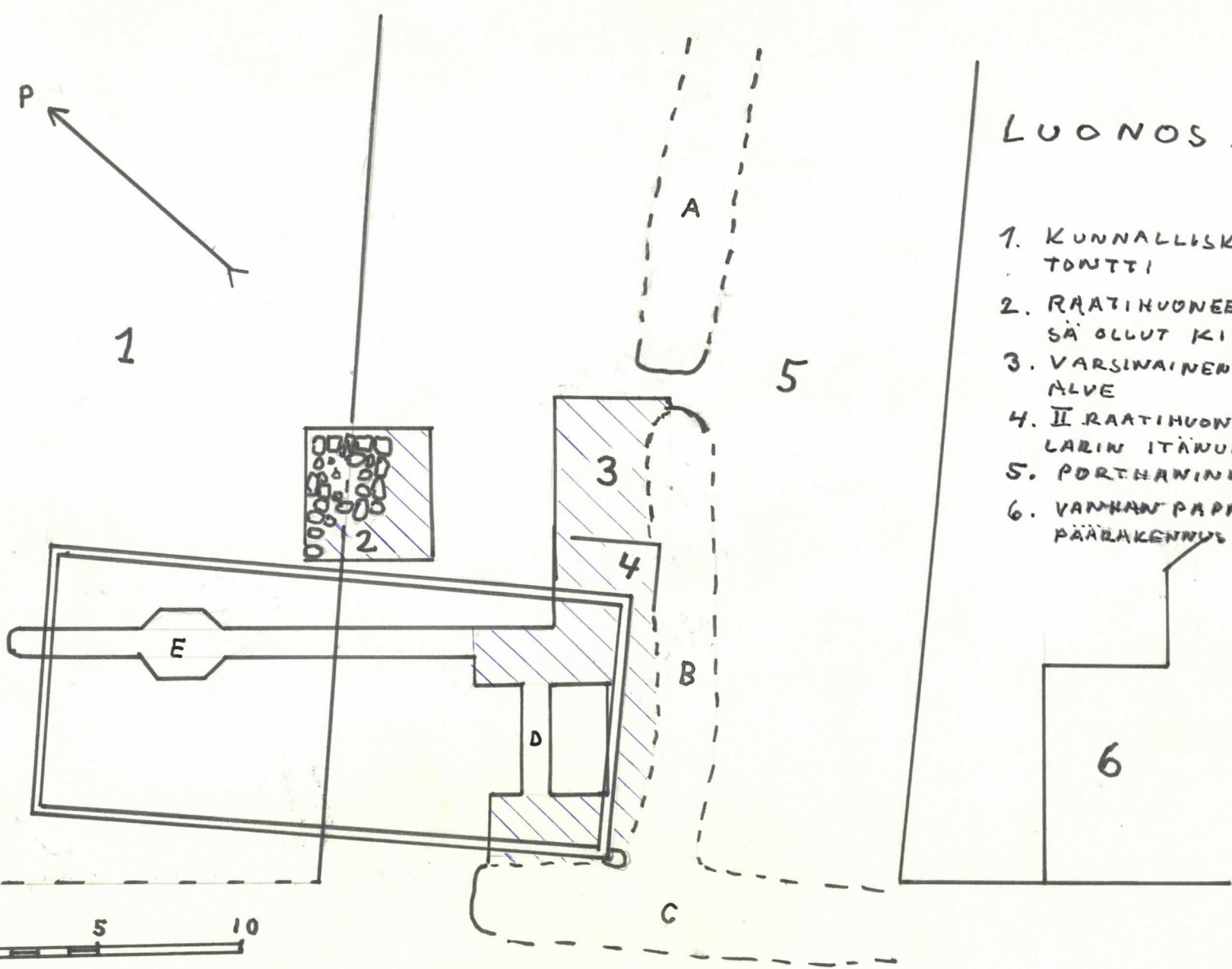
NEG.RHO 50355

53.

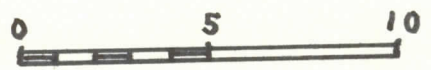
NEG.RHO 50356

54.

LUONOS I

1. KUNNALLISKOON TONTTI
2. RAATIHUONEEN EDESSÄ OLLUT KIVEYS
3. VARSINAINEN KAIVUSALVE
4. II RAATIHUONEEN KELLARIN ITÄPUOLINEN
5. PORTTAVINKATU
6. VANHAN PAPPILAN PÄÄRAKENNUS

TORNIO,

RAATHUONEEN PAIKKA

LUONNOS KAIVUUSALUEESTA

JA VIIMEISEN RAATHUONERA-

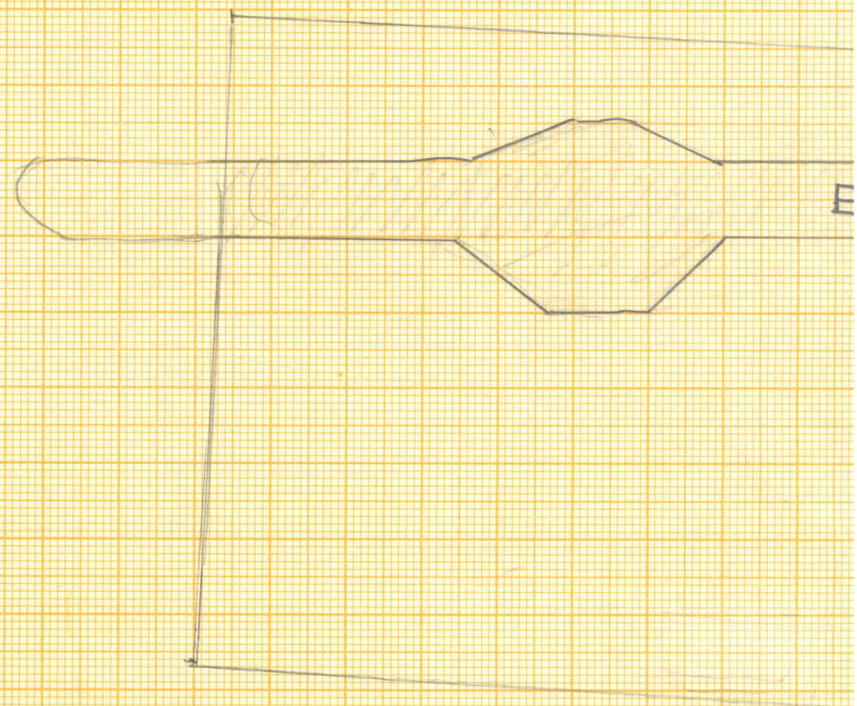
KENNURSEN PAIKASTA.

PIIRT. P. KUIVUNEN

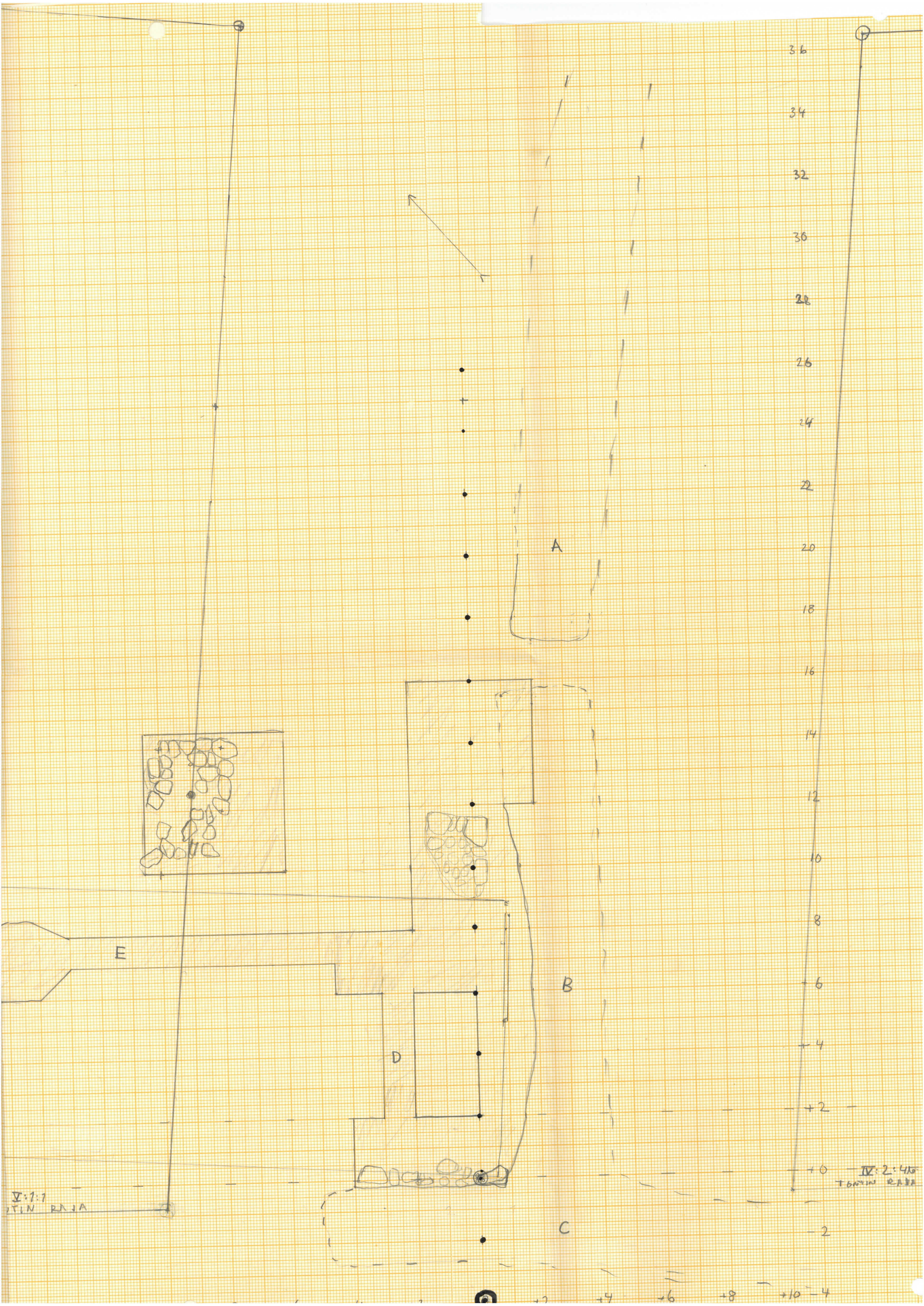
1967

MITTAKAAVA

1:100

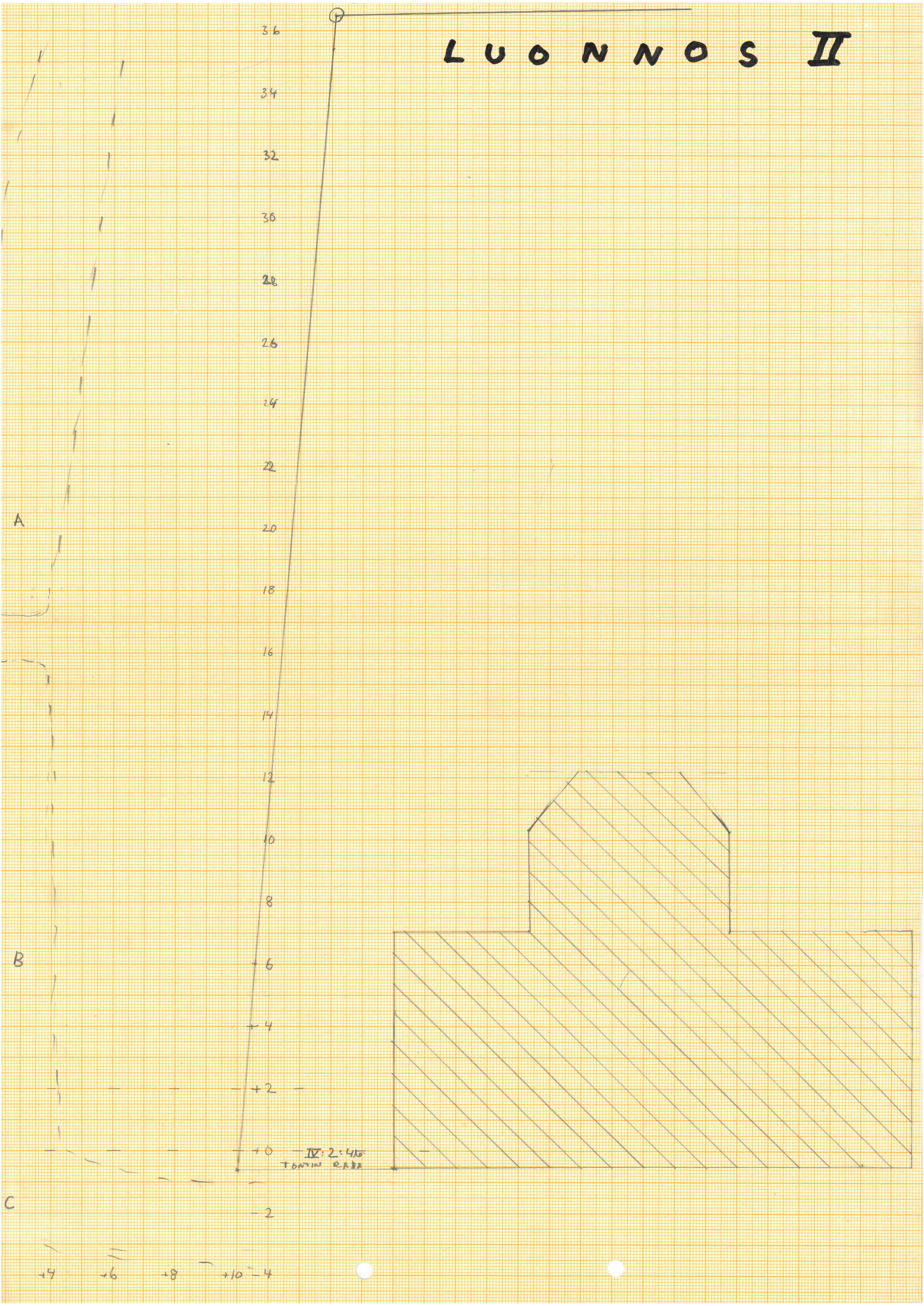
V:1:1
TONTIN RAJA

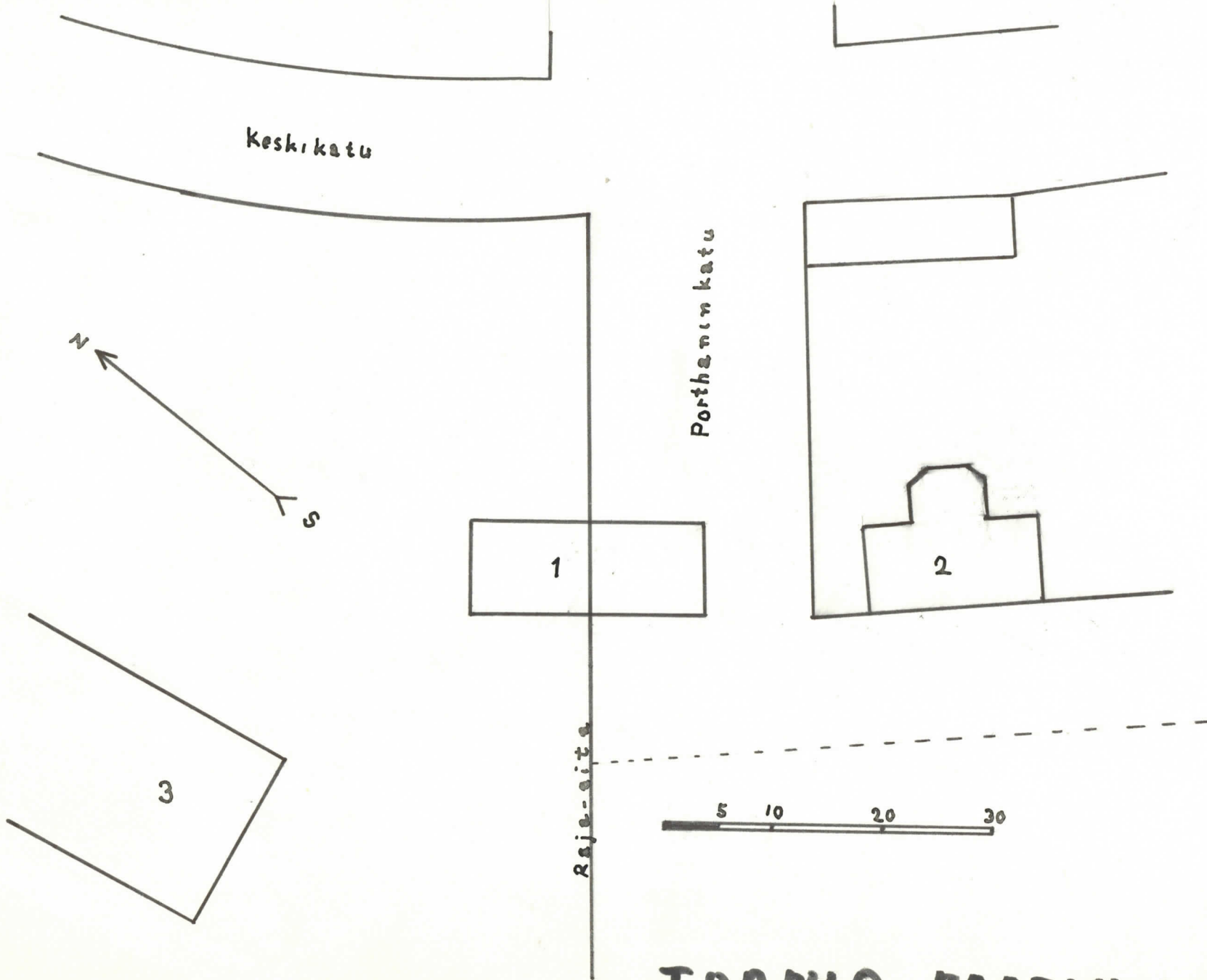
V: 1: 1
TANJUN PAKA

IV: 2: 4/5
TANJUN PAKA

LUONNOS II

LUONNOS III

SELITYKSET:

1. VUONNA 1871
PALANEEN RAATI-
HUONEEN PAIKKA
2. VANHA PAPPI-
LA, NYK JÄÄKÄNN-
KATU 35
3. UUSI KUNNAL-
LISKOTI

TORNIO. RAATI HUONEEN PAIKKA

KARTTA 7.

TORNIO. RAATIHUONEEN PAIKKA

PIIRT. J. LUOTO 1966

I KERROS

7:50

100 V 3 LINDELL

150 147,6

I kerros

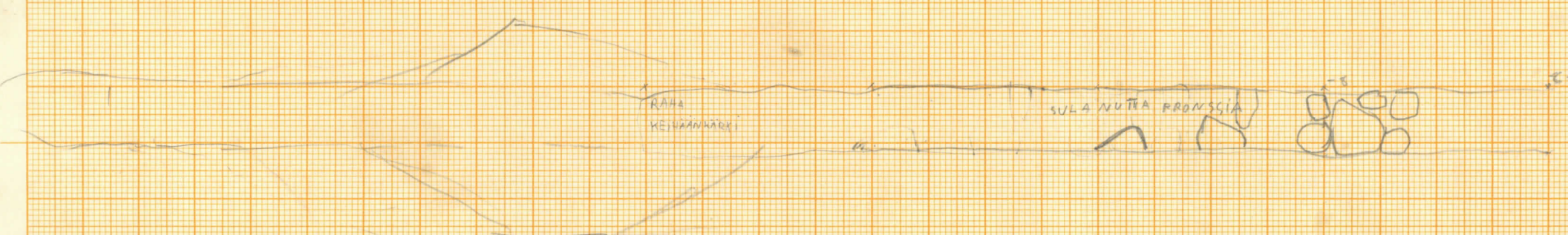
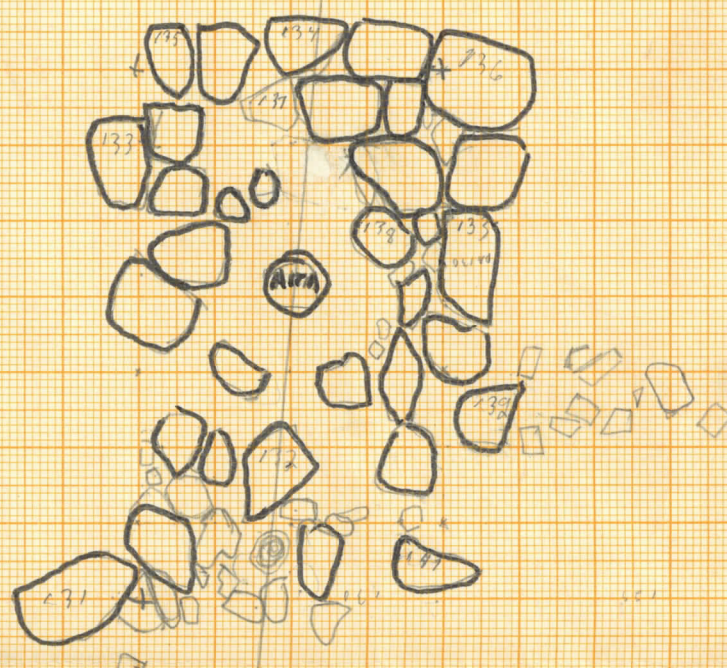
KARTTA 2.

TORNIO,
RAATI HUONEEN
PAIKKA

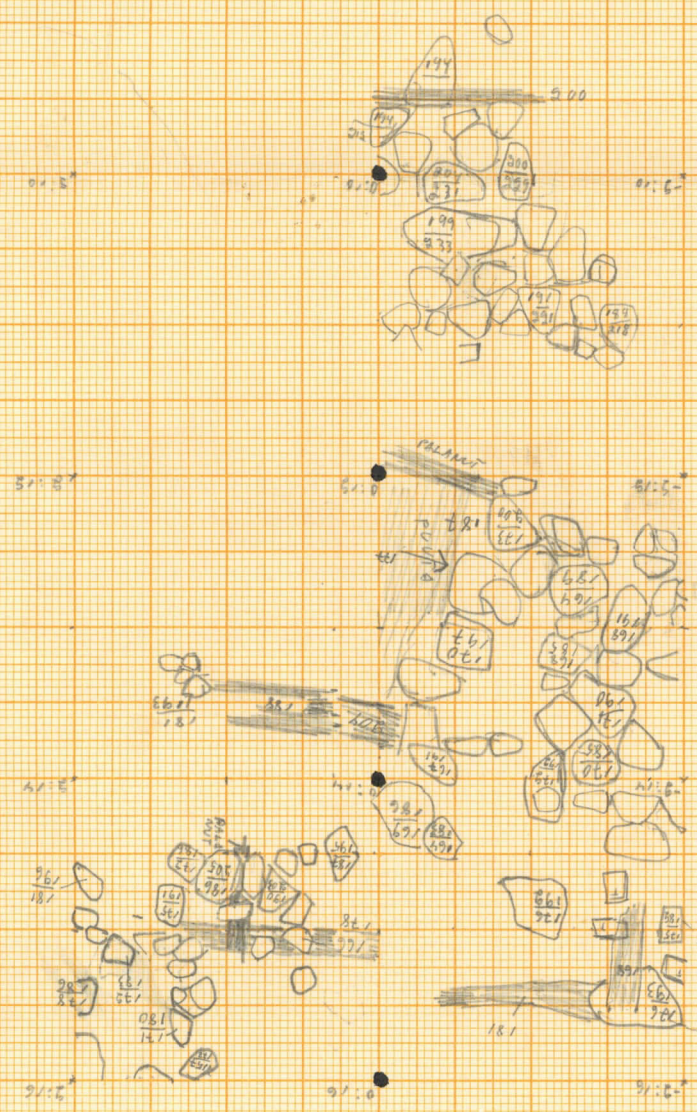
PIIAT. J. LUOTO
1966

I KERROS

1:50

KARTTA 3.

TORNIO, RAATI-
HUONEEN PAIKKA
PIIAT. J. LUOTO 1966
II KERROS
1:50

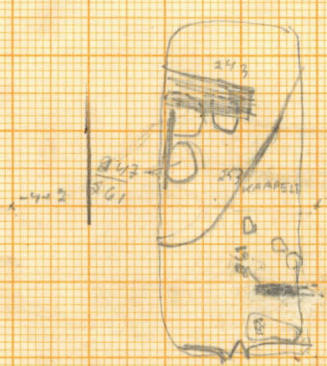
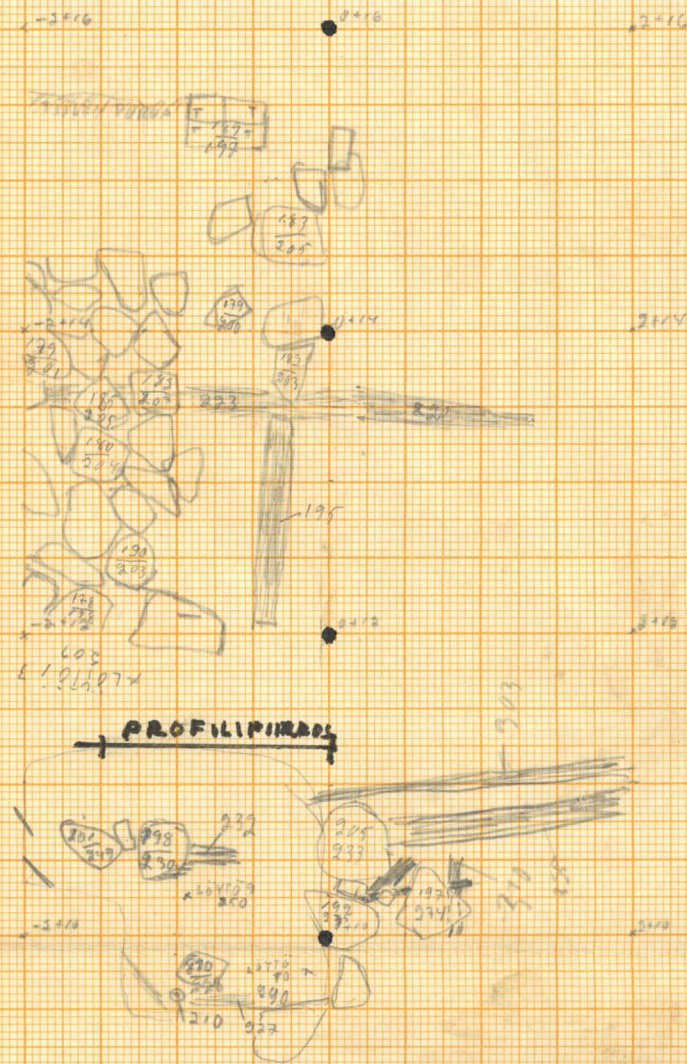
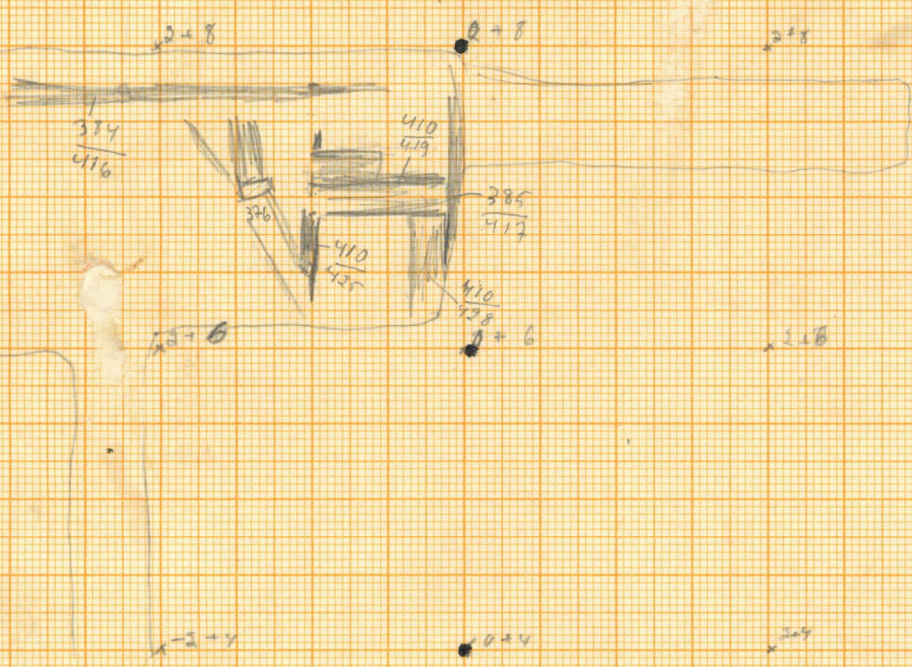
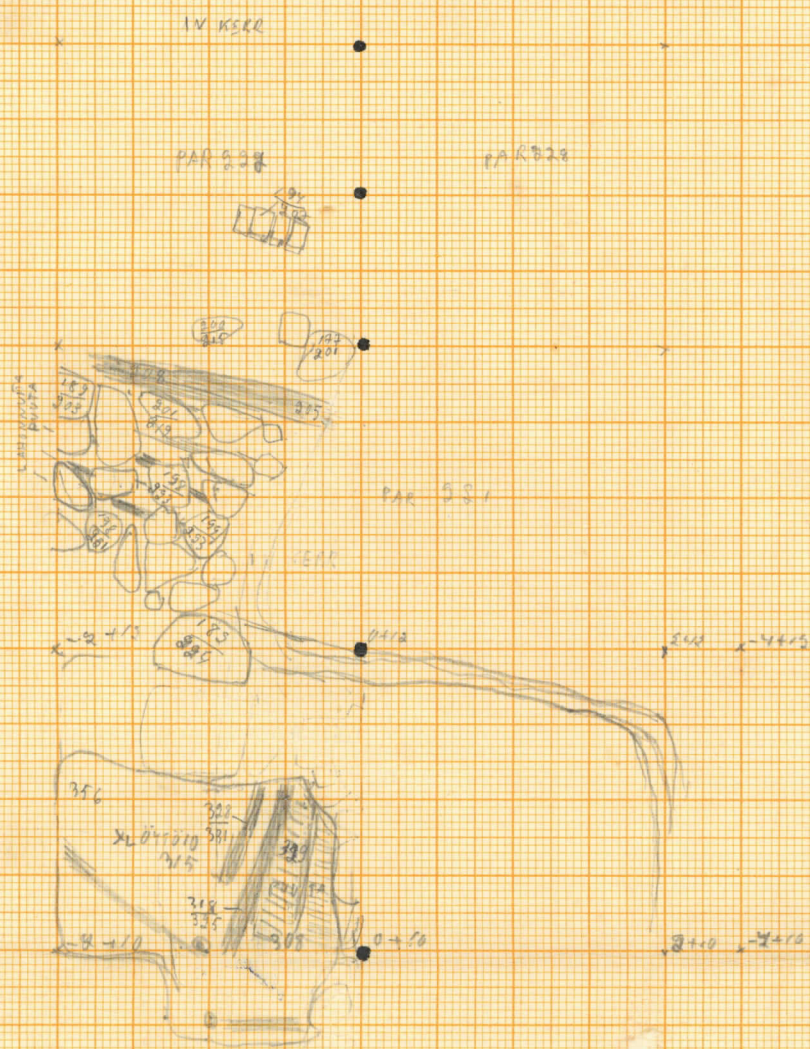
IV KERROS

1:50

III KERROS

TORNIO, RAATINHUONEEN. PAIKKA

PIIRT. J. LUOTO 1966

KARTTA 4.

1:50
IV KERROS
III KERROS

158

15 14 12 10 8 6 4 2

SIVUOVEN
EDESSÄ
OLLEET
KIVET

I TIILIA LIKAISTA MAATA SAVEA LAASTIA

II HILTA JA PUUTA

III TIILIA LAASTIA

IV PALOKERROS

V TIILENPOROA JA SAVEA

VI SAVEA JA LAASTIA

VII OHUT PUUKERROS

VIII LIKAISTAMAATA JOSSE TIILIA LAASTIA PUUTA SAVEA

IX SAVEA JOSSE VUONNUTTIILIA

3 OHUTTA PUUROSKAKERROSTA

RAKAN LÖYDÖ -
KORKEUS
1667

1650
1660 - 1679

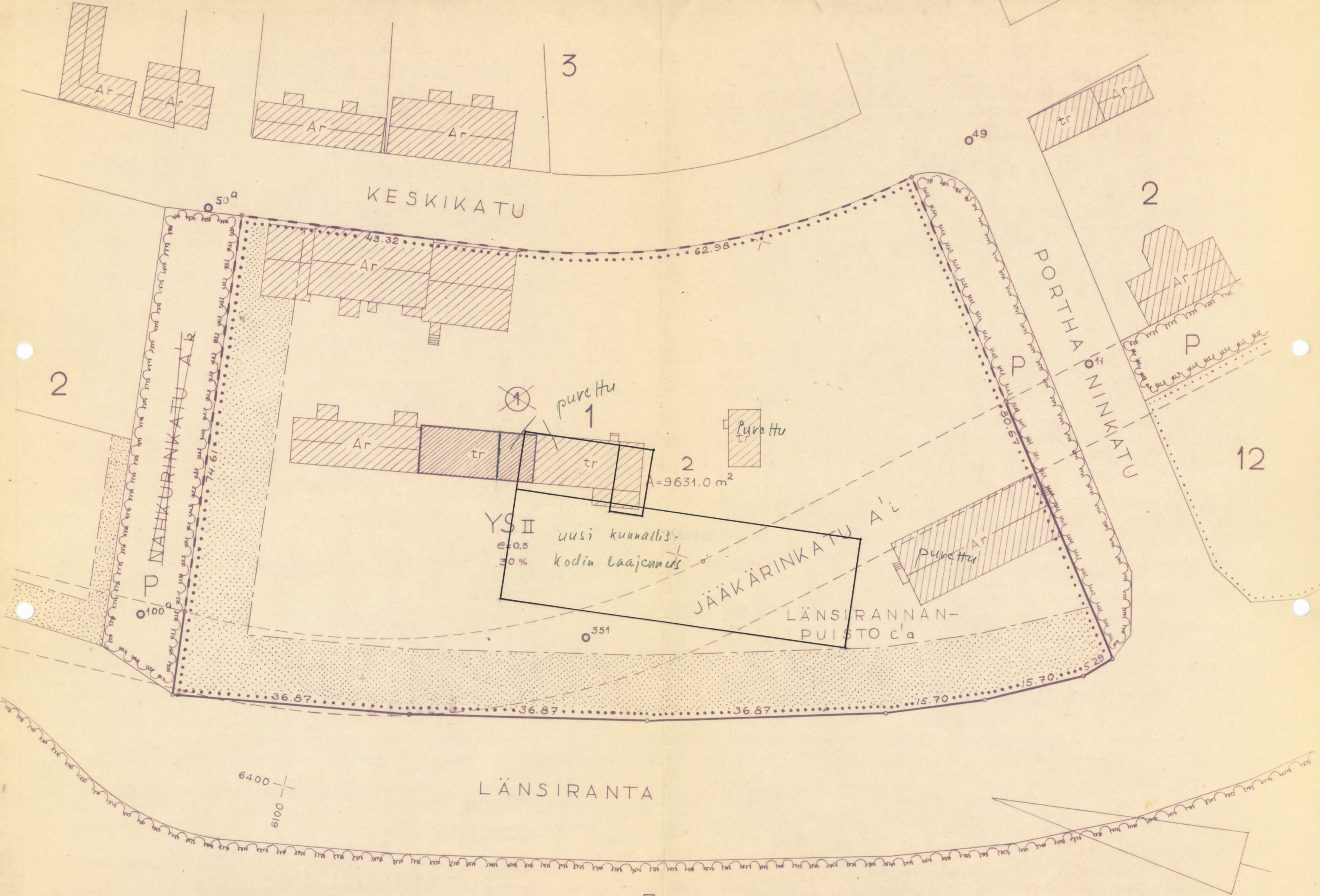
PUUN ROSKAA

PROFIILIPiirros
Sijainti KARTTA 4

1:10

TORNIO, RAATI-
HUONEEN RAINKA

Piirt. J. LUOTO
1966

3

2

2

12

KESKIKATU

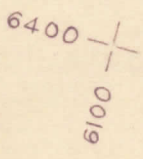
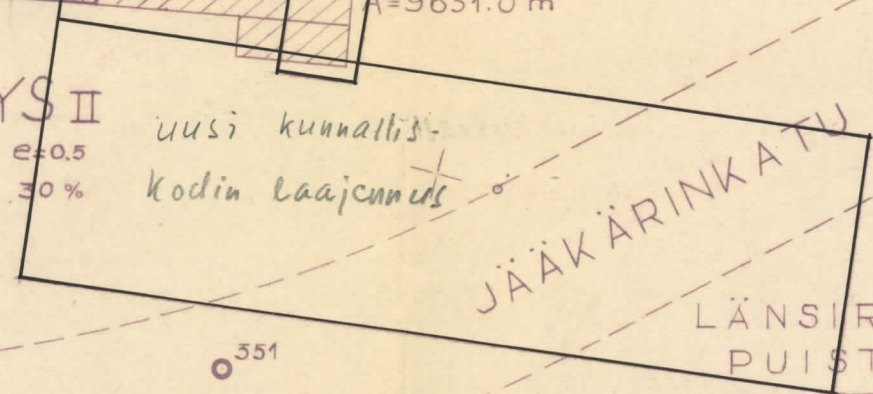
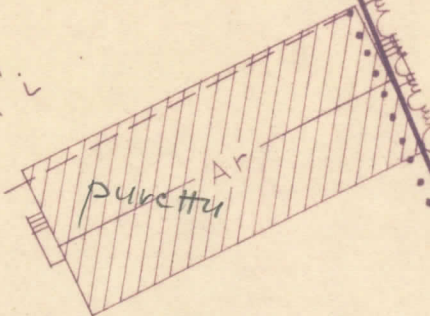
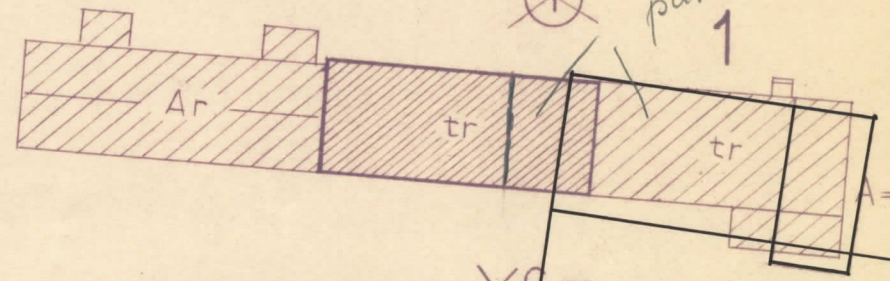
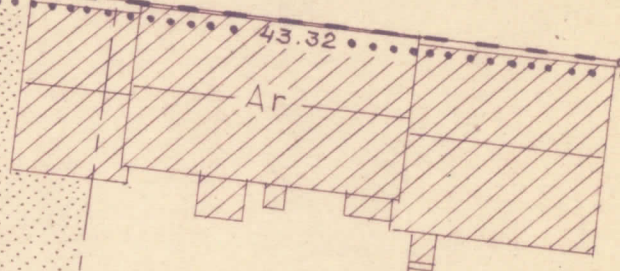
PORTHANINKATU

NAHKURINKATU

JÄÄKÄRINKATU

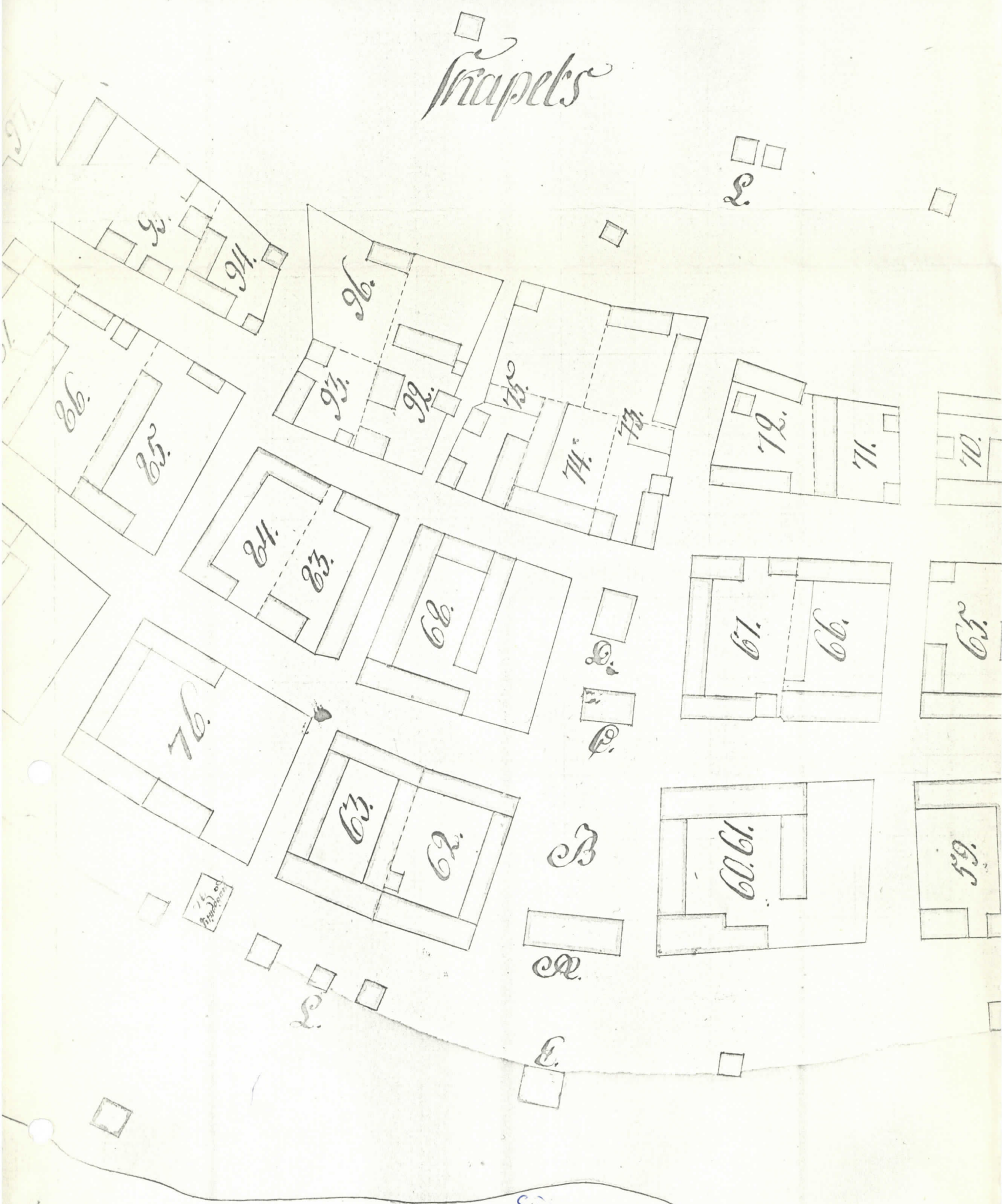
LÄNSIRANNAN-PUISTO c/a

LÄNSIRANTA

P

Strapets

Geometriska Carta
öfver Towna Stadh
1782

Sigr.
Tornio 1
20 10/16

off W. Marshall

Rasterhuden

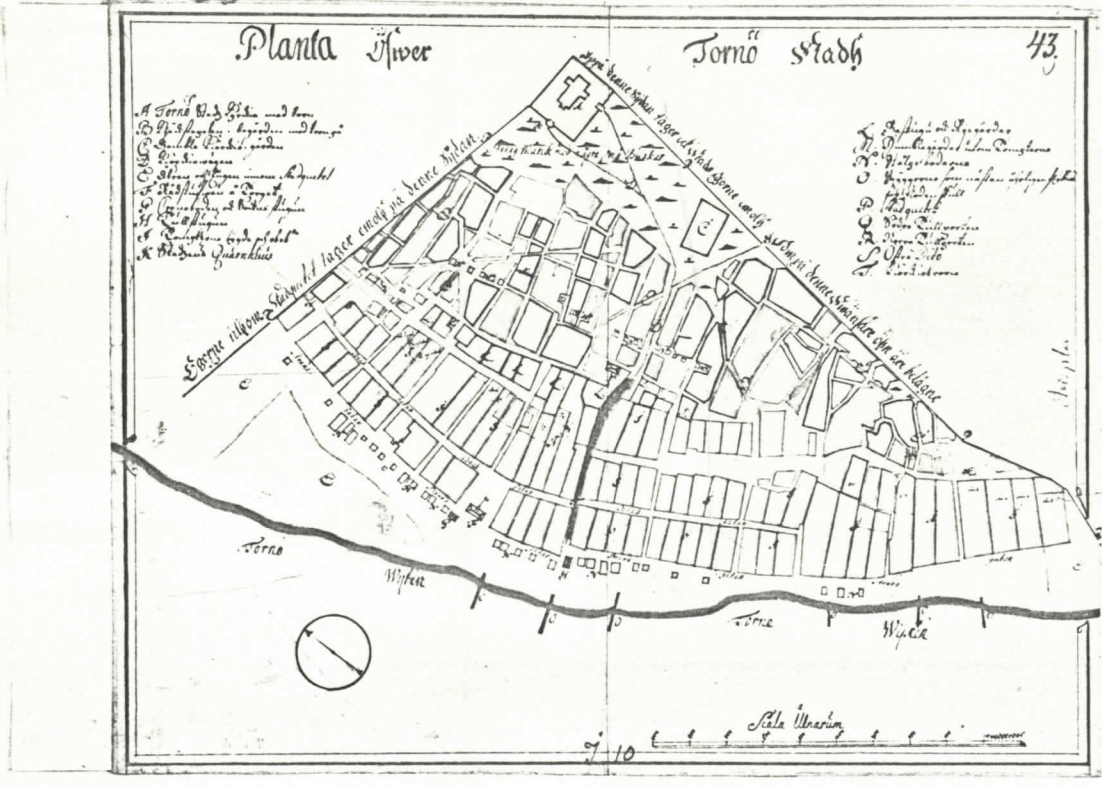
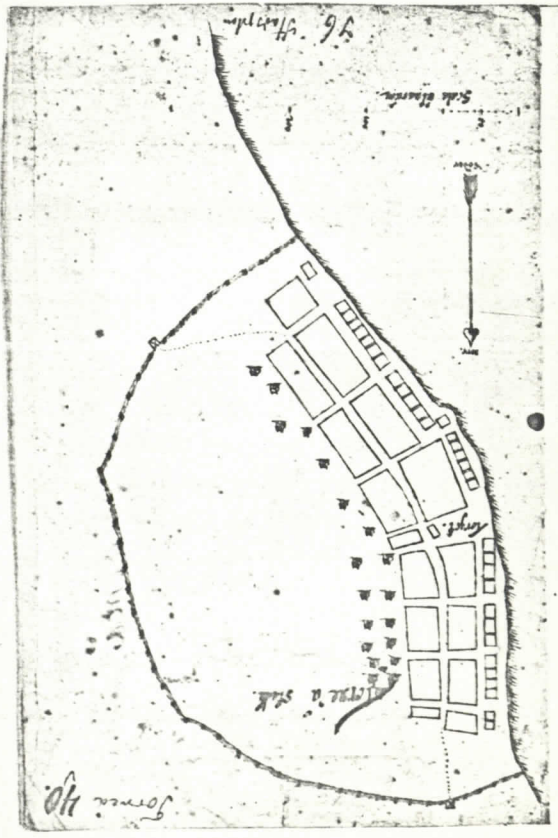
haukoi ommat

uurta stänsyys karkon haaku. pistettä
39 cm

mitta haave 1: 1000

1/3 / 200

RA
 Landmåtningsbyråen
 Kopen 1892, nr
 Kopia VA 24/23/1
 n. 11700
 1623

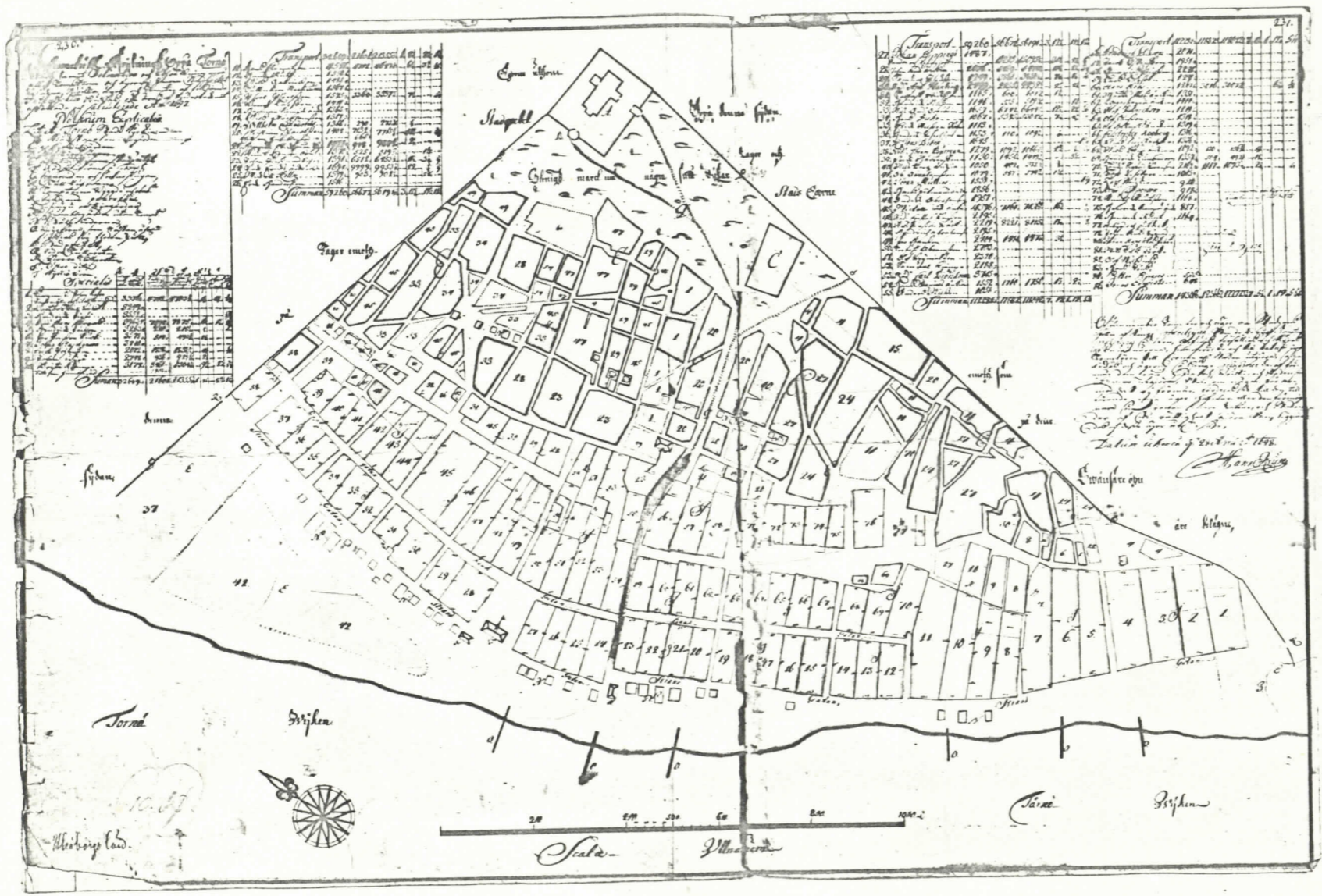

Kopia VA rulla 24:24/1

16
 omkring
 1700

RIKSARKIVET
 Landmåtningsbyråens leverans
 1892, nr 43
 (Kopierad, nr. 1000)
 Följande kopia av
 Kopia VA rulla 24:24/1
 nr. 11700

1698

mittelskiva (torshens 1/10)

1: 4000

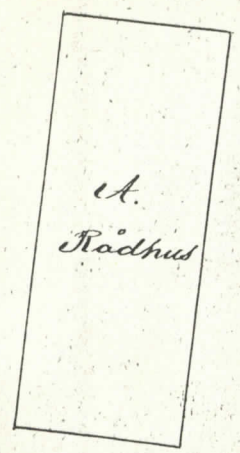
RA samt materiistygelsens leverans 1892/97

Kopio VA rulle 24/23 1/2

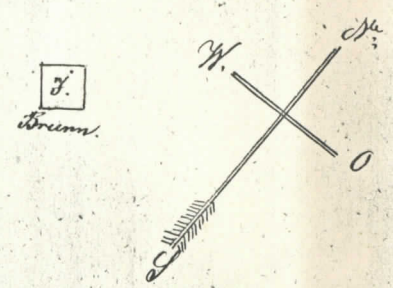

Plan-teckning

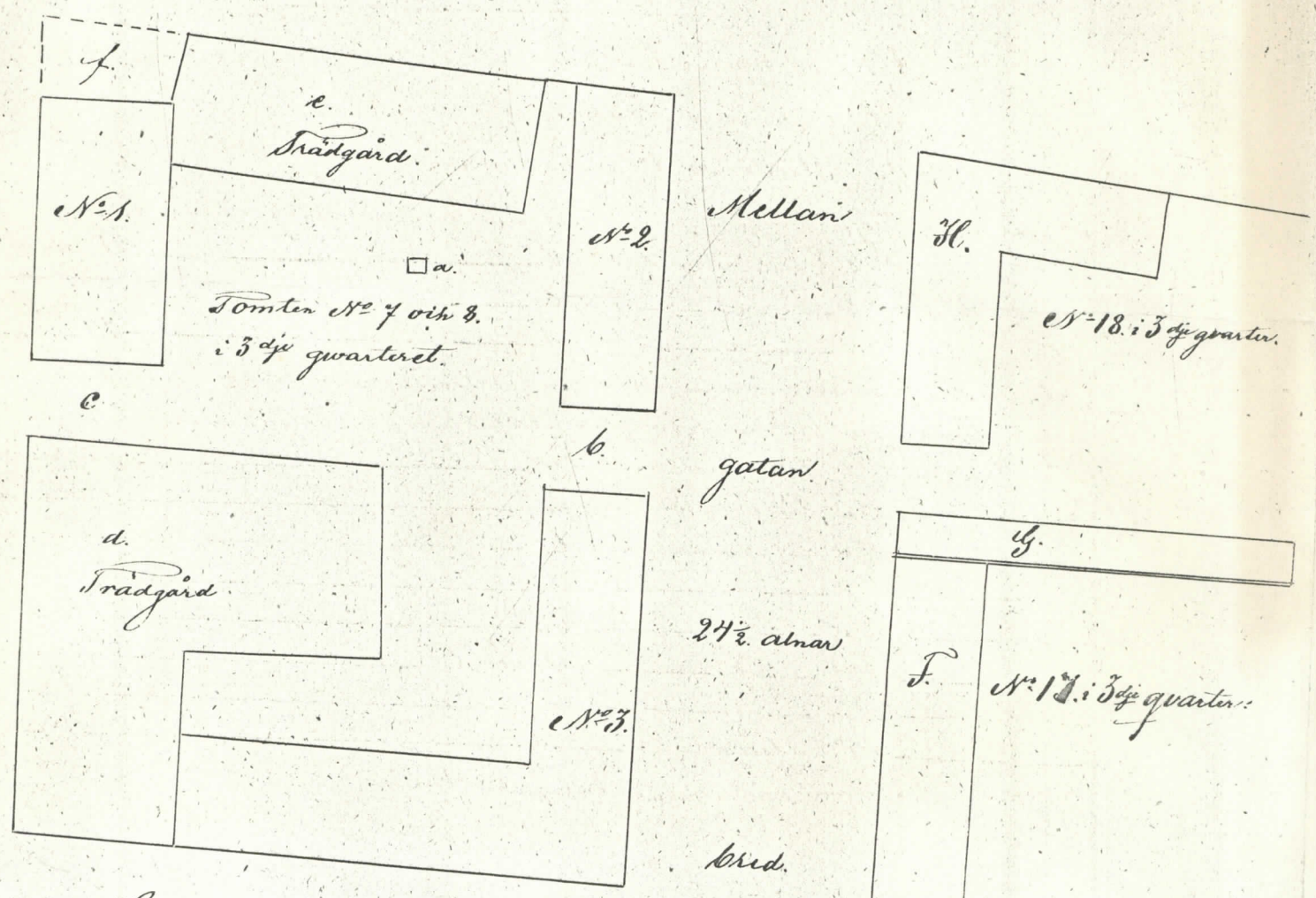
af äbyggnadernas läge i rundtecknads egande gård
N° 7 och 8 i tredje kvarteret af Tornea stad, samt där till
gränsande hus.

Rådhus torget

Angår Rådhusen och stadsarkivet

Sebulons gård 17 alnar bred.

Tornion kaupungin raatihuoneet asiakirjalähteiden mukaan :

Tornion ilmeisesti ensimmäinen raatihuone rakennettiin vv.1644-1646. Siitä on olemassa erittäin ylimalkaiset tilit. Melko vähäisten kustannusten nojalla voidaan päätellä, ettei se alun perin ollut paljon tavallista kaupunkitaloa kummempi. Sitä laajennettiin vähitellen 1646 sen yhteyteen rakennettiin kaupunginkellari. 1651 torni, jossa oli soittokello. 1658 sen yhteyteen rakennettiin torni, jossa oli kaupungin heilurikello. Tämä raatihuone paloi tai hylättiin käytöstä 1661 tai 1662.

Enemmän voidaan kertoa seuraavasta raatihuoneesta. 1661 sopi kaupunki Jöns Frankin kanssa raatihuoneen rakentamisesta. Tämä sai palkkionaan 240 kup.tal. 1662 maksettiin kajaanilaiselle Jaakko Jaakonpojalle ja hänen kumppaneilleen raatihuoneen salvomisesta ja kellarin kaivamisesta pienen summan. Työpalkkoja maksettiin 118 kup.tal. Rakennus jatkui vuoteen 1666, jolloin raatihuone näyttää olleen pääpiirteittäin valmis. Rakennuksesta on useita varsin yksityiskohtaisia tilityksiä. Rakennus oli tervattu ja uloslämpivä. Senkin yhteydessä oli kaupunginkellari ja vielä erityinen kellaritupa. Ikkunoihin ostettiin ainakin 40 ruutua. Samoin oli siinä kellotorni. Tämä raatihuone paloi 1/5 1672, jolloin tulipalo hävitti kaupungin keski-osan. (Ei palanut kokonaan PK)

Kolmannelta raatihuoneesta ei ole tilejä säilynyt, mutta kaikista päätellen se on rakennettu välittömästi edellisen jälkeen. 1695 siihen rakensi tornin talonpoika Israel Simonpoika Annala Iijoen Kellon kylästä (sama mies, joka on rakentanut Tornion kaupungin puukirkon tornin) 1702 siihen laittoi sisäpaneloinnin puuseppä Niilo Jaakonpoika Fluur (Kaupunginkirkon saarnastuolin tekijä) Samana vuonna sen seinät ja katon koristeli maalauksin paikallinen maalari Pentti Laurinpoika. Tämä on epäilemättä ollut edeltäjiään huomattavasti komeampi rakennus, onhan se rakennettukin Tornion varsinaisella suuruudenaajalla. Tästä on säilynyt eräitä kuvia, tosin varsin epämääräisiä: yksi on Dahlbergin Svecia antiqva et hodierna -teoksessa, toinen italialaisten Negri-veljesten matkakirjassa. 1/10 1714 venäläiset polttivat rakennuksen. Seuraavan raatihuoneen rakentamiseen ryhdyttiin 1722. Työ jatkui v:een 1732 Täydelliset rakennustilit ovat säilyneet, jokaisesta naulastakin on kuitti.

Raatihuoneen varsinainen rakentaja on porvari **Hensik** Hansson Hedström, joka rakensi talon räystäääseen asti. Katon rakensivat neljä porvaria "italialaiseen tapaan". Raatihuone oli paanukattoinen, punaiseksi ja vihreäksi maalattu, katto ja nurkat tervattu. Rakennusmestari Johan Warg Piitimestä rakensi tornin v. 1728. Raatihuone oli jaettu useampaan kamariin, sen alla oli kaupunginkellari ja säilytystilat venäläisten kauppatavaroita varten. Raatihuone oli sisäلتä erittäin runsaasti maalauksin koristeltu. Rakennus joutui rappiolle 1800-luvun lopulla ja hylättiin 1870. Se paloi hämärissä olosuhteissa 1871. Yhtään valokuvaa ei ole säilynyt, mutta useampia melko luotettavan tuntuksia piirroksia on.

Raatihuoneen maais. Ylkkä Häntylä
1966

wielä missään oli tuolla, josta tähden ei "tuppibal-
laakaan" liene tullut, ja hyvin harvoissa paikoissa näyt-
tänee ruis vielä nytkään hinnoista. Näistä tienein ruis
tavallisuutta vuosina tekee tähtää tämän kuun puolivä-
lin paikoilla; nyt se siis on pari viikkoa wiskastunut.
Samaten on ohranlin oraitten kanssa, jotka eivät tah-
do päästä tuota edemmäksi, waikka mennä maanantai-
na saatiin hyvä kaste. Waamiehen mieli käypi siis
yhä sufemmuaksi, wartsinkin kun beinistä peljätään
katovuotta. Riin kylmää ja kuitua on tämä kesi ol-
lut. On odotettu kesäpäivä tasansta, "kuin beyo ke-
sää," toivoossa, että ilma muuttuisi; mutta eipä se sil-
tä näytä.

Wiime nrossa sanoimme, ettei silloin vielä yhä-
tään laimaa ollut satamaamme pääsnyt, waikka höyry-
laiva "Dulu" jo oli täällä. Tietoomme, näetsen, ei
ollut vielä lauantai-aamuna, kun jo lehtemme oli la-
dottuna, tullut, että mainittu höyrylaiva yöllä ennen
oli tänne saapunut. Tätä hairaustamme pyydämme
anteeksi.

— Tuoretta kalaa, jota vielä menneellä wiskolla
oli kofolta torillamme, on nyt ollut sellä wartsin niu-
kasti. Tuoret sllabkat, joitten hinta jo aleni 80 pen-
niin leiwiskältä, ovat jo maksaneet 1 m. 50 p. Lo-
bensaalis Raatin padosta on ollut hywänpuoleinen,
saatu kun on kappaleen toistakymmentäkin lohja ker-
ralla, jota wartsin useim ennen muina vuosina, näin
ennen Jubannusta, juuri on saatu nimeksi wain.

— Kusiit, jotka alulla tätä kuuta yrittivät hintan-
sa ylästä halpumaan, ovat taas nousseet 28 mark-
kaan. Ohrat maksawat 18 markkaa tynnyri.

— Ruotsalaiset kwartettilaulajat antoivat täällä kon-
sertteja lukuisalle yleisölle tämän kuun 16, 18 ja 20
päiwinä, ja walfittiin kullakin kerralla mitä wiskaim-
milla mieltymyksen osotuksilla. — He matkustiwat tääs-
tä Haaparannalle, jossa eilen antoivat laulajaiset.
Toiwomme heille mitä wrotäisintä menoa heidän laa-
kereilla wettotulla retkellensä.

— Miestetty laulajattaremme, neiti Ida Basilier,
on kesän ajaksi tullut kotiinsa. Me sydämeistä sanom-
me hänen jälleen terwetulleeksi ja toiwomme, ettei hän,
joka, sittenkun hän viimeksi täällä yleisön esiin astui,
isossa maailmassa on niittänyt niin monia laakereita,
halvaksi suloisella äänellensä ihastuttaa meitä pohjo-
lajialaan.

— Dulujen wartelaiset päiwitteluät sitä, kun höy-
rywene "Kaima" yhäpäiwinä niin myöhään aamupäi-
wästä, eli wasta 1/2 11, tulee Mubokelta koskennis-
laan, että mainitut asukkaat eivät pääse höyrywenees-
sä kirkossa käymään. Jos "Kaima" sunnuntina ja
juhlapäiwinä jo puolivälissä yhäpäiwän joutuisi kosken-
niskaan, niin sen matkustajain lukumäärä niinä päi-
winä epäiltämättä olisi monta wertaa isompi kuin se
tähän asti on ollut; sillä silloin matkustajat helposti
ennättäisiwät suomalaisen jumalanpalvelukseen, joka
alkaa yhäpäiwän aikana. Emmekä ymmärrä, mikä woi-
sikaan estää asianomaisia korjaamasta tämän epäloh-
dan. Toiwottama siis olisi, että tämä asia, kuta pi-
kemmin sitä parempi, tulisi munituksi niin "Kaiman"
kuin Dulujokelaistenkin hyödyksi ja mukawudeksi.

— Wastineeksi D. W. S. 24 N: tätä vuotta
lobenostolle ja myönnille. Etköön olisi parasta
että sunnuitettawa kirjottaja säästäsi aikaa ja mus-
tettaan, niin muodoin koska ette näytä tuntewan kaup-
pa subteita ja loben suolausta, taikka olettekoon itse
tulleet wettotuksi? Ei niin kirjottaja "Osto myymään"
oyettaa ja maku lohja swömään lehoitta. Tään lai-
nen on loben kaupan ja suolauksen laatu; ja mitä y-
leisesti muihin lobensuolajoihin tulee niin en tahto
heitä wuolustaa enkä laittaa, waan olen ainoastaan
wastawaa omista kälialoistani. Elis Bergdahl.

Sen kyllä taifi arwatakin, että tämä lobenmyönnin
arka lohja, johon wiime nrossamme koskimme, louf-
lasi niitä, jotka loben ostoa ja myöntiä harjottawat.
Asianlaita on kumminkin niinkuin sanoneet olemme. —
Josko lähettäjätär lienee se ainoa, joka ei myö huo-
nompaa ja halwempaa lohja paremmasta ja kallim-
masta, sitä emme tarkoin tunne, ja että hän tahtoo
pubdistaa itseänsä seuralaisesta kaupanteosta, ei suinkaan
ole kumma. Sama halunnawat muutkin lohikauppi-
jaat tehdä. Mutta että kuitenkin tapana on tehdä

ta vuonna 1679 helmikuussa ilmaantui taas toisen
kerran tuli eli wabingon walkia raastupa-rakennuskes-
jä, joka nyt täällä kertaan paloi tyffänään. Tämä toi-
nen raastupa oli seisunut ainoastaan 7 vuotta. Cen-
raamana wuotena 1680 rakennettiin raastupan huone
kolmas kerta Torniossa, edellämäinittun wermestarin
Pehr Johansonin aikana. Waan aläpäs huoli; eipä
sillä vielä kyllä. W. 1714 sanotaan wenbeillä Jui-
josea alas tulleen joukon Wenäläistä, ison wihan ai-
kana, ryöstämään ja maata häwittämään. Nämät ret-
keilijät samosivat tänne Tornioonki asti. Muffkailta
täällä oli silloin surkia aikakausi. Kaupunki ryöstet-
tiin, raastupa, koulu ja osa kaupunkia wihollisilta pol-
tettiin 1 päiwänä lokakuussa 1714. Muffkailta wakeni
kostostaan woijes Mitorniolle ja Nuijanmaalle, jossa
niitä nälkään, tautiin ja puutekseen sanotaan kuolleen.
Tämä kolmas raastupa oli niinmuodoin seisunut ai-
noastaan 34 vuotta.

Tällä tavalla, kuin edellä mainittu on, on kaupun-
kimme raastupan rakennus 42 wuoden sijällä kolme
eri kertaan tulipalolia kaubiasti häwitettyksi tullut. Niin
kaupunkimme kirjastossa säilyneitten tietoin kuin myös
prof. A. Hylberin kertomuksen mukaan on kaupun-
kimme 90 wuoden sijällä 4 eri kertaan kaubialta tuli-
palolta, tämä wäpäinen kaupunki, rakitetuksi tullut, jo-
ka osaltaan on sen edistymistä ja waurastumista wä-
tustellut.

Buonna 1722 laskettiin perustus ja raastupa ra-
kennettiin taas uudelleen neljäs kerta, wermestari Eä-
ger Swanbergin aikana. W. 1770 rakennuswermestari
Etjernfund, kotoisin Ruotsista, rakensi tuon kauniin
ja siwän tornin, kuin myös laittoi lwömäkellon, joka
tapahtui wermestari ja laagmanni Olof Ramenin ai-
kana. Tällä tavalla sai viimeinen raastupa sen wan-
han götiläis mallin mukaisen muodon, jolla se on 149
wuotta paikkaansa komeasti kaunistanut, ja jonka jo-
kainen kyllä hyvin muistaa. H. H—p.

Tornioista 3 p. kesäl. Kesä tänään että eilen oli
täällä kelwo lumipyry, niin että rekilöillä ajoja ajai-
ttiin. Tämä lienee toki harwinaista ehkä täällä Tor-
niossa näinkin kesällä kesää. Kuitenkin ovat jo mo-
nuaat maamiehet kuitiin welloihin kowätkylwöjään kyl-
wäneet. — Haaparannan linnasta pääsi karkunun tä-
män kuun 1 p. roswo Junnila, kotoisin jostakin Du-
lun läänin pitäjämästä. Hänen sanottiin tulleen rajan
yli Suomen puolelle. Etjityy on häntä, waan ei ole
wielä kiini saatu. H. H—p.

Frantsilasta 2 p. kesäl. Kesäntulo wenyw weny-
mistänsä, maanwiljelijälle suureksi harmiksi. Touwon
teko on kältsiä ja lohja tekewtyw myöhäseksikin, waan
luento ei näytä siitä lukua pitämän: pellot ovat tuo-
reita ja maa kylmä, joten tulee onnen toukoa, jos sen-
kaltaiseen welloon siemenen panee. Nytkin satoi lun-
ta kowasti ja ilma on kylmä, siis ei muu auttane,
kuin astua turkki päällä welloille ja noudataa wanhaa
suonanlaskua: "Ohra ompti kylwettämä kahden Gerilin
wätillä, kypärässä, linttabassa." Tämä kaikki on Tuon-
non Herran kädessä, tehdä wielä kaunistin kesä ja wartsin
runsas wiljawuosi, jota kyllä tarwittaisiin, sillä
menneitten katovuotten haawat wielä nytkin farmaste-
lewat suurten kruunuu-welkain maksoin tähden, joista
par'aikaa on seurantena suuri paljous noita ijanlaski-
sta ulosmittauksia. Tähän on wielä lisäksi rakittawat
kunnan maksot ja monilukuiset takwarkki-työt. Waan
huolimatta kältsistä näistä ovat kuitenkin kunnalaiset
ruwenneet miettämään, ettei ihminen elä ainoasti lei-
wästä, waan että tarwittiisi se hengellisempääkin rawin-
toa; ja siis wantiin toimeen pastorimme, h:ra Snell-
man'in lehoituksesta jo kauwan kaitwattu ja kowin tar-
weellinen kiertämä koulu lapsille, joka jo muutamia
kuukausia on ollut walfutuksessaan, johon lapset ovat
balulla rientäneet. Tämä on ollut wäpäistä wielä,
eikä wartsin tarwoitusta täyttämä; on kuitenkin hywä
ja hyödyllinen siemen, josta woiwi toiwoa ilmestymän
halua paremman ja korkeamman perään; jolle olkoon
onnea ja menestystä.

Kaima-into täällä ei ole kuin lohtalainen, ja suo-
lewaisuus aivan wäpäinen. —m—r.

Juarin Kyröstä kirjotetaan 15 p. toukol. Kyrön-
kylä on kahden peninkulman päässä Jwalojoen suusta;
joki waltittelee biliaa kyllä kyllä.

on tänne saapunut. Tätä viikkoa on antauttamme pyönnin anteesi.

— Tuoretta kalaa, jota vielä menneellä viikolla eli kofolta torillamme, on nyt ollut siellä warin niukaasti. Tuoret silakot, joitten hinta jo aleni 80 penniin leiviskältä, ovat jo maksaneet 1 m. 50 p. Lobensaalis Raatin padosta on ollut hywäpuoleinen, saatu kun on kappaleen toistakymmentäkin lohja kerralla, jota wastaan usein ennen muina wuotina, näin ennen Jubannusta, juuri on saatu nimeksi wain.

— Mukiit, jotka alulla tätä kuuta yrittivät hinnan saasta halpumaan, ovat taas nousseet 28 markkaan. Oirat maksawat 18 markkaa tynnyri.

— Ruotsalaiset kwartettilaulajat antoivat täällä konsertteja lukuisalle yleisölle tämän kuun 16, 18 ja 20 päiwinä, ja palkittiin kullakin kerralla mitä wilkkaimilla mieltymyksen osotuksilla. — He matkustiwat täältä Haaparannalle, jossa eilen antoivat laulajaiset. Toiwomme heille mitä myöriäistä menoa heidän laulereilla veitetyillä retkellänsä.

— Ylistetty laulajattaremme, neiti Ida Basilier, on kesän ajaksi tullut kotiinsa. Me sydämeistä sanomme hänen jälleen terwetulleeksi ja toiwomme, ettei hän, joka, sittenkun hän viimeksi täällä yleisön esiin astui, isossa maailmassa on niittänyt niin monia laakereita, halveksi suloisella äänellänsä ihastuttaa meitä pohjoislaijakaan.

— Oulujoen wartelaiset päiwittelivät sitä, kun höyryvene "Raima" vyhäpäiwinä niin myöhään aamupäivästä, eli wasta 1/2 11, tulee Rauhokelta koskenlajaan, että mainitut asukkaat eivät pääse höyryweneestä kirkossa käymään. Jos "Raima" sunnuntäina ja juhlapäiwinä jo puolivälissä vyhdessä joutuissi koskenlajaan, niin sen matkustajain lukumäärä niinä päiwinä epäiltämättä olisi monta kertaa isompi kuin se tähän asti on ollut; sillä silloin matkustajat helposti ennättäisivät suomalaisen jumalanpalvelukseen, joka alkaa vyhdessä aikana. Emmekä ymmärrä, mikä woi olla estää asianomaisia korjaamasta tämän epäkohdan. Toiwottama siis olisi, että tämä asia, kuta pikemmin sitä parempi, tulissi muutetuksi niin "Raiman" kuin Oulujokelaisienkin hyödyksi ja mukawudeksi.

— Bastineeksi D. B. S. 24 N: tätä vuotta lobenostolle ja myönnille. Eiköön olisi parasta että kunnioitettava kirjottaja säästäisi aikaa ja mustettaan, niin muodoin koska ette näytä tuntewan kauppa subteita ja loben suolausta, taikka oletteko on itse tulleet petetyksi? Ei niin kirjottaja "Osto myymään" opettaa ja maku lohja syömään lehoitta. Tään lainen on loben kaupan ja suolausten laatu; ja mitä yleisesti muihin lobensuolajoihin tulee niin en tahto heitä puolustaa enkä laittaa, waan olen ainoastaan wastaama omista läsilaloistani. Elis Bergdahl.

Sen kyllä taissi arwatakin, että tämä lobenmyönnin arka lohja, johon viime n:roksamme koskimme, loukkaisi niitä, jotka loben ostoa ja myöntiä harjottawat. Asianlaita on kumminkin niinkuin sanoneet olemme. — Josko lähettäjätar lience se ainoa, joka ei myö huonompaa ja halvempaa lohja paremmasta ja kalliimmasta, sitä emme tarkoin tunne, ja että hän tahtoo puhdistaa itseänsä senlaisesta kaupanteosta, ei suinkaan ole kumina. Samaa halunnemat muunkin lobikauppijaat tehdä. Mutta että kuitenkin tapana on, tehdä niin kuin sanoneet olemme, sitä ei lähettäjätar kukaan tunnu tyhjäksi telewän. Toim.

Torniossa. (Jatkoa viime n:roon.) Ensimmäinen pormestari Torniossa, nimeltä Georg Pederson, näyttää olleen samana vuonna 1621, kuin kaupunkin perustettiin. Ensimmäinen raastupa rakennettiin puusta Tornioon jo w. 1650, samalle paikalle torin reunaan, jossa tuo nykoinenkin tänne asti seisunut on. Ensimmäinen raastuwan rakennus tapautui pormestari Jöns Ingwalfsonin aikana. 1 päiwänä toukokuussa 1672 paloi ensimmäisen raastuwan rakennuksen pläkerä ja isoin osa koko huoneesta tuhaksi, oltua ainoastaan 22 vuotta seisomassa. Samana wuotena rakennettiin raastupa taas uudelleen samalle paikalle ja muodolle pormestari Pehr Johansonin aikana. Rut-

fimme raastuwan rakennus 42 wuoden ijällä kolme eri kertaa tulipalolta kaubiasti häwitetyksi tullut. Niin kaupunkimme kirjastoissa säilyneitten tietoin kuin myös prof. A. Gylpberin kertomuksen mukaan on kaupunkimme 90 wuoden ijällä 4 eri kertaa kaubialta tulipalolta, tämä wähäinen kaupunki, rakitetuksi tullut, joka osaltaan on sen edistymistä ja waurastumista wastustellut.

Buonna 1722 laskettiin perustus ja raastupa rakennettiin taas uudelleen neljäs kerta, pormestari Säger Swanbergin aikana. W. 1770 rakennuspormestari Etjersfund, kotoisin Ruotsista, rakensi tuon kaunin ja siwän tornin, kuin myös laittoi lwömäkellon, joka tapautui pormestari ja laagmanni Olof Namennin aikana. Tällä tawalla sai viimeinen raastupa sen wanhin götiläis mallin mukaisen muodon, jolla se on 149 wuotta paikkaansa komeasti kaunistanut, ja jonka jokainen kyllä hywin muistaa. H. H—v.

Torniossa 3 p. kesäl. Kesä tänään että eilen oli täällä kelpo lumipyry, niin että retilöillä ajoja ajettiin. Tämä lience toki harwinaista ehkä täällä Torniossa näinkin kesällä kesää. Kuitenkin ovat jo moniaat maamiehet kiviin peltoihin kewätkylwöjään kylwäneet. — Haaparannan linnasta pääsi karhuun tämän kuun 1 p. roswo Junnila, kotoisin jostakin Oulun läänin pitäjältä. Hänen sanottiin tulleen rajan yli Suomen puolelle. Esiitty on häntä, waan ei ole vielä kiini saatu. H. H—v.

Frantsilasta 2 p. kesäl. Kesäntulo wenywä myymistänsä, maanwiljelijälle suureksi harmiksi. Louwen teko on kärsiä ja lohja tekeytywä myöhäseksikin, waan luento ei näytä siitä lukua pitävän: pellot ovat tuoreita ja maa kylmä, joten tulee onnen toukko, jos senkaltaiseen peltoon siemenen panee. Nytkin satoi lunta kowasti ja ilma on kylmä, siis ei muu auttane, kuin astua turkki päällä pelolle ja noudattaa wanhaa sananlaskua: "Ohra omppi kylwettävä kahden Gerikin wälillä, kypärässä, linttabassa." Tämä laikki on Luonnon Herran lädeksi, tehdä vielä kaunistin kesä ja warsin runsas wiljawaosi, jota kyllä tarwitaisiin, sillä menneitten katowuotten haawat vielä nytkin farmastelemat suurten kruunun-welkain maksain tähden, joista par'aikaa on seurantena suuri paljous noita tjanikaiffisia ulosmittauksia. Tähän on vielä lisäksi rasittawat kunnau maksot ja monilukuiset takswärkki-työt. Waan huolimatta kaikista näistä ovat kuitenkin kuntalaiset ruwenneet miettimään, ettei ihminen elä ainoasti leiwästä, waan että tarwitssi se hengellisempään ravintoa; ja siis panitiin toimeen pastorimme, h:ra Snellman'in lehoituksesta jo kauwan kaiwattu ja kowin tarpeellinen kiertävä koulu lapsille, joka jo muutamia kuukausia on ollut waiikutuksessaan, johon lapset ovat halulla rientäneet. Tämä on ollut wähäistä vielä, eikä warsin tarkeitusta täyttävä; on kuitenkin hywä ja hyödyllinen siemen, josta woipi toiwoa ilmestymän halua paremman ja korkeamman perään; jolle olkoon onnea ja menestystä.

Raima-into täällä ei ole kuin kohtalainen, ja suolewaisuus aivan wähäinen. — m — r.

Juarin Kyröstä kirjotetaan 15 p. toukol. Kyrön kylä on kahden penikulman päässä Jwalojoen suusta; joki polwittelee hiljaa kylän läpitse. Kyrön asukkaat ovat warakkaat, uutterat ja puhtaat elämänsään. — Waatteet ovat kotona tehdyt; kangaspuut kalliivat kewan kuluessa joka tuwassa. Lehmia ja lampaita ruokitaan sangen hywästi, mutta hewoista pidellään huolettomasti. Kun 3 tabi 2 hewoista on talossa, pidetään niitä öisin löyhinä tallissa. Päiwällä hyppiwät ne wäljillään lampaitten parwessa, etsien syötävää milloin mistäkin. Lehmille keitetään heiniä ja pentanjälkiä, joita he mielellään appowat. Jaubowaransa saawat asukkaat Korjasta; ohria, perunoita ja nauriita wiljellään joka talossa. Perunat piisaawat tawallisesti koko wuodeksi. Auraa ja sen käyttämisestä ei tiedetä paljon mitään. Pellot wengotaan lapioidella. — Roin 400 henkeä on talwen kuluessa kulkenut Kyrön kautta Korjaan kalaistamaan. Kerrassaan meni niinkään 70 Arfangelin miestä ja 135 Suomalaista. Ky-

5266/1863

V A Torne arkiv
IV/3 Koulutentti

1871, Utdrag ur protokoll.
Tulipals 30. 4. 1871 myö tältä tentilla
"Sedan här antecknats att denna brand
förorsakats till följd af den ofrännämnde
dags stadens gamla Rådhus uppkomne
eldrädan, -"

Utdrag från Torneå Magistrats protokoll,
föört vid sammanträde uti gården No 6
i stadens tredje qvarta den 3. Maj 1871

Sedan eldräda söndagen den 30. mittidne
April middags tiden utbrutit uti stadens
gamla rådhus, hvilket under löpning
af följdet och innerarande är mellan
till något ändamål beqvämt, och
derifrån sprut sig till angränsande gårdar,

- att räddad utbrutit att tornet till gamla
rådhuset.

- nyckeln till Fästums fästning och
Magistrats arkiv, som förvarades i rådhuset.

- Då ritnet återvändt hade tornet från hvilket
föret endast ringa röke uppstigit, varit i
full läga, utan att taket annu varit
antändt, och då ritnet ingått i huset
hade kraken i öfra eller nedra våningen
någon röke eller eld varit synlig, kraken
löden från tornet genom det enkla
mellan taket nedfallit och voro liggande
innanför dören i öfre förtugan öfrän som
dören till den derifrån till tornet ledande
uppgången, som alltid plägar hållas
tillslut med hänglås, varit upprett, -

→

- För ofuigt uppger vittnet att förutom
uppgången till tornet från byggnadens
inre, hvilken på sätt ofransare anmärkts
alltid plägar hållas tilllärd, någon
annan ingång såvitt vittnet kände
sike finnes till tornet, emedan de
gluggar dera, genom vilka dagsljuset
inlämpas, för några år sedan blifvit
tillslängde med järnstänger på att hindra
okynnige gomar att dit intränga, -

- Anser magistraten denna undersökning
afslutad, utan att orsaken till ifrågakomne
eldnåda kunnat på minsta sätt uppdragas.

FIL. YO Pentti Koivusen kaivauttamat Tornion vanhan raatihuoneen paikalta löytyneet 1600-1900-lukujen esineistö. Diario 7.12.1966. Katso P. Koivusen kaivauskertomusta, kaivauskarttoja luetteloon liittyviä kuultokuvia.

Esineet 66101:1-407 on luetteloitu kaivausruuduittain ja kerroksittain¹... ..esineet ovat kaivausruutua suuremmalta alalta löytyneitä. Poikkeuksen tekevät metalliesineet, jotka on löytöpaikasta riippumatta luetteloitu konservoinnin viivästymisen vuoksi viimeiseksi.

Löydöt 1-3 ruutu 0+2, kerros 0-10cm, kuultokuva

1. palaneen fajanssiastian pohjan puolikas ja pala samaa pohjaa.
2. palaneen fajanssiastian reunapala
3. liitupiipun varrenpala

Löydöt 4-8 ruutu 0+4, palokerros 0-15cm kuultokuva

4. palanut fajanssifiguurin osa, mahdollisesti kynttilänjalasta!
5. palanut posliinikupin puolikas
6. palaneen fajanssiastian 2 ...pala ja pohjapala
7. palaneen fajanssilautasen reunapala
8. liitupiipun varren pala

Löydöt 9-20 ruutu 0+6, palokerros 0-15cm, kuultokuva

9. lasittamattoman fajanssiastian reunapala ja osa seinämää
10. savivadin(?) pala
11. sinisin kohokuvioin koristeltu fajanssikupin osa
12. fajanssilautasen pohjapala
13. 2 palanutta fajanssiastian pohjapalaa
14. palaneen kuviollisen fajanssiastian reuna- ja pohjapala
15. palanut fajanssiastian pohjapala
16. palanut fajanssiastian reunapala (vrt 7.)

¹ perässä epäselvä kahden sanan lisäys =MAAN PINNASTA ALASPÄIN

17. palanut fajanssiastian pala
18. hiontakoristeinen (lintu ja maisema) pullonpala
19. silmäpullon(?) pohja ja toisen pullon pala
20. 7 palanutta lasinpalaa

Löytö 21 ruutu 0+8, palokerros 0-2cm, kuultokuva

21. Palanut lasinen karahvinkorkin tappiosia

Löydöt 22-26 ruutu 0+10, kerros 0-15cm, kuultokuva

22. palanut keramiikka-astian pala
23. kovasavinen keramiikkapala, toinen puoli ruudusta -8+10 kerroksesta n. 0-15cm
24. koristeltu liitupiipun varrenpala
25. 5 liitupiipun varrenpalaa, joista 1 suupala
26. ikkunaruuudun kulmapala
27. keramiikka-astian pohjapala ja joukko saman astian muruja. osa pohjapalasta on ruudusta -8+10 kerros 0-15cm

Löydöt 28-33 ruutu 0+10, kerros 15-20cm, kuultokuva

28. 2 palanutta keramiikka-astian palaa
29. keltasavisen keramiikka-astian pala
30. fajanssikupin reunapala
31. fajanssikupin palanut pala
32. koristeltu liitupiipun varren pala
33. 3 liitupiipun varren palaa, joista 1 suupala

Löydöt 34-47 ruutu 0+10, kerros 20-60cm, kuultokuva

34. leimakoristeisen keramiikka-astian reunapala
35. keramiikkavadin reunapala

36. keramiikkavadin reunapala
37. keramiikkavadin reunapala
38. 2 keramiikkakulhon palaa
39. keramiikkakulhon pohjapala
40. korvakipon(?) reunapala
41. 2 vaaleasavisen keramiikkakulhon palaa
42. keltasavisen ...astian pala
43. 4 eri keramiikka-astian palaa, joista pienen reunapala
44. keltasavisen astian pala
45. 6 liitupiipun varren palaa, joista 1 suupala
46. pyöreän maalauskoristeisen ikkunalasin pala
47. 6 ikkunalasin reuna- tai kulmapalaa

Löydöt 48-51 ruutu 0+12, kerros 0-20cm, kuultokuva

48. keramiikka-astian reunapalan sisäpuoli
49. keramiikka-astian reunapalan sisäpuoli, vaalea savi
50. 3 liitupiipun varren palaa
51. lasipullon pohjan puolikas.

Löydöt 52-53 ruutu 0+12, kerros 20-25cm, kuultokuva

52. 3 keltasaviastian palaa
53. lasinsirpale

Löydöt 54-59 ruutu 0+14, kerros 0-20cm, kuultokuva

54. aaltokoristeinen keramiikkakulhon(?) reunapala
55. keramiikka-astian pala

56. keltafajanssisen kannun suun reunapala, osa palasta ruudusta 0+12 kerroksesta 35-36cm.

57. 4 keltafajanssisten astioiden palaa

58. koristeltu liitupiipun varren pala

59. 4 liitupiipun varren palaa

Löydöt 60-61 ruutu 0+14, kerros 20-30cm, kuultokuva

60. keramiikka-astian kahvan reunapala?

61. liitupiipun varren pala

Löytö 62 ruutu 0+14, kerros 30-35cm, kuultokuva

62. savipadan tai ruukun reunapala

Löydöt 63-74 ruutu 0+14, kerros 35-60cm, kuultokuva

63. korvakipon? reunapala

64. keramiikkakulhon paloja ja laitapala

65. 3 keramiikka-astioiden palaa

66. 5 keltasavisen kannun palaa (vrt 52,56,57)

67. keltafajanssisen astian reunapala

68. 2 keltafajanssisen astian palaa.

69. liitupiipun pesän pala

70. 2 koristeltua liitupiipun varrenpalaa

71. 7 liitupiipun varrenpalaa

72. lasihelmen puolikas

73. 2 lasipikarin palaa

74. palaneen luun pala

75. painantakoristeisen keramiikka-astian reunapala, mahdollisesti ruudusta -0+0, mutta syvemältä.

Löydöt 76-81 ruutu -2+0 pintakerros n. 0-5cm, kuultokuva

76. 2 keramiikka-astioiden palaa

77. fajanssikupin puolikas

78. liitupiipun varren pala

79. lasipullon pohjapala

80. 4 sulanutta lasinpalaa ja lasimöykkyjä

81. 5 kuonan palaa

Löydöt 82-84 ruutu -2+2, kerros 0-5cm, kuultokuva

82. 2 keramiikka-astioiden palaa

83. 2 palanutta liitupiipun varren palaa

84. 2 palanutta lasinpalaa

Löydöt 85-98 ruuduissa -3+0:6 olleista kaivannoista, löytösyvyys 0-225cm, kuultokuva

85. savilautasen reunapala

86. palaneen keramiikka-astian reunapala

87. saksalaistyyppisen kovasavisen pullon pohjapala

88. keltasavisen keramiikka-astian reunapala

89. 6 keramiikka-astioiden palaa

90. palaneen fajanssikulhon reunapala ja 4 osaa samasta kulhosta (vrt 17)

91. keltafajanssisen astian pala

92. 7 liitupiipun pesän palaa yhdessä tähtikoristelu

93. koristeltuliitupiipun varren pala

94. 41 liitupiipun varren palaa, joista 4 suupalaa

95. lasinappi

96. rihvelitaulun liuskeen pala

97. 3 ...pala, joista yhdessä naula

98. säilytyslaatikollinen hiiltynyttä pellavaa? kangasta, kahta laatua

Löydöt 99-102 ruutu -2+8, kerros 0-15cm, kuultokuva

99. kovasavisen keramiikkapullon(?) pala

100. fajanssiastian sirpale

101. liitupiipun varren pala

102. kahtia katkennut kuonanpala

Löydöt 103-104 ruutu -2+10, kerros 0-5 cm, kuultokuva

103. saviastian pala

104. 2 liitupiipun varren palaa, toinen suupala

Löydöt 105-106 ruutu -2+10, kerros 5-15cm, kuultokuva

105. 3 keramiikkapalaa

106. 4 liitupiipun varrenpala, joista 1 suupala

Löydöt 107-112 ruutu -2+10, kerros 15-25cm kuultokuva

107. keramiikanpala

108. keltafajanssisen astian pala

109. koristeltu liitupiipun varren pala

110. liitupiipun varren pala

111. 2 ikkunalasin sirpaletta

112. nelikulmainen, litteä luonnonkivi, jota lienee käytetty johonkin, koska kulunut reunoiltaan sileäksi

Löydöt 113-137 ruutu -2+10, kerros 25-60cm, kuultokuvat

113korvakipon reunapala

114. keramiikkavadin(?) reunapala
115. keramiikkavadin(?) reunapala
116. 2 keramiikka-astian palaa
117. keramiikka-astian pala
118. keramiikka-astian pala
119. keramiikka-astian pala
120. 2 molemmin puolin lasitettua keramiikka-astian palaa
121. keramiikka-astian pohjapala
122. savipadan jalka, puolet siitä ruudusta 0+10, kerroksesta n. 45cm (jo toinen palanut savipadan jalka)
123. savipadan pohjapala
124. 4 palanutta keramiikka-astian palaa
125. 7 keramiikka-astian palaa
126. posliiniastian reunapala
127. 5 keltafajanssisen astian palaa
128. 2 fajanssiastian palaa
129. liitupiipun pesä 1700-1800 –luvun vaihteen tyyppiä
130. liitupiipun pesän puolikas
131. 2 samoin koristeltua liitupiipun varren palaa, toinen palanut
132. 1 koristeltu liitupiipun varren pala
133. 24 liitupiipun varren palaa, joista 1 suupala
134. 2 reiällä varustettua liitupiipun varren palaa, pilli?
135. 2 ikkunalasin palaa toisessa kukan terälehti –koristelu(?), toisessa kaksi yhdensuuntaista viivaa
136. 2 ikkunalasin palaa
137. tuluskivi? kvartsia

Löydöt 138-140 ruutu -2+10, tiilimurska ja laastikerros, jossa luuta ja puutakin, yläpuolella 1/6 äyrin raha vuodelta 1667löytösyvyys n. 145cm

138. leimakoristeinen korvakipon(?) reunapala

139. leimakoristeinen astian seinämäpala

140. leimakoristeinen keramiikka-astian reunapala, tarkka löytöpaikka -1,70+10,75, syvyys 145cm

Löydöt 141-151 ruutu -2+10, kellarin täyttökerrokset n. 60-140cm, kuultokuvat

141. savikulhon reunapala, samaa astiaa kuin 114.

142. 3 savikulhon reunapalaa

143. keramiikka-astian reunapala

144. savikulhon pohjan neljännes, osa ruudusta 0+10, kerros 15-45cm

145. savivadin pala

146. keramiikka-astian palanut pohjapala

147. 2 liitupiipun varren pala, joista toinen suupala

148. 2 keltafajanssisen vadin pohjapalaa

149. nauhakoristeisen 6-kulmaisen pikarin pala

150. pikarin pala

151. ikkunalasin sirpale

Löydöt 152-153 ruutu -2+10, tarkka sijainti -0,50+10,25, syvyys 160cm, kiven vieressä hiekassa

152. korvakipon(?) reuna- ja pohjapala (vrt 116)

153. savivadin reunapala

Löydöt 154-155 puuroska- ja ...sekainen jätekuoppa ruutu-2+10, syvyys 170cm

154. savipadan pohjaosa ja jalka

155. keramiikka-astian pohjapala

Löydöt 156-158 ruutu-2+12, kerros 0-15cm, kuultokuva

156. palanut keramiikka-astian ulkoreunan pala

157. kukkaruukun(?) pohjapala

158. liitupiipun varren pala

Löydöt 159-164 ruutu -2+12, kerros 5-30cm, kuultokuva

159. 2 keramiikka-astian reunapalaa

160. 2 keltafajanssisen purkin(?) palaa

161. fajanssiastian siru, jossa osa leimaa

162. koristeltu liitupiipun varren pala

163. 3 liitupiipun varren palaa, joista 1 suupala

164. hyvin kovaa kivilajia oleva iskos

Löytö 165 ruutu -2+12, kerros 30-35cm, kuultokuva

165. ikkunalasin sirpale

Löydöt 166-171 ruutu -2+12, kerros 35-45cm, kuultokuva

166. palanut molemmin puolin lasitetunsavikulhon reunapala

167. palanut keramiikka-astian pohjapala

168. keramiikkalautasen(?) pala

169. 2 keltafajanssisen astian palaa

170. koristeltu liitupiipun varren pala

171. 3 liitupiipun varren palaa.

Löydöt 172-173 ruutu -2+12, kerros 45-75cm, kuultokuva

172. savikulhon(?) pala

173. savipadan kahvan ...pala

Löydöt 174-175 ruutu -2+14, kerros 5-25cm, kuultokuva

174. 3 keramiikka-astian palaa

175. 2 liitupiipun varren palaa

Löydöt 176-177 ruutu -2+14, kerros 25-45cm, kuultokuva

176. liitupiipun varren pala

177. sulanut lasinpala

178. pienoiskipon tai savipikarin reunapala

Löydöt 179-182 ruutu -2+14, kerros 45-55, kuultokuva

179. 4 keramiikka-astian palaa, joista 1 korva

180. 3 liitupiipun varren katkelmaa, joista 1 suupala

181. 2 lasipikarin jalan osaa

182. 2 ikkunalasin palaa

Löydöt 183-184 ruutu -2+14, kerros 55-60cm, kuultokuva

183. keltasavinen keramiikan pala

184. lasipikarin jalanosa (vrt 181)

Löydöt 185-187 ruutu -2+14, kerros 0-10cm, kuultokuva

185. keltafajanssisen astian sivu

186. liitupiipun pesä ja 2 palaa

187. 5 liitupiipun varren palaa

188. 54 kuonan ja palaneen lasin palaa

Löydöt 189-191 koeoja (...?) ruudut -3+2 ja -3+4, syvyys n. 0-30cm

189. fajanssikupin pohjapala

190. 12 liitupiipun varren palaa, joista 2 suupalaa

191. 8 sulanutta lasinpalaa

Löydöt 192-214 ruudut -8+10 ja -8+12, hiekka- hiili- ja tiilimurskakerros 0-30cm, kuultokuvat

192. savivadin 2 reuna- ja 2 pohjapalaa

193. korvakipon reunapala

194. keramiikka-astian pala

195. 5 keramiikka-astian palaa

196. 3 fajanssikupin palaa

197. fajanssilautasen pohjapala

198. liitupiipun pesän puolikas, Kustaa III monografi ja vuosiluku 1772(?)

199. 2 liitupiipun pesän osaa, lehtikoristelu, toisessa kirjaimet D.A.

200. liitupiipun pesän puolikas, leima kannassa

201. liitupiipun pesän puolikas, leima D.A./STH, kannassa kirjaimet W(N?) ja 3

202. liitupiipun pesän puolikas, kirjaimet OF

203. sydänkuviainen liitupiipun pesän pala

204. 19 liitupiipun pesän osaa

205. koristeltu liitupiipun varren pala, teksti: D. ALMQVIST / STOCKHOLM

206. koristeltu liitupiipun varren pala, teksti: D. ALMQVIST / STOCKHOLM

207. koristeltu liitupiipun varren pala, teksti: W_TTERVIK - _TOCKHOLM

208. koristeltu liitupiipun varren pala

209. 111 liitupiipun varren palaa, joista 5 suupalaa

210. juomalasin pohja

211. 2 pullon suu- ja pohjapalaa

212. 3 ikkunalasin palaa

213. 2 pii-iskosta, toinen palanut.

214. liuskeenpala

Löydöt 215-219 ruutu -10+14 kerros 0-30cm, kuultokuva

215. 3 keltafajanssisen astian palaa

216. fajanssilautasen reunapala

217. 2 palaneen fajanssilautasen reunapalaa

218. 2 liitupiipun pesän palaa, toisen kannassa leimat I(?) ja N

219. 26 liitupiipun varren palaa, joista 1 suupala

Löydöt 220-227 ruuduissa -10+10, -10+12, -8+10 ja -8+12, kiveyksen välissä ja luoteispuolella olevasta maasta

220. keramiikkavadin reunapala

221. palanut keramiikka-astian pala

222. fajanssilautasen puolikas

223. fajanssikulhon puolikas, kahdessa osassa

224. 12 liitupiipun varren palaa

225. lasipikarin suun reunapala, hiontakoristeinen

226. lasipullon pohjapala

227. 5 valkean lasimöykyn palaa (??)

Löydöt 228-249 Porthaninkadun suuntainen koeoja A, syvyydet 0-60-70

228. savikulhon reunapala

229. leimakoristeisen korvakipon(?) 2 reunapalaa

230. korvakipon reuna- ja seinämäpala

231. savikulhon reunapala, palanut

232. savikulhon palanut reunapala

- 233. savivadin reunapala, palanut
- 234. mustunut vadin reunapala
- 235. savikulhon pala
- 236. savikulhon pala
- 237. savivadin(?) pala
- 238. savivadin(?) pohjapala
- 239. saviastian (pullon?) pohjan puolikas
- 240. 8 saviastian palaa
- 241. 2 liitupiipun pesäosaa
- 242. kasviaihekoristeinen liitupiipun varrenpala
- 243. kasviaihekoristeinen liitupiipun varrenpala
- 244. liitupiipun koristeltu varrenpala
- 245. liitupiipun koristeltu varrenpala
- 246. liitupiipun koristeltu (ranskanlilja) varrenpala
- 247. 33 liitupiipun varrenpalaa
- 248. rihvelitaulun liuskeen kappale, johon on uurrettu numerot 2, 3, 4 ja 9
- 249. liuskeenpala

Löydöt 250-259 Porthaninkadun suuntainen raatihuoneen viereinen koeoja B, syvyys 0-40

- 250. savikulhon reuna- ja seinämäpala
- 251. lasittamattoman saviruukun(??) palanut reunapala
- 252. vaaleasavisen astian reunapala
- 253. saviastian kädensija
- 254. keltasavisen astian pala
- 255. palaneen fajanssikupin reunapala

- 256. 5 keltafajanssisten astioiden sirpaletta
- 257. liitupiipun pesän pala
- 258. koristeltu liitupiipun varren pala
- 259. 3 liitupiipun varrenpalaa, joista 1 suupala

Löydöt 260-264 rannansuuntainen, raatihuoneen viereinen koeoja C, syvyys 0-70cm

- 260. 3 saviastian palaa
- 261. harmaa, kovasavisen pullon pala
- 262. korvakorun(?) lasinen kivi
- 263. lasinen pullonpohja
- 264. palanut ikkunalasin sirpale

Löydöt 265-311 koeoja E, syvyys 0-40cm, liitupiiput 281-311 pääasiassa ojan laajennuksesta, sen luoteispäästä, kuultokuvat

- 265. savikulhon reunapala, (vrt?)
- 266. savivadin reuna- ja seinämäpala
- 267. molemmin puolin lasitettu saviastianpala
- 268. savipadan reunapala
- 269. keltasavisen astian pala
- 270. rheiniläisen saviastian pohjapala
- 271. 13 saviastian palaa
- 272. 8 keltafajanssisten astioiden palaa
- 273. Arabian porslinitehtaan lautasen pala
- 274. 3 fajanssiastian reunapalaa
- 275. 2 palanutta fajanssiastian palaa
- 276. ruskean pullon(?) pohja
- 277. 18 ikkunalasin palaa, muutamat kulma- ja reunapaloja

278. liuskehioin, löytynyt palokerroksesta koeoja E:n keskikohdalta, syvyys epävarma
279. 2 liuskeen palaa, rihvelitaulusta?
280. pii-iskos
281. leimakoristeinen liitupiipun pesä, kantanipukassa kirjaimet A ja D
282. 4 samantyyppisen leimakoristeisen liitupiipun pesän palaa, leimassa kirjaimet DA/STH, sekä kannassa N ja 3
283. liitupiipun pesä, luultavasti D. ALMQVISTin (vrt. 199) stockholm
284. liitupiipun pesän osa, kannassa kirjaimet A ja D
285. 2 liitupiipun pesää, leima:”3 kruunua ja kirjaimet FP”
286. liitupiipun pesä, 3 kruunua ja kirjaimet A R, kannassa kirjaimet A ja O
287. liitupiipun pesän osa, 3 kruunua ja kirjain –R
288. liitupiipun pesä, 3 kruunua ja kirjaimet F P
289. poistettu?
290. 6 liitupiipun pesää tai sellaisen puolikasta, leimana vaakuna
291. 2 osittain rikkiäistä liitupiipun pesää, Tukholman kaupungin vaakuna? kannassa molemmin puolin sydänkuviot
292. 3 liitupiipun pesää ja pesän sivu, vaakuna, kannassa kirjaimet A ja O
293. 2 liitupiipun pesää, toisessa vielä mahorkkaa sisällä, leimana valtakunnan..., jonka päällä kruunu, kannassa A ja O
294. 3 liitupiipun pesää, jossa koristeena sydän ja kruunu, kannassa O ja A
295. 2 liitupiipun pesää ja 1 pesän osa, koristeen sydän ja kruunu, kannassa O(?) ja A(?)
296. 1 liitupiipun pesä, kannassa leima, jossa tulppaanit? ovat ...
297. liitupiipun pesän puolikas, tähtileima, kannassa N ja 2
- 297a. Liitupiipun pesä, kohokuviona tähti
298. liitupiipun pesä, kannassa leima N ja 2
299. 3 liitupiipun pesää ja 5 pesän osaa, kannassa merkinnät N ja 3

300. 2 liitupiipun pesän osaa, pitkät varret ja ohuet kannat, joissa leimat N ja 3
301. 2 liitupiipun pesän osaa, joissa varret, kannassa N ja 3
302. 2 leimatonta liitupiipun pesää
303. 37 liitupiipun pesän osaa, jotka ovat niin pieniä, ettei niitä voida tyypitellä
304. koristeltu liitupiipun varren pala, teksti: ALMQVI...
305. koristeltu liitupiipun varren pala, teksti: WETTERVIK – STOCKHOLM
306. koristeltu liitupiipun varren pala, jossa teksti: STOCKHOL...
307. koristeltu liitupiipun varren pala, jossa teksti: A. LE...
308. liitupiipun primäärinen, eli suipoksi tehty suupala
309. liitupiipun sekundäärinen suupala, eli katkaistu tai katkennut paksu varren pala, joka on ollut suupala
310. 21 liitupiipun varren primääristä (19) ja sekundääristä (2) suupalaa
311. 270 liitupiipun varren palaa
- Löydöt 312-316 löytötiedot hävinneet
312. liitupiipun pesän osa
313. 3 koristeltua liitupiipun varren palaa, 1 palanut
314. koristeltu liitupiipun varren pala
315. 2 liitupiipun varren sekundääristä suupalaa
316. 20 liitupiipun varren palaa

METALLIESINEET

Löydöt 317-318 ruutu 0+2, kerros 0-10cm, kuultokuva

317. arkun tms. ...nen saranarauta
318. arkun raudoituskisko(?) niitteineen

löydöt 319-321, palokerros 0-18cm, kuultokuvat

319. saksalainen 2 penniä 1905, kuparia, palokerros pinnassa

320. keskiaikaista tyyppiä oleva oven sarana nauloineen, tarkka löytöpaikka +0,5+4,5, syvyys 17cm, palokerros

321. 12 rauta... tarkka löytöalue +(0,0-0,5)+(5,0+5,5), syvyys 13-18cm, palokerros

Löydöt 322-328 ruutu 0+10, palokerros 0-15cm, kuultokuvat

322. sotilaskiväärin luoti, pintamaa

323. rautainen avain

324. veitsenterä rautaa

325. ikkunan kulman saranarauta

326. rautainen ikkunahaka

327. rautainen sarana

328. 2 rautalevyn palaa

329. kustavilaistyylinen avaimen reikälevy, löytöruutu 0+10, kerros 15-30cm

330. rautainen kahva(?), ruutu 0+12, kerros 0-20cm, kuultokuva

331. hevosenkengän naula, ruutu 0+14, kerros 0-20cm

332. 1/6 äyriä vuodelta 1666, joka hyvin säilynyt, tarkka löytöpaikka+1,60+15,60 tiilensekainen muurilaastikerros, syvyys 25cm, kuultokuvat

Löydöt 333-335 ruutu -2+0, pinta ja palokerros n. 0-5 cm, kuultokuva

333. 2 räjähtänyttä ja palanutta sotilaskiväärin hylsyä, toisessa kannassa merkinnät VPT39, toisessa VPT43

334. rautainen sarana

335. rautainen sarana

Löydöt 336-339 ruutu -2+0, kerros 0-5cm, kuultokuva

336. räjähtänyt ja palanut sotilaskiväärin hylsy, kannassa merkinnät P – S – 37 – 36

337. valurautainen murtunut jonkun laitteen jalka

338. kahteen palaan murtunut rautainen kahva tms.

339. 3 oven tai arkun raudoituksen palaa

Löydöt 340-346 ruutu -2+6, osa (340-341) pintakerroksesta, muut syvemmältä ... tehdystä kaivannosta

340. räjähtänyt ja palanut sotilaskiväärin hylsy, pintakerros

341. rautalevystä prässätyn saranan puolikas kaksine nauloineen

342. 2 rautahakaa

343. rautasinkilän puolikas (kuuluu toiseen hakaan no 342)

344. oven lukon raudoitukseen(?) kuulunut rauta kaksine ruuveineen

345. 1 äyri, 1700-luvun alku, löytynyt kaivannon puolivälistä n. 1,3 metrin syvyydestä

346. rautapadan kahva ja jalan osa, löytyneet kaivannon pohjasta hirren alta, (vrt valokuvat)

347. rautainen kauhan(?) katkelma, löytöruutu -2+8, kerros 0-15cm, kuultokuva

348. ¼ äyriä vuodelta 1636(?), löytö... -4,0+8,7, syvyys 15cm, kuultokuva

Löydöt 349-352 ruutu -2+10, kerros 20-60cm, kuultokuvat

349. kynttiläkruunun kannatinkoukku ja ylin osa pronssista kruunua(?), löytynyt -1,30+11,70, palokerros 39 cm syvyydessä

350. tulusrauta, alkujaan lyyränmuotoinen, osa hävinnyt konservoinnissa

351. nelikulmainen raudanpala

352. 2 kärjekästä rautaa, leveämpi tuskin rautanaulan kärki

353. arkun tms sarana, löytynyt ruudun -2+10 ... pohjalta, yli 60cm syvyydestä puujätekerroksesta, kuultokuva

354. 1/6 äyriä vuodelta 1667, tarkka löytöpaikka -1,9+11,5 kiveyksen alla ollut palokerros, jossa myös muurilaastia, syvyys 80cm, kuultokuva

Löydöt 355-361 ruutu -4+0, pinta- ja palokerros 0-10cm

355. suuri salparauta sinkilöineen, palokerros

356. lankkulukkolaite A) kieli, B) kielen kehys, C) lukkokehä, D) lukon ...levy, E) haittarauta, F) lukon tukirauta, G) avainreikälevyn puolikas, palokerros

357. pyöreäkärkisen (kuokan?) muotoinen rauta

358. rautainen ikkunahaka, palokerros

359. kourutaltan terä

360. profiililtaan puolipyöreä rauta

361. rautalevyn pala

Löydöt 362-364 koeoja D, ruudut -3+2 ja -3+4, syvyys 0-30cm

362. rautaesine

363. 2 rautalevyn palaa

364. sulanut pronssimöykky

Löydöt 365-367 ruutu -4+10, kerros 0-10cm, kuultokuva

365. kiikarin tai kaukoputken ...? messinkinen kehä

366. pronssinappi

367. rautainen kellon avain

368. ½ killinkiä vuodelta 1824, pääportaan kiveyksen vieressä ruuduissa -8+10 ja -8+12 ollut hiekka- ja tiilimurskakerros, n. 25cm syvyydessä

Löydöt 369-373 ruutu -8+10 ja -8+12 kiveyksen vieri, hiekka- ja tiilimurskakerros, syvyys n. 0-30cm

369. kääntöveitsi, rautaa

370. ...saranan osa

371. rautaesine

372. rautanaula, jossa peltilevy kiinni

373. rautanaula

Löydöt 374-379 ruuduissa -10+10, -10+12 ja -8+12 kiveyksen välissä ja luoteispuolella olevasta maasta, kuultokuvat

374. rautainen nuuska- tai tupakkarasia

375. murrettu riippulukko, luultavasti viim. välihuoneen ovesta

376. sarana (vrt. 327)

377. vääntynyt rautasalpa

378. rautahaka

379. tinattu... rautapellin pala

Löydöt 380-384 Porthaninkadun suuntainen koeoja A, syvyydet 0-70cm, kuultokuva

380. ¼ äyriä 1600-luvun alkupuoli, löytynyt koeoja A:n lounais... kerroksesta

381. rautakuulan neljännes tai mahdollisesti rautaharkko

382. rautainen vyön- tai ...solki

383. rautakärki

384. rautanaula

385. rauta-avain, löytynyt Porthaninkadun suuntainen, raatihuoneen kaakkoispuolinen koeoja B, läheltä pintaa (n. 15-20cm)

386. rautainen ...pakotettu(?) ...sarana, kahdessa osassa, löytynyt ...? suuntaisesta koeojasta C raatihuoneen lounaispuolelta suunnilleen ruudun -4+0 kohdalla läheltä pintaa palokerroksesta, kuultokuva

Löydöt 387-389 raatihuoneen ...? koeoja E:n eteläpää, pintakerrokset, kuultokuva

387. rautahaka (vrt. 342 ja 378)

388. rautasinkilä

389. saranatappirauta

390. sulaneita pronssimöykkyjä, löytynyt palokerroksesta ruudun -8-10 kohdalta

Löydöt 391-397 raatihuoneen sisäinen koeoja E

391. 1 taaleri vuodelta 1718, löytynyt ...? alapuolisesta kerroksesta koeojan E laajennuksesta pisteestä -14+8

392. haarukan keskiosa, rautaa, melko syvältä n. 30-40cm.

393. tornikellon lyöntilaitteeseen liittyvä rauta? pronssimöykkyjen seasta (vrt. 390)

394. luultavasti rautaäkeen kärki, löytöpiste aivan 391 vierestä

395. rautainen salpa, -10 kohdalta, palokerros

396. saranatappi, rautaa

397. rautainen kuppi, luultavasti lusikan tai valinkauhan pesä

Löydöt 398-407 ovat koko kaivausalueelta raatihuoneen sisäpuolelta, useimmat viimeisestä palokerroksesta, mutta joukossa myös vanhempiakin

398. rautaesine, terä?

399. ...terä tai meisseli, rautaa

400. lenkkipäinen pyöreä rauta

401. rauta...

402. rauta...

403. 2 rautaesinettä, teriä tai meisseleitä?

404. hevosenkengän naula

405. useita kiloja isoja nauvoja

406. useita kiloja keskikokoisia nauvoja

407. useita kiloja pienehköjä nauvoja